ŠKOLA

ŽENSKÝCH PRACÍ RUČNÍCH

VYDÁVANÁ

SPOLKEM UČITELEK V PRAZE

POD DOHLEDEM

KOMITÉTU PANÍ PRO DOZÍRÁNÍ NA VYUČOVÁNÍ PRŮMYSLNÉ PŘI ČESKÝCH DÍVČÍCH OBECNÝCH A MĚŠŤANSKÝCH ŠKOLÁCH V PRAZE.

Redaktorka:

ANNA SRBOVÁ-LUŽICKÁ.

Spolupracovnice

Růžena Bartoničková, Barbora Červenková, Blažena Erbenová, Božena Fialová, Bohumila Klimešová, Karolina Kreimlová, Marie Kredbová, Barbora Lebedová, Josefa Müllerová, Julie Pohlová.

Svazek sedmý: VYŠÍVÁNÍ.

(S vyobrazeními.)

V PRAZE.

NÁKLADEM KARLA BELLMANNA.

1885.

VYŠÍVÁNÍ.

SVAZEK SEDMÝ

ŠKOLY ŽENSKÝCH PRACÍ RUČNÍCH.

SEPSALY:

REDAKTORKA:

ANNA SRBOVÁ-LUŽICKÁ,

A SPOLUPRACOVNICE:

BARBORA ČERVENKOVÁ, BOHUMILA KLIMEŠOVÁ.

V PRAZE.

NÁKLADEM KARLA BELLMANNA.

1885.

Tímto dnem odkazuje se všem ženám českým — vyšívati na úkor lásky mateřské a lásky k bližnímu svý —

OBSAH.

Škola vyšívání v bílém.

Škola vyšívání pestrého.

Škola vyšívání zlatem a stříbrem.

Úvod.

Svazkem VII. „Školy ženských prací ručních“ dostoupily
bodu nejvyššího, jehož pilná ruka ženina s to jest, aby dosáhla
ou a nití. Od ozdoby postoupily jsme k umělecké práci, jakouž vy-
ıní právem nazývá se.

Každé vyšívání není arci prací uměleckou, a mnohé toho druhu
áce nejsou nic více a nic meně, než hračkami prošívanými v niti pestré;
šak takové odchylky na hlavní známce ničeho nemění, a vyšívání
ece v podstatě své k umělecké práci řadí se.

Vyšíváním nazýváme seřaďování a slučování ste-
iv na půdě hladké, měkké a pružné, buď přirozené, buď
něle vytvořené.

Seřaďováním a slučováním stehův vznikne na povrchu půdy nitěná
ısaika, která vyplňuje mezery kresby.

Ornament jest buď bílý, buď malebný a vystupuje jak vypoukle,
ι i ploše.

Hlavní dva způsoby vyšívání tudíž jsou:

a) stehy na látku bezprostředně kladou se . . . **vyšívání ploché.**

b) kresba podkládá se, a na nitích podložených
teprvé vyšívá se . . . . **vyšívání vypouklé.**

Vývoj umění vyšívání.

Vyšívání jest umění všech věků a všech národů, sahajíc původem
ým až do pravěku lidského, v doby dětství člověčenstva.

Kdy a který kočující kmen nebo národ byl prvním, jenž vynašel
átky umění pozdějšího vyšívání ploch, není arci známo, a nesnadno

by bylo vniknouti v minulost, šedou rouškou dějin zastřenou. Vždyť veškeré začáteční konání zaniká v temnu pradějin lidstva.

Tolik jest nám známo, že setkáváme se s vyšíváním již v báječném starověku, že se o něm pěje ve zpěvích Homerových, ano, vzpomeneme-li si na staré pohádky a báchorky, jež nám vypravovávala kdy dobrá babička nebo chůva, zajisté i v nich nalezneme zmínky o skvostných oděvích princů a princezen, jež byly bohatě zlatem vyšívány.

Vůbec lze říci, že jest vyšívání umění světové, a že se pracovalo v dobách barbarství a otroctví jako za dob civilisace a osvěty, jak pode stany kočujících kmenů, tak i v salónech, a skvosty, zůstavené nám ve vyšívání starém, uschovávají se ve chrámích, v klášteřích i v museách.

Sledujeme-li vývoj dějinný ve vyšívání, seznáme, že bylo umění toto Assyrům pokynem a rukovětí architektury, v Orientu že vedlo ku sochařství, u Indův a Číňanův že bylo základem tkaní.

Vyšívání jest ryze ženské umění; byť i tu a tam se byli této práce súčastnili též mužové, nemohou takové malé vyjímky tvořiti pravidla.

Vyšívání jest tkaní původu staršího; ale vyšívání pestrými barvami je mladší tkaní pestrého.

První vyšívání byla k r e s b a, provedená na ploše nitěmi; pak teprvé pokročilo vyšívání k m a l b ě.

První umělce vyšívání nalezáme u všech divokých národů. Vyšívali tím, co nalezli v přírodě nejblíže: stébly, ohebnou travou, slamou, lýčím, vlasy, brky a peřím.

Nejstarší vyšívání, o kterém nám vypravují badatelé starých dějin lidstva, a které se podnes zachovalo, zvláště v Africe, v Asii, v Evropě pak u Tyrolanů se pěstuje, jest vyšívání peřím a brky.

Indiáni severní Ameriky ozdobují nářadí lovecké, zbraně a jiné předměty obleku takovým vyšíváním brkovým a peřím. Vyšívajíť pestrým peřím ptačím, rozpoltěnými brčky, anebo pestrými nitěmi na kožích i korách rozličné vkusné vzory.

Znamenití umělci v takové peří mosaice byli Aztékové, prabydlitelé Mexičtí.

Když Španělové po odkrytí Ameriky poprvé uviděli tyto umělecké výtvory, nevěděli, čemu se dříve diviti; zdaž kráse barev, zdaž trpělivosti umělcův.

Papež Sixtus V., kterému přinesli darem obraz sv. Františka peřím vyšívaný, věřil teprvé, když se přesvědčil hmatem, že to není obraz malovaný v oleji.

Nejoblíbenější jsou k tomuto spůsobu vyšívání pírka paví a kohoutí.

Úvod.

Svazkem VII. „Školy ženských prací ručních“ dostoupily jsme bodu nejvyššího. jehož pilná ruka ženina s to jest, aby dosáhla jehlou a nití. Od ozdoby postoupily jsme k umělecké práci, jakouž vyšívání právem nazývá se.

Každé vyšívání není arci prací uměleckou, a mnohé toho druhu práce nejsou nic více a nic meně, než hračkami prošívanými v niti pestré; avšak takové odchylky na hlavní známce ničeho nemění, a vyšívání přece v podstatě své k umělecké práci řadí se.

Vyšíváním nazýváme seřaďování a slučování stehův na půdě hladké, měkké a pružné, buď přirozené, buď uměle vytvořené.

Seřaďováním a slučováním stehův vznikne na povrchu půdy nitěná mosaika, která vyplňuje mezery kresby.

Ornament jest buď bílý, buď malebný a vystupuje jak vypoukle, tak i ploše.

Hlavní dva způsoby vyšívání tudíž jsou:

a) stehy na látku bezprostředně kladou se . . . **vyšívání ploché.**

b) kresba podkládá se, a na nitích podložených teprvé vyšívá se . . . . **vyšívání vypouklé.**

Vývoj umění vyšívání.

Vyšívání jest umění všech věků a všech národů, sahajíc původem svým až do pravěku lidského, v doby dětství člověčenstva.

Kdy a který kočující kmen nebo národ byl prvním, jenž vynašel začátky umění pozdějšího vyšívání ploch, není arci známo, a nesnadno

Po divoších, jejichž nejstarší nám známé vyšívání jest nazvíce vyšívané peřím a brky, vyniká vyšívání čínských žen.

Čiňanky byly první známé umělkyně vyšívání a vyšívaly již 5000 roků před Kristem slamou, vlasy, peřím na kožích a korách stromů.

Arci není po Čiňanech druhého národa, který by se mohl bonositi, že má tak staré, listinami stvrzené dějiny, které sáhají až v předpotopní dobu, a jehož psané dějepisné památky začínají v roku 2698. před Kristem! Kdož ví, kdybychom měli psané zprávy o jiných plemenech lidských, zdaž bychom nenalezli začátky vyšívání ještě v starší době?!

Někteří archaeologové uvádějí, že Frygové vynalezli vyšívání, a jmenují také vyšívání ars phrygia, steh vyšívací pak opus phrygium. Jméno Fryga sloučilo se s ponětím umělce vyšívání a král Attales slaven za prvního umělce; avšak vyšívání fryžské jest již vyšívání zlatem a vyšívání vypouklé.

Zdá se, že král Attales umění vyšívání jen podporoval a ku rozkvětu přiváděl. Kmen fryžský byl čilý, a zajisté že umění přinesené brzy u něho zkvetlo. Že by byli Frygové prvními nálezci vyšívání, toho však dokázati nelze.

V nejstarších listinách člověčenstva slaví se vyšívané koberce Assyrův pro jejich krásu barev a umělosť práce. Assyrští vyšívali stehem plochým.

Ve knize Josua (VII, 21) již o nádheře vyšívání babylonského dočítáme se.

Vyšívání babylonské dosáhlo největší slávy; vyznačovaloť se rozmanitostí a bohatstvím barev, jakož hlavně prováděním všelikých postav rozuzděné obrazotvornosti i okřídlených lidí, obrovských zvířat a pod.

V starověku stýkal se trůn úzce s chrámem, umění s oltářem. Poesie, umění a náboženství jsou jednoho a téhož původu a vždy se slučovaly i slučují. Zpěvy, básně, hudba, výtvarné umění, vše otáčí se ve svém zárodku kolem oltáře. I vyšívání hrálo v kultu náboženském velkou úlohu.

Opony chrámové, roucha oltářní a kněžská, záslony, koberce, ozdoby stěn a bohův, byly vesměs výtvary vzácného a krásného umění: vyšívání.

Vyšívání babylonské rozšířilo se úžasně kultem náboženským. Zdobily se jím po staletí liturgická roucha a oděvy, korunovací ornáty a jiné obleky slavnostní, vůbec všechno co patřilo ke službě oltáře.

Ve čtvrtém století již babylonská škola vyšívání přešla i na tkaní, a první začátky nevkusu rychle pokračovaly. Báječné zvířecí výtvary babylonské a assyrské školy, která vyšla přímo z pozorování přírody

a úcty k ní, přeměňovaly se v bezuzdné ano spotvořené potomky fantastických předchůdců a ničily krásu i vkus.

Takto přeměněné vyšívání, zvané novobabylonské, strašilo v umění po mnoha staletí, až začátkem X. století nalezlo cestu i do našich chrámů. Vyšívaly se dary kostelům a klášterům, obrazy svatých a výjevy z biblické dějepravy.

Tak daroval Štěpán II. kostelu sv. Petra překrásné mešní roucho, na němž zlatem vyšíváno osvobození sv. Petra anděli ze žaláře.

Na pluvialu papeže sv. Celestína vyšity byly obrazy svatého Petra a Pavla hedbávím a zlatem. Dějepisci nazývají tuto práci „dílem kyprické nebo anglické umělosti."

Všechny kostelní roucha a látky byly v této době jen vyšívané obrazy z dějin biblických, a zhotovované v Italii, hlavně v samém Římě pod dozorem papežův, pak i v Anglii.

Indové, tito bohatýři v říších poésie a krásy, honosí se též krásným vyšíváním. Praví-li se, že práce babylonské jsou báječné, nazvati lze vyšívání žen indických čarovné.

Co krásného a báječného provedlo se v starověku i na začátku středověku v umění vyšívání, napodobovalo se později v klášteřích. Sloh prací klášterních hledal těžiště zvláště v symbolice náboženské.

Ženy burgundské proslavily se vyšíváním svým na věčné časy. Později, když nová pokolení prohlížela čarovné práce jejich, nechtěl nikdo ani uvěřiti, že by tyto divokrásné umělecké výtvary byly prací rukou ženských.

Mužové uchopili se také jehly, aby vyšívali zlatem; ale ženy hájily svého práva a vyrvaly mužům jehlu, jakožto jim nepříslušnou věc. Tito ukryli se za záštitu průmyslu, vzali do ruky člunek a nahradili vyšívání tkaním. Za nedlouho vévodil stav nad rámem, a vyšívání burgundské zahynulo.

Římané, jakkoliv byli více národem bojovným, přijali záhy fryžský a řecký spůsob vyšívání. Tarquinius byl v Římě první, který se oblékal v tuniku zlatem vyšitou.

Starověk daleko nás předčil v umění vyšívání.

Turecké vyšívání vrcholí ve výtvorech umění byzantinského a saracenského.

V XV. století vládla ve vyšívání krása, v XVI. století už se vkus kazil a malebnosť rušila, v XVII., kdy vládl duch Michel-Angelův a Dürerův, znovu se probudila touha po kráse. Brzy však musila ustoupiti slohu baroknímu, a jako umění, tak i vyšívání ovládla libovůle, která

otevřela brány choutkám módy, uzavřevši jich před uměním ryzím. *Krasocit mizel, smysl pro ušlechtilé tvary a soulad barev zanikal, a na mnoze kleslo umění vyšívání na maření času vyšívanými nesmysly v barvách pestrých, které nazvíce přírodu chtíce napodobovati, proti ní pro*hřešují se a krasocit přirozený drze urážejí.

Steh.

Základem vyšívání jest steh.

Steh vyšívání uměleckého vyvodil se z obyčejného stehu předního v šití. Jako tento steh v šití se přeměnil, sušlechtil a rozpadl ve více druhů, tak i ve vyšívání z jediného stehu základního vzniklo jich více, a že vyšívání vzešlo ze šití, setkáváme se tu se všemi stehy pro šití spojující, i se všemi stehy ozdobnými.

Steh v šití žádá si pouze, aby byl čistě, přesně, jemně a úhledně proveden.

Ve vyšívání zakládá se veškeré umění stehu v jeho seřadění a sloučení. Steh základní ve vyšívání jest plochý.

Steh plochý.

Steh plochý znázorňuje čárku, již lze libovolně zkrátiti, zděliti, zatočiti, skroutiti, vésti ji buď do oblouku, buď do přímky.

Jako čárka jest přístupna každé obdodě a jest základem ornamentu jakéhokoliv, tak i steh plochý jest uspůsobilý, aby se jím vyšívaly ornamentické vzory veškery.

Jest to svobodný občan, neodvislý od látky, schopný všemožných obdob, první a základní steh všech stehů.

Steh plochý kreslí a maluje.

Působnosť jeho na vývoj dalšího umění jest důležitá a značná.

Hustým podkládáním nití, zdvojnásobněním jejich, podložkami, přes které se stehy kladou, zvyšují se figury a vystupují polovypoukle. Plochý steh tudíž působí i v reliefu.

Plochý steh ve vyšívání jest nejstarším stehem a již i divochům znám; teprve později připojily a vyvinuly se z něho ostatní druhy nám nyní známé.

Steh plochý nazvali Latinové opus plumarium, že divoši původně, později však i jiní národové vyšívali peřím ptačím a rozpoltěnými brčky. Arabsky jmenuje se rekhameh, italsky ricami. Nazývati se může péřitý.

otevřela brány choutkám módy, uzavřevši jich před uměním ryzím. Krasocit mizel, smysl pro ušlechtilé tvary a soulad barev zanikal, a na mnoze kleslo umění vyšívání na maření času vyšívanými nesmysly v barvách pestrých, které nazvíce přírodu chtíce napodobovati, proti ní prohřešují se a krasocit přirozený drze urážejí.

Steh.

Základem vyšívání jest steh.

Steh vyšívání uměleckého vyvodil se z obyčejného stehu předního v šití. Jako tento steh v šití se přeměnil, sušlechtil a rozpadl ve více druhů, tak i ve vyšívání z jediného stehu základního vzniklo jich více, a že vyšívání vzešlo ze šití, setkáváme se tu se všemi stehy pro šití spojující, i se všemi stehy ozdobnými.

Steh v šití žádá si pouze, aby byl čistě, přesně, jemně a úhledně proveden.

Ve vyšívání zakládá se veškeré umění stehu v jeho seřadění a sloučení. Steh základní ve vyšívání jest plochý.

Steh plochý.

Steh plochý znázorňuje čárku, již lze libovolně zkrátiti, zděliti, zatočiti, skroutiti, vésti ji buď do oblouku, buď do přímky.

Jako čárka jest přístupna každé obdodě a jest základem ornamentu jakéhokoliv, tak i steh plochý jest uspůsobilý, aby se jím vyšívaly ornamentické vzory veškery.

Jest to svobodný občan, neodvislý od látky, schopný všemožných obdob, první a základní steh všech stehů.

Steh plochý kreslí a maluje.

Působnosť jeho na vývoj dalšího umění jest důležitá a značná.

Hustým podkládáním nití, zdvojnásobněním jejich, podložkami, přes které se stehy kladou, zvyšují se figury a vystupují polovypoukle. Plochý steh tudíž působí i v reliefu.

Plochý steh ve vyšívání jest nejstarším stehem a již i divochům znám; teprve později připojily a vyvinuly se z něho ostatní druhy nám nyní známé.

Steh plochý nazvali Latinové opus plumarium, že divoši původně, později však i jiní národové vyšívali peřím ptačím a rozpoltěnými brčky. Arabsky jmenuje se rekhameh, italsky ricami. Nazývati se může péřitý.

Seřaďování stehův.

Seřaďováním stehů vyvozují se figury a vzory.

Plochý steh jest úplně neodvislým od látky, kterou probíhá semo tamo a jest schopen obdob veškerých.

Tím se liší ode stehu křížkového, který jest vázán na čtverečky.

Plochý steh jen jediné zná meze a tou jest kresba. Plochý steh může probíhati po látce v jakémkoliv směru a položení, jenom když ornament jest dokonalý, slohový, jenom když pokrývá kresbu přiměřeně.

Nejznámější spůsoby seřaďování stehů plochých ve vyšívání jsou:

1. položení střídavé = jeden steh druhý převyšuje a zase se k němu řadí kratší.
2. položení rovnoběžné = stehy se řadí k sobě stejnoměrně jeden ke druhému.
3. položení stýkavé = stehy v koncích svých stýkají se.
4. položení splynuté = stehy splývají jeden do druhého v libovolně střídavém položení, tak že mizí i konce jejich, i začátky. Staří nazývali tento druh: vyšívání atlasové.
5. položení vyvýšené = stehy se šijí přes nitě podložené.

Steh plochý kreslí, stinuje, maluje a tvoří vzory v reliefu, i lze jej tudíž nazvati vším právem stehem čarujícím, který otevírá brány kresby, malby a plastiky.

Vyšívání stehem plochým je krásné umění, práce jsou cenné, skvostné a přetrvají věky.

Ve vyšívání umělecké píší ženské ruce zvěsty o ženině pilnosti, o umění, o vkusu a o trpělivosti její; ano, ženy všijou ve své čarovné výtvary i stupeň vzdělanosti své doby a vývoje duševního, které potomci si přečtou i po stoletích.

Jako obrazy, sochy, rytiny, velkolepé stavby architektonické, tak i vyšívané památky, zůstavené nám ve skvostech starověku, středověku i doby renesanční, psaly své črty ve knihu dějin umění. Kdo umí zde čísti, dočte se mnohého.

Ornament.

Vyšíváním okolky, lemy a plochy ozdobují se.

Jelikož ozdoba kladením stehů v obrysech kresby vyvozuje se, jest v řadě prvé kresba činitelem důležitým a znalosť ornamentických

pravidel a zákonův požadavkem při vyšívačce, která umělecké vyšívání buď sama provádí, buď umění tomu vyučuje, nazvíce však žádati toho můžeme právem plným od těch, již vydávají listy vzorové a časopisy pro ženské práce ruční.

Dlužno vždy bedliti toho, aby cokoliv vyšíváme, a jakoukoliv kresbu zvolíme, výtvor náš odpovídal požadavkům a zákonům krásna.

Co jest krásné?

Krásné jest, co uspokojí oko, rozum a cit! odpovídá veškera *nauka o krásnu, kterou i zde klademe.*

Ornament vyšívání umělého na těchže spočívá základech, jako ornament vyšívání čárkovitého, o němž již ve svazku VI. rozepsaly jsme se; avšak má větší svobody, rozsáhlejší pole a rozmanitějších pomůcek.

Vyšívání umělé může si přispůsobiti všechno, co skytá příroda, každý květ, list, ovoce, ano i předměty živočišné, jen zachová li pravidlo, že ornament veškerý musí vycházeti základně ze tvarův měřických, a řídí-li se zákonem, že co příroda stvořila a člověku podala za vzor, otrocky napodobovati nikdy nesmí se, ale že jest nutno je upraviti, čili jinak řečeno stylisovati.

Při takovém upravení buďmež bedlivy toho, bychom zachovaly míru patřičnou a soulad čar přímých, točených a kosých.

Neníť požadavkem, aby každá vyšívačka uměla vzor si vymysliti a nakresliti. K tomu jsou povolány opět jiné talenty, které pracovnicím kresby připraví; avšak žádá se právem od ní, by měla vytříbený vkus a dovedla vzor si zvoliti, který by pro předmět, účel, látku, niť a druh vyšívání hodil se a odpovídal slohu i kráse.

Především nám třeba dobrých vzorů, sebraných a sestavených pečlivě znalci na slovo vzatými, které pak více poučí, než veškerá pojednání bez obrazů.

Též poučením mohou býti předměty cenné z oboru vyšívání, na nichž by vyšívačky názorně mohly poučiti se a vkus a krasocit svůj vytříbiti.

Pro poučení názorné doporučujeme zde především museum páně Náprstkovo v Praze a pak návštěvy občasnýeh výstav, jež pořádá pan Dr. Tyrš z oboru architektury a umění výtvarného, kde soudná znalkyně nalezne dosti pokynů pro volbu ornamentu.

Ornament bývá buď vyšit v barvě půdy, buď jest malebný.

V poslednějším případě přidruží se ku kresbě barvitosť.

Barva v ozdobování má buď jednotlivé částice kresby od sebe oddělovati, aby každá jednotlivá zachovala svůj ráz a tvar, buď je při-

rovnávati i v barvitosti ku vzoru přírodnímu, buď ku vývoji kresby napomáhati, a taktéž i jednotlivá pole kresby roztřiďovati. Malebný ornament vystoupí více a přivábí oko; ale taktéž, není-li souladný a vkusný, odpuzuje a krásy porušuje.

Látka.

Látkou pro vyšívání jest, jak již řečeno, hladká, hustá, měkká a pružná tkanina každého vlákna.

Tak vyšíváme na: plátně, batistu, linonu, muselínu a jiných tkaninách lněných a bavlněných, na hedbáví všeho druhu, na sukně, na vlněných látkách, na aksamitu, ano též i na látkách přirozených, jako na př. na koži.

Jak vidno poddá se nám ku práci každé vlákno z říše rostlinné, ano i z říše živočišstva.

Staří národové vyšívali na korách stromův a na kožích.

O nás postaral se již zdokonalený a vyvinutý průmysl tkalcovský, aby nám podal krásné, časem téměř i báječně tenké, hladké, lesklé tkaniny pro vyšívání.

Niť.

Jako ve protahování, tak i ve vyšíváni jest niť důležitým činitelem. Pomocí jehly a nití vyvozují se stehy, z nichž na látce nitěná mosaika vyšívání seřaďuje se.

Ve vyšívání vítána jest každá spředená a sesoukaná niť, všech vláken, v každé síle, v barvě přirozené, i obarvené, ano i niť kovová.

Tak vyšíváme: bavlnou, vlnou, hedbávím, nití zlatou, stříbrnou.

Mimo niť vyšívá se: vlasy, šenilkami. Staří národové vyšívali žíněmi, rozpoltěnými brčky, ptačím peřím, slamou, travou, sítím, rybími šupinami, křídly broučkův a pod.

Niť, jakou vyšívá se, roztřiďuje vyšívání ve tři hlavní druhy.

Tak rozeznáváme:

a) Vyšívání v niti bílé.

b) Vyšívání v niti pestré.

c) Vyšívání v niti zlaté a stříbrné.

Z té příčiny rozdělíme si vyšívání ve tři díly:

I. **Škola vyšívání v bílém.**

II. **Škola vyšívání pestrého.**

III. **Škola vyšívání ve zlatě a stříbře.**

Kterak ještě roztříditi vyšívání nám lze?

Vyšívání též lze roztříditi na:

a) vyšívání umělecké,

b) vyšívání domácné,

c) vyšívání pro výživu,

d) vyšívání strojové.

A. Vyšívání umělecké kvete jen tam, kde vůbec umění nalezlo půdu vhodnou.

Vyšívání jako umění nelze prováděti každé ženštině, právě tak, jako nelze, aby každá zpívala, malovala a jiným druhem umění se zabývala.

S uměním vyšívání uměleckého spojena jest vzdělanosť širší, nazvíce obecná známosť esthetiky, dějepisu umění, mimo to znalosť ornamentu, kresby, poněkud i malby, anebo aspoň nauka o tom, kterak barvy vodové míchají se.

Vyšívání umělecké připadá vyšším umělecko-průmyslovým školám, a jen menší větve jeho zabíhají do vyšších dívčích a průmyslových škol.

Jsou arci také vyjímky, kdy umělecké vyšívání může zablouditi do škol měšťanských, ale pak vzbuzuje zasloužený a velký obdiv.

Za hlavní podmínky zdaru vyšívání uměleckého ve škole klademe, aby: 1. učitelka byla umělkyní toho oboru; 2. žákyně byly talentované dívky; 3. účel byl zvláštní a vzácný.

Všem těmto podmínkám vyhověno bylo, když ve školách českých měšťanských vyšíval se dar pro Její Císařskou Výsost princeznu Stefanii, který podal nejvznešenější paní na uvítanou komitét pro dozírání na vyučování industrialní při českých dívčích obecných i měšťanských školách v Praze.

Dar sestával z kapesního šátečku, vyšívaného v bílém na batistu nejjemnějším, téměř pavučinovém, a z pouzdra, jehož vrchní část vyšívána byla ve zlatě na červeném aksamitu, uvnitř na bleděmodrém hedbáví vyšíváním malebným.

Vyšívání umělecké přetrvá věky; uschovávát se pečlivě v museách, ve chrámích, v klenotnicích velmožův, jako jiné drahocenné skvosty a umělecké předměty.

B. Vyšíváním domácným nazvati lze každé vyšívání, které se v domácnostech provádí, jemuž se na školách učí, jež jest takměř nezbytným uměním ženštiny vzdělané, ač i zde opět a opět uvádíme na paměť, že nemá každá ženština vrozené k tomu vlohy.

Vyšívání domácné pracuje se buď z pudu krasocitného, buď z touhy po ozdobě, buď ze zábavy.

První účel této práce jest nejchvalnější, poněvadž už samo sebou podmiňuje zdar a čestný výsledek. Takové skvosty a důkazy ženiny pilnosti, umělosti a trpělivosti, jež zůstavily nám naše pramatky a jež zůstaví každá vyšívačka, která s uvědoměním přistupuje ku práci, jsou vždy krásnými a cennými předměty, jimiž ženy proslavují svůj národ v dějinách práce.

Bývají uschovány ve chrámích a v rodinách.

Jelikož vyšívání uměle provedené nejvýše zdobí, vyhoví se jím současně i touze po ozdobě. Touha po ozdobě nesmí pracovnici však zavésti, aby vyšívala nedbale, povrchně. Byť i nebylo vyšívání umělecké ve provedení, nesmí býti opakem toho, co nazýváme krásou a vkusem. Která nedostačí s uměním ve vyšívání k bodu, na němž vrcholí vyšívání vůbec, ať raději ozdobí předměty vyšíváním kanavovým a čárkovitým. Ještě více než z pudu uměleckého, ano více než z touhy po ozdobě, vyšívá se v domácnostech pro zábavu, pro zahnání nudy; ano, mnohá tím jen blyskotává se, aby se zdálo, že jest pilnou.

Vyšívání pro zábavu kvete u všech národů, ve všech vrstvách společenských, jak v rodinách měšťanských, tak i v síních knížecích, *a umění vyšívání děkuje mu mnoho; ale také má dosti příčin na ně* žalovati; nebo ono strhlo je s výše a utvořilo z krásy karikatury.

Na těch ženách však, jež vyšívají pro zábavu, a jež nazvíce patří ku třídě společensky výše postavené a ku třídě zámožné, jest, aby umění vyšívání povznesly. To očekáváme nazvíce my v Čechách a v Praze od spanilomyslných šlechtičen a jiných paní a slečen, které jsou členy spolku dobrodějného s účelem vznešeným opatřovati chudé kostely potřebnými rouchy a ozdobami.

C. Vyšíváním pro výživu nazvati lze každé, které se provozuje za plat.

Může býti jak umělecké, tak domácné; bohužel však že nazvíce bývá povrchní, řemeslnické.

Tento poslední úkaz odůvodniti se dá tím, že málo která ženština dovede posouditi, oceniti a zaplatiti vyšívání.

Dámy, jež vyšívají pouze v dobách prázdných pro zábavu, nemohou pochopiti, jaký trudný to osud, pracovati ve chvatu zimničném od rána do večera, často o zimě, o hladu, den ke dni bez ustání. A vyšívačka tato, pracující téměř až do oslepnutí, nevydělá si časem ani na nejnutnější potřeby životní.

Pohled na vyšívání umělkyně jest požitkem uměleckým; pohled na vyšívání dámy vznešené vzbuzuje cit uspokojivý, že práce ženu oblažila; ale pohled na vyšívání za mzdu vyloudí často z oka slzu. Myšlénka, že přepych veškerý, jak ve krajkách, tak i ve vyšívání, jimiž bohaté paní zdobí oblek svůj, zrosily slze bídy, jest smutná; ale která z těch, jiż neznají cenu a čas této práce, na to pomýšlí?!

Vyšívání pro výživu kvete nazvíce ve Švýcarsku, ve Francii a v Sasku.

V horách Francie a Švýcarska lze často viděti pastýřku u stáda, ana vyšívá.

Ve sv. Havlu přinášejí vyšívačky práce objednané obchodníkům v určitý den, který je pravou slavností. Již z rána přicházejí v oblecích svátečních, a po službách božích sejdou se ve velké síni, kde soud znalců práce přijímá a cení.

Práce ruční za výživu ve vyšívání nyní značně mizí a ustupuje lacinější ozdobě strojové.

D. Ona touha po ozdobě, která vedla ženy ku vyšívání domácnému, zavedla je ku stroji vyšívacímu.

Vyšíváním uměleckým jen bohatýrkám jest lze krášliti oděv i byt, ano i ručním vyšíváním nelze každé ženě zdobiti se, nebo jest to okrasa velmi drahá. Strojové vyšívání však jest přístupno kruhům nejširším, ano, jím lze za laciný peníz ozdobiti si prádlo i obleky.

Vyšívání strojové jest úplně bezcenné a druží se v obchodu k oněm různým a nesčetným ozdobám, jež průmysl vyrábí ve velkém i v malém, ve stavech, stávkách i strojích.

Nesmí a nemůže tudíž býti řeči o tom, jakoby vyšívání strojové zatlačilo vyšívání ruční, ani žeby cena a znamenitosť uměleckého vyšívání mohla klesnouti tím, že je v nejprostším spůsobu dovede napodobiti stroj.

Kráse pravé padělání neuškodí; vždyť se nyní tak mnoho nepravého, padělaného prodává a nosí, proč by nemohlo to býti i v ozdobě vyšívané?! Padělaná krajka nezastíní pravé krajky, strojové vyšívání neuškodí vyšívání uměleckému.

Stroje vyšívací neuškodily ani vyšívání uměleckému, ani vyšívání domácnému, ale uškodily vyšívačkám za mzdu. ‚Poněvadž laciné vyšívání strojové zaplavilo obchody a každé ženštině jest lze opatřiti si tuto ozdobu u velkém množství poměrně za málo peněz, utrpěl průmysl vyšívání ručního jednak tím, že se kupují laciné ozdoby strojové, a jinak zase tím, že nejvyšší a vyšší kruhy společenské vyšívaných ozdob nyní méně upotřebují na ozdobu prádla. Vyšívaná ozdoba se totiž ovšednila.

Evropské vyšívání jest za našich dnů nazvíce v rukou průmyslu a strojů.

Jakožto ozdoba, jenž zaniká ve proudu velkých vln, jimž říkáme móda, budiž vyšívání v poddanství strojův; ale umění zůstane na věky majetkem pilné ruky ženské.

Nelze, abychom přešly dále, aniž bychom se zmínily o strojích na vyšívání.

Stroje na vyšívání.

Stroje vyšívací, jako všechny jiné, mají zásluhu, že práci tuto učinily přístupnější i kruhům širším. Kde není třeba provésti umělecký výtvor, ušije stroj ozdobu rychleji, čímž ji zlaciní.

Vynález stroje na vyšívání děkuje průmysl Evropě.

Ku konci předešlého a na začátku nynějšího století vládla v Evropě móda, zdobiti oděvy vyšíváním. Móda tato zrodila stroj na vyšívání a sice ve Francii, v její hlavním sídle.

První stroj na šití s ozdobným stehem, jehož se používalo na vyšívání ozdobné, sestavil francouzský krejčí Thimonier. Vyšívalo se jím jedině stehem řetízkovým.

První stroj na vyšívání vynalezl Josua Heilman z Mühlhausen v Elsasku r. 1828.

Josua Heilman narodil se r. 1796. 19. února. Určen byl za kupce a r. 1813. vstoupil do obchodu svého újce v Paříži, kde prázdné chvíle věnoval vědám mathematiky a mechaniky.

Příbuzní přiměli Josua, aby dále studoval v Conservatoire des arts et métiers v Paříži. Při tom učil se soustružnictví u hračkáře a *poslouchal kurs fysiky.*

R. 1817. převzal řízení přádelny, kterou rodina jeho chtěla staověti, a která byla první strojová továrna v Elsasku.

Tím uveden Heilman na dráhu, která ho proslavila. První stroj, který vynalezl a sestavil r. 1819., byl na předení, druhý v roce 1823. na tkaní, r. 1829. na vyšívání.

Učil se vyšívati u své manželky, a za šest měsíců vynalezl stroj, který vyšíval současně šesti jehlami, za který byl r. 1834. v Paříži poctěn zlatou medalií.

Tento stroj je podnes nejlepší. Zlepšení provedli na stroji vyšívacím: Cropper, Heatcoat, Escher, Wyss, Reiter, A. Voigt. Stroj genialního Heilmana zvláště je vhodný pro vyšívání malých roztroušených květinek, hvězdiček a pod. Méně se hodí pro širší pruhy.

V roku 1842. sestavil Gonnet v Lyonu stroj na vyšívání, který vyšívá plochým stehem po obou stranách.

J. G. Spitzli, Švýcar, který žije v Milleville, vynalezl důmyslně sestavený stav pro práce vyšíváním.

Vyšívati lze také na stroji šicím, zvaném Grover et Baker, na dvojitý řetízek, který právě tak krásně vyšívá, jako šije.

Nástroje a pomůcky při vyšívání.

Při vyšívání třeba nám vhodné jehly, nůžek, náprstku, bodce a rámu na vyšívání.

Čeho si mimo to žádají druhy jednotlivé, popíšeme při každé práci zvláště.

Jehla.

Jehlu volíme pro vyšívání vždy dlouhou, vyšíváme-li v rámci, abychom šijíce nedotýkaly se látky v rámci napnuté, což při krátké jehle bývá časem nezbytné. Vyšíváme-li v ruce, beřeme také podlouhlou jehlu.

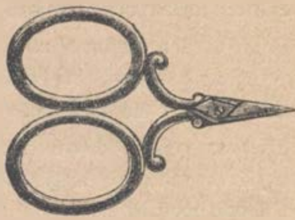
Jehla budiž jemná, aby látku nepotrhala a nestahovala, pravá anglická, hladká, ve špičce dobře broušená, aby se snadně a lehce skrze látku propichovala.

Na jehle při vyšívání mnoho záleží. Jemnosť její budiž přiměřena vždy látce a niti, druh její spůsobu vyšívání.

Vyšívámeť jehlou šicí, látací, i jehlou na vlnu, o čemž vždy při každé jednotlivé práci promluvíme zevrubněji.

Nůžky.

Obraz čís. 1.

Obraz čís. 1. **Nůžky.**

Nůžky volíme velmi krátké, ostré, špičaté, jak obraz čís. 1. naznačuje.

Nůžkami ustřihujeme při vyšívání konečky, prostřihujeme kruhy, dirky a různé tvary, jež se pak obšívají, vystřihujeme kroužkované zoubky a při pokládaném vyšívání i látku.

Bodec.

Obraz čís. 2.

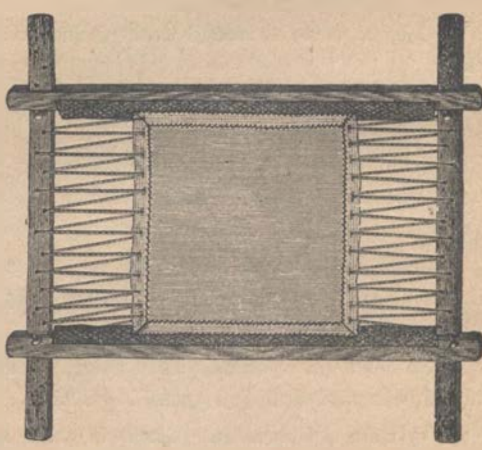

Obraz čís. 2. **Bodec.**

Obraz čís. 2. ukazuje nám bodec, který může býti buď koštěný, buď železný, ale vždy musí míti špičku dosti ostrou, aby propíchnula látku. S bodcem, jehož jemná špička se urazila, nesmíme nikdy propíchnouti. Bodec jest nezbytným nástrojem při vyšívání dirkovaném.

Rám.

Obraz čís. 3.

Obraz čís. 3. **Rám pro vyšívání. Napnutá látka.**

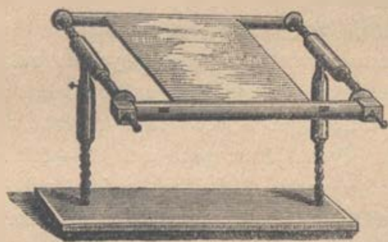
Rám pro napínání látek, na nichž se vyšívá, sestává ze čtyř dřevěných lišt v šířce asi 4 %m. Délka jejich řídí se velikostí předmětu, který se má vyšívati. Obyčejný rám má asi 80 %m délky.

Dvě hlavní lišty opatřeny jsou v jednom kraji silnými tkanicemi; v obou koncích jejich jest

průřez tak velký, aby druhé dvě lišty postranní skrze něj prostrčiti se mohly. Lišty tyto jsou mírně zakulacené.

Druhé dvě lišty postranní jsou ploché a nízké, aby se skrze průřez ve lištách hlavních prostrčiti mohly, a opatřeny malými kulatými otvory po celé délce. Každý rám má čtyři kolíčky, kterými se postranní lišty zadržují u hlavních.

Velice pohodlné a praktické jsou rámy rozevírací a roztahovací. Obraz čís. 4. jest vzor, dle něhož truhlář snadno podobný rám zhotoví.

Obraz čís. 4. **Rám rozevírací se stojanem.**

Rám připevněn jest šroubem ku stojanu a lze jej na všechny strany otáčeti.

Kulaté nebo hlavní lišty rámu se rozevírají a jsou v jedné, a sice dolení polovici, opatřeny malými nýtky, na které se látka opatrně upevní, načež se vrchní část lišty uzavře a opět zakulatí.

Napínání do rámce vyšívacího.

Chceme-li napnouti látku jakoukoliv do rámu pro vyšívání, přišijeme k ní ve všech stranách silnou tkanici lněnou pevně stehem obšívacím a nití podvojnou. Taktéž můžeme ji olemovati podvojně přeloženým pruhem silné látky.

Dvě protilehlé strany látky přišijeme ku tkanicím popruhovým při hlavních lištách rámu taktéž silnou nebo podvojnou nití stehem obšívacím, a stejnoměrně k oběma lištám, by na obou stranách přesahoval kus rámu téže velikosti, kdyby lišta byla delší, než látka.

Pak se prostrčí lišty postranní skrze průřezy a opatří se kolíčky, kterýmiž po jedné straně ku hlavní liště upevní se, načež druhou lištu hlavní co možná nejvíce vytáhneme, by se látka vypnula, a do postranních lišt opět zastrčíme kolíčky do otvorů těsně při liště hlavní, které je zadrží.

Druhé dvě strany látky přišněrujeme motouzem ku lištám postranním. Při tomto šněrování vpíchneme jednou jehlou šněrovací skrze dirku v liště, podruhé skrze přišitou tkanici u látky, a přitahujeme motouz hezky pevně, by se látka vypnula z tuha, ale stejnoměrně.

Obraz čís. 3. předvádí nám látku v rámci z tuha napnutou.

Rám s látkou napnutou opřeme o dva stojany stejné výšky, zvláště k tomu účelu zhotovené, anebo na plochy dvou stolů.

Stojany tyto bývají také tak zařízeny, aby se mohly posunovati, kdyby toho žádala potřeba.

Takto se napínají látky veškery a pro každý druh vyšívání.

Napínáme-li kanavu, netřeba nám, abychom nakreslily vzor, any se při vyšívání řídíme pouze rozpočtem; avšak při látkách ostatních, kde kresba jest nevyhnutelna, jest v prvé řadě potřebí postarati se o to, abychom nákres přenesly na látku, prve než ji napínáme.

Nejpohodlnější je poslati látku ku kresliči, nebo do závodu, kde se výkresy předtiskují; avšak to bývá spojeno s výlohami, kterých snadně můžeme uspořiti, když si nákres přeneseme samy na látku. Poněkud trpělivosti je k tomu třeba, i znalosti v kreslení. Hlavní jest, vybrati si vzor vkusný a dokonalý.

Podáme hned současně při popisu napínání látky do rámu návod, kterak se přenese nákres na látku.

Kterak přeneseme nákres na látku.

Vzor přenáší se na látku, dříve než se napne do rámu. Vedeme si takto: nakreslíme si vzor na obyčejný papír bílý. Pak obrysy nákresu veškery propícháme silnou jehlou v malých mezerách. K usnadnění této práce položíme si papír nakreslený buď na pevnou podlohu, buď na tvrdě vycpanou podušku.

Propíchaný nákres připneme si na látku tak, aby drsná strana direk obrácena byla nahoru. Do malého pytlíčku z mulu dáme semletou křídu nebo pudr, a potíráme jím propíchané obrysy nákresu. Pak papír s látky opatrně sejmeme, a obrysy, označené drobnými puntíčky křídovými, pečlivě buď štětičkou, buď pérem obtáhneme. Smáčíme k tomu cíli buď péro z brku husího buď štětičku do smíšeniny klovatiny arabské (gummi arabicum) a běloby.

Takto přenášíme nákres na látku tmavou. Při látce bílé opět naplníme pytlíček mulový popelem lípovým, a čáry obrysné obtáhneme smíšeninou klovatiny arabské a obyčejným modřidlem, jakéž potřebuje se při prádle.

Na místě pytlíčku z mulu můžeme též vzíti kus flanelu, tak veliký jako malá hruška, který smáčíme ob čas v modřidlo lehce navlhčené pro látky bílé, a v bílý pudr, nebo jiný bílý prášek, který též budiž navlhčen a něco málo smíchán s popelem dřevěným, pro látky tmavé. Tímto kusem flanelu potíráme vzor propíchaný.

Podotýkáme ještě, že nelze při každém ornamentu položiti papír propíchaný drsnou stranou nahoru, jelikož by se kresba obrátiti mohla. V takovém případě položíme papír propíchaný stranou vykreslenou nahoru, což už pracovnici zručné samo sebou na rozum vstoupí.

Když barva na kresbě uschla, přežehlíme látku po rubu teplou cihličkou.

Jinak přenášíme kresbu na látku takto: Položíme látku hladce a rovně na stůl nebo na hlazené prkno, na látku dáme papír přejímací, aby onou stranou, jež barvu odlučuje, k ní přilehl, načež na oboje připevníme nýtky zvláště k tomu zhotovenými, anebo i jinak jej obtížujíce, nákres, který chceme přenášeti na látku. Vzor budiž obrácen navrch. Nyní jest nákres položen na látce, a mezi ní a vzorem leží papír, po němž objíždíme opatrně, bychom nákres neprotrhaly, veškery obrysy a čáry vzoru buď tužkou, buď jehlicí pro pletení, ano i jiným tenkým špičatým, ale ne ostrým nástrojem. Když jsme čáry vzoru veškery objely, ssundáme s látky i nákres, i papír přejímací.

Pak na látce uzříme vzor přenešený. Přejímající papír lze koupiti v obchodech v různých barvách.

Nemáme-li tak velký papír s nákresem jako jest předmět, který má býti vyšit, též vždy opatrně nákres i s papírem přejímacím na látce dále posunujeme, by se však poloha vzoru nezměnila.

Na jemné průhledné, zvláště bílé látky přenášíme vzor bezprostředně. Nákres, jehož čáry jsou silné a černé, podložíme látce, přišpendlíme obé k sobě a pak tužkou vzor obkreslujeme na látku.

Na místě pytlíčku z mulu můžeme též vzíti kus flanelu, tak veliký ako malá hruška, který smáčíme ob čas v modřidlo lehce navlhčené pro átky bílé, a v bílý pudr, nebo jiný bílý prášek, který též budiž navlhčen něco málo smíchán s popelem dřevěným, pro látky tmavé. Tímto usem flanelu potíráme vzor propíchaný.

Podotýkáme ještě, že nelze při každém ornamentu položiti papír ropíchaný drsnou stranou nahoru, jelikož by se kresba obrátiti mohla. V takovém případě položíme papír propíchaný stranou vykreslenou nahoru, což už pracovnici zručné samo sebou na rozum vstoupí.

Když barva na kresbě uschla, přežehlíme látku po rubu teplou ihličkou.

Jinak přenášíme kresbu na látku takto: Položíme látku hladce rovně na stůl nebo na hlazené prkno, na látku dáme papír přejímací, by onou stranou, jež barvu odlučuje, k ní přilehl, načež na oboje přievníme nýtky zvláště k tomu zhotovenými, anebo i jinak jej obtížujíce, nákres, který chceme přenášeti na látku. Vzor budiž obrácen navrch. Nyní jest nákres položen na látce, a mezi ní a vzorem leží papír, po němž objíždíme opatrně, bychom nákres neprotrhaly, veškery obrysy čáry vzoru buď tužkou, buď jehlicí pro pletení, ano i jiným tenkým špičatým, ale ne ostrým nástrojem. Když jsme čáry vzoru veškery obely, ssundáme s látky i nákres, i papír přejímací.

Pak na látce uzříme vzor přenešený. Přejímající papír lze koupiti obchodech v různých barvách.

Nemáme-li tak velký papír s nákresem jako jest předmět, který má býti vyšit, též vždy opatrně nákres i s papírem přejímacím na látce dále posunujeme, by se však poloha vzoru nezměnila.

Na jemné průhledné, zvláště bílé látky přenášíme vzor bezprostředně. Nákres, jehož čáry jsou silné a černé, podložíme látce, přišpendlíme obé k sobě a pak tužkou vzor obkreslujeme na látku.

I.

Škola vyšívání v bílém.

Úvod.

Vyšívání v bílém jest práce krásná, vzácná a umělecká. Kdyby vyšívání jedině omezovalo se na vyšívání v bílém, již by zasloužilo povznešenu býti v umění.

Jakkoliv vyšívání pestré malebností svou vyniká a oku lahodí, jakkoliv krumplování ve zlatě a stříbře leskem svým a bohatstvím oslňuje, působí nicméně nadevšecko vyšívání v bílém svou prostou a vznešenou krásou.

Dokonalosť kresby, čistota a přesnosť v provedení jsou hlavní podmínkou vyšívání bílého.

Vyšívačka v bílém nemá mnoho pomůcek; má pouze jemnou tkaninu, bílou niť a jehlu. Avšak jaké krásy tím vykouzlí?! Podobá se víle, která čarodějným proutkem z ničeho nic vytvořuje báječné předměty.

Bílé nitky na bílé látce, a jaké umělé to jsou kresby!

Nejjemnější květinky, poupata, tyčinky, ratolístky, zvonečky, lístečky a nejumělejší ozdoby jsou takořka vykouzleny na povrchu látky.

Pozorujeme-li tak zvané francouzské vyšívání skrze zvětšovací sklo, vidíme, kterak světlo i stín docíleny pouze zvýšeným podložením a přísně provedenými obrysy.

Bílé vyšívání dostoupilo nejvyššího cíle technické dokonalosti v umění ženských prací ručních.

Bílé vyšívání buď je vypouklé, buď ploché, buď prolamované.

Hlavní podmínka a největší zručnosť je v tom, aby jednotlivé části kresby dobře se podložily, obrysy přesně a souměrně přešívaly, větvičky a snítky aby byly čistě obšity a podobaly se šňůrkám, zoubkovité hrany přesně a pečlivě vytknuty, špičaté konečky jemně naznačeny, nebo kresba musí býti provedena až do nejpodrobnějších maličkostí.

Při vyšívání bílém jest třeba šetřiti a znáti esthétických pravidel. Nejvíce se můžeme a máme učiti od Řekův, tohoto národa rozených umělcův. Nemáme arci oděvů starořeckých, avšak lze nám velmi dobře studovati ozdoby řecké na vázách.

Řekové milovali z ozdob rostlinných: břečťan, vinnou révu, akanthus čili paznehtník, bobkový list a spojovali je překrásně v arabesky.

Řecké arabesky jsou takořka nezbytnými v oboru vyšívání bílého. Z řeckých rostlinných ozdob jest nejznámější arabeska akanthusová.

Akanthus jmenoval se vůbec lem, na němž byla vyšita ozdoba z listů akanthusových. Paznehtník má velké listy podobné bodlákovým, z nichž vyniká lodyha s velkými květy.

Mimo zvláště oblíbený paznehtník libovali si staří Řekové v ozdobě z kapradí, z olivových listí a ratolístek, z břečťanových větviček.

Nejkrásnější a nejbohatší vyšívání v bílém přichází z Francie, kteráž je hlavním sídlem tohoto umění. Francie podává světu ve vyšívání v bílém nejvyšší umělecké výtvary i nejprostší druh, který vyhovuje módě a lacinému přepychu.

V tom jest nejpřednější v Evropě a dává tomuto umění i v jiných zemích vládnoucí ráz. Francie jest země vkusu a proto určuje módu a podává vzory jak pro krajky, tak pro vyšívání.

Nejkrásnější vyšívání francouzské přichází v obchod jménem broderies de Tarare.

Francie čítá mnoho škol pro bílé vyšívání, a tím se tato krásná ženská práce ruční tak rozšířila, že i ve vesnicích se vyšívá, což blahodárně působí na blahobyt obyvatelův. V horách Francie, jakož i Švýcarska lze často viděti pastýřku u stáda, ana vyšívá.

Ve Francii udával se počet vyšívaček v době výstavy pařížské na 170.000, které většinou pracovaly v rodinách mimo domácí, ano na venkově i mimo polní práci.

Po Francii je první v umění bílého vyšívání Švýcarsko.

I zde provádějí se umělecké výtvary, arci že dle vzorů francouzských. Nejumělejší vyšívačky jsou v kantonu sv. Havla (St. Gallen), v Apenzellu a v Rheinthalu. Méně jemná a umělá práce zhotovuje se v sousedním Černolesí, v Bregenzu, ve Wirtembergsku.

V Čechách je bílé vyšívání již dávno známé a pěstované. Třeba nám navštíviti jen průmyslové museum páně Náprstkovo v Praze, abychom seznaly, kterak pramatky naše se znaly ve vyšívání v bílém.

Umělecké vyšívání české jest znamenité a může směle zápoliti s cizozemským.

Domácné vyšívání, nazvíce vyšívání vesničanek, svědčí opět o vkusu a uměleckém umístění ornamentu, byť i stehy nebyly provedeny v nitích jemných.

Vyšívání české pro výživu začíná se též šířiti a nabývati půdy v Čechách. Není však ještě dokonalé, poněvadž začíná teprv zkvétati od začátku tohoto století úpadkem krajkařství. Krajkařky, jsouce bez zaměstnání, bídou puzeny, věnovaly svou zručnost umění vyšívání. Hlavně se pěstuje prosté vyšívání méně umělecké.

V roku 1862. čítalo se v českém Rudohoří na 8000 vyšívaček v bílém.

Rozkvětu českého vyšívání schází jen škol. V Rudohoří i v Krkonoších by se měly zařizovati podobné odborné dívčí školy, které by učily vyšívání pro výživu. Ano i v Praze a to zvláště neměla by scházeti. V Praze je střed intelligence české i umění; zde jsou zástupcové všech odvětví jeho, proto by mohlo vyšívání zkvétati a umělecky se prováděti.

Pražský spolek pro povzbuzení průmyslu v českém Rudohoří a v Krkonoších podporuje v těchto horských krajích vyšívání v bílém jako krajkařský průmysl.

Anglie pěstuje vyšívání měrou rozsáhlou. V Irsku a ve Skotsku zvláště rychle se rozvíjí. Tento rozkvět děkuje vyšívání dobrým školám, ve kterých jest pěstováno. Začátek důležitějšího pokroku vpadá do roku 1862, od které doby prý tak vzrostlo, že v r. 1862. čítalo se 250.000 žen, které se živily vyšíváním v továrnách, a ještě jednou tak velký počet se živil vyšíváním domácím.

Ve výstavě londýnské z roku 1862. byl vyšívaný závoj neobyčejné umělosti z Northcote.

V Belgii také se pěstuje vyšívání pilně ve školách i v odborných účelištích; zvláště v okolí Gentském je mnoho vyšívaček. V Belgii, kde už krajkařství kvete a probouzí záhy vkus a umělecký cit dívek, není divu, že i bílé vyšívání se proslavuje. Jako ve Francii a ve Švýcařích začínají i vesničanky hledati výživu v této krásné práci.

V Bavořích je také bílé vyšívání rozšířeno.

V Sasku je v plném květu. Čítá se tam více 25.000 vyšívaček, a sice nejvíce v jihozápadní části Rudohoří.

Vyšívání saské zdá se býti nejstarší, nebo se udává začátek tohoto průmyslu uměleckého do roku 1766.

Ve Wirtembergsku je sídlem hlavním vyšívání v bílém: Ulm a Ravensberg.

V Rakousku a ve Slezsku též jest vyšívání v bílém zdomácnělé.

V Americe zavedly průmysl vyšívání v bílém Francouzky; avšak do Ameriky se nazvíce zasylají vyšívané práce z Anglie, Francie i z Německa.

Látka.

Jak již název naznačuje, jest základní látka vyšívání v bílém vždy **bílá**, a tolikéž i nit.

Látka jest buď lněná, buď bavlněná tkanina, a výminkou může býti i jemná, měkká tkanina hedbávná.

Batist, plátno, linon, muselín, a jiné toho druhu pavučinové a tenké i silnější tkaniny beřeme pro vyšívání v bílém, řídíce se při volbě látky vždy předmětem i účelem.

Některé obyčejnější druhy vyšívání v bílém provádí se často, zvláště ve vyšívání strojovém, i v jiných barvách; ale pak vždy musí nit souhlasiti se základní barvou půdy. Tak vyšívá se černou nití na černé látce, modrou na modré, a t. d. Nazvíce se takto vyšívá v anglickém vyšívání, kterým zdobí se šaty, zástěry a pod. Avšak vystříhati jest se zde toho, aby se nevyšívalo bílou nití na perkal, nebo jinou látku barevnou, což není vkusné.

Látku zvolmež vždy pevnou, dobré jakosti a nitě, aby krásná a namahavá práce vyšívání nepřišla na zmar špatnou látkou. Často při látkách špatných, nepevných, přihodí se, že se roztrhají dříve, než se vyšívání sejme s rámce. Pak jest s želem, vidíme-li takto zmařené dílo před časem.

Nit.

Látce odpovídejž dobře volená nit výborné jakosti, která není kroucená.

Pro vyšívání beřeme bavlnu, zvanou již za tím účelem bavlnou vyšívací, o níž jsme psaly ve svazku VI., a sice zvolíme si vždy nejlepší.

Síla nitě řídí se látkou. Pamatujeme jen, že pro kroužkované, nebo smyčkované vyšívání beřeme nit poměrně silnější, pro vyšívání vypouklé však střední síly; v poměru k látce, zvolíme nit.

S nití příliš jemnou vůči síle látky nedocílíme toho, čeho jsme chtěly. Spůsobíme si marné práce, která se prodlouží tím, že nám jest déle šíti, než obrys kresby pokrejeme; mimo to nedocílíme nikdy, aby figurky vzoru vystouply, ana příliš jemná niť stále zapadá.

Vezmeme-li opět niť silnou, nelze nám provésti kresbu ve všech jednotlivostech jemně, a látka ráda též pak trhá se.

Mimo bavlnu pro vyšívání upotřebujeme též ve vyšívání v bílém hedbávné nitě, vyšíváme-li na látce hedbávné, a dobré přezné nitě, nazvíce krajkové pro krajkové stehy, jimiž se vyšívání zdobívá.

Niť navléká se do jehly v délce 40 %m nejvýše.

Jehla.

Jehla budiž niti i látce přiměřeně zvolena. Beře se též za pravidlo při volbě jehly, aby o něco byla silnější než niť látky, na níž se vyšívá.

Některé vyšívačky v bílém doporučují jehly dlouhé, jiné opět polodlouhé. První zastávají se dlouhých jehel, že zabraňují styk prstův s látkou, druhé opět namítají, že se s dlouhou jehlou nešije tak rychle. Budiž tedy jak dlouhá, tak i polodlouhá jehla přijata pro vyšívání v bílém; ale naprosto se zavrhuje jehla krátká.

Jehly buďtež nejlepší jakosti a pravé anglické.

Náprstek.

Jako při šití i zde navlékáme na prst střední náprstek, aby prst nerozpíchal se.

Některé vyšívačky ozbrojí i střední prst levé ruky náprstkem.

Vzor.

Vzory pro vyšívání v bílém bohudík po tu dobu neoctly se na scestí, ač i zde začínají se vyskytovati nesmyslné mnohdy kresby.

Vyšívání vypouklé v bílém v prvé řadě oblíbilo si jemnou kresbu, a sice volívá s dobrým rozmyslem vyšívačka buď přímočárný ornament, buď křivolaký, a nazvíce se nabízí pro toto vyšívání motivy z říše rostlinné, se svými poupaty, květy, listy, kyticemi, věncovím, listovím, i s nejjemnějšími kalíšky a tyčinkami květin, a nezavrhuje ani předměty z říše živočišné pokud nepřesahují míru krásna a jemnosti.

Arabeska, palmeta, akanthusová ozdoba, břečťanové snitky, kapradiny a jim podobné kresby jsou oblíbenou ozdobou; ale naprosto se ne-

hodí pro vyšívání v bílém postavy lidské, krajiny, domy, ano i velká zvířata.

Vůbec budiž při volbě vzoru vždy dbáno:

1. látky; na jemnou látku nekreslíme vzor objemný;
2. velkosti předmětu; malý předmět nesmíme ozdobiti vzorem význačným, na př. na límeček vyšiti velké listy vinné. I velký předmět též spíše snese vzor drobnější než kresbu velkých rozměrův, kterým vyšívání vypouklé příčí se.
3. účelu práce; jiný vzor volíme na okolek šátku jiný na záslonu, jiný na ozdobu košile a pod. O tom bylo již častokráte v naší „Škole ženských prací ručních“ povědíno, že nechceme opětně tuto nauku rozebírati.
4. umělosti a zručnosti pracovnice; zručná vyšívačka může si zvoliti vzor každý, i nejsložitější; avšak méně zručná dbejž toho vždy, aby zvolila jen takový vzor, jaký skutečně provede dokonale. Netvořít krásu a cenu vzor, ale provedení, a co přesahuje umění naše, nikdy nechtějmež prováděti.
5. stehem a druhem vyšívání v bílém; plochý steh dovoluje více volnosti než vypouklý, a nezamítá vzorů větších rozměrův; jiného vzoru žádá si vyšívání prolamované, jiného zoubkovité a t. pod. Budiž také vždy úpředkem toho šetřeno při volbě vzoru, kterak vyšívati hodláme.

Pro vyšívání vypouklé v bílém nehodí se vůbec vzory velkých rozměrů, jako listy v přírodní velikosti, nebo i nadpřirozené, žádná kresba, která působí mohutností a zabeře mnoho místa při malé práci.

Zde pouze něžnosť, drobnosť je na místě, jež obé v souhlasu jsou s provedením vyšívaným. Velké vzory se hodí pro vyšívání pestré a ve zlatě, kde barva protivy usmiřuje a křiklavosť umirňuje, nebo kde zlato leskem svým oslňuje a formy vystupují s ním v souhlasu; ale bílá půda a bílá niť, ve své skromnosti působí výhradně jen kresbou svou dokonalou a přiměřenou.

I samy stehy vyšívání vypouklého nepřipustí již, aby velké prostory jimi pokrývaly se, ale účinněji působí vždy ve drobném provedení.

V bílém vyšívají se buď stehem plochým, buď vypoukle jména ozdobná a prostá, jakož i znaky.

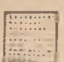
Nejkrásnější písmo pro vyšívání jest z doby francouzské renaissance ku konci XVI. století, pak z dob italské renaissance XVI. století, jakož i písmo italských umělců u dvora Františka I.

Ku konci XVI. století bylo umění tiskařské ve Francii v plném
ozkvětu, a začáteční písmena kapitol, řádků, ano písmo titulův kněh
ývaly ozdobeny nejvyšším vkusem uměleckým. Z té doby máme také
zdobné písmo, které se vyšívá v bílém, jelikož jedině toto vyšívání jest
to, aby něžnosť, krásu a dokonalosť kreseb v ozdobném písmu provedlo
hlou a nití.

Prostá jména vyšívaná napodobí obyčejné písmo buď gotické, latin-
ké, české, německé, jak si kdo písmena zdobí.

Vyšívají-li se znaky a koruny, je třeba velké opatrnosti, aby se
eporušil některým stehem heraldický význam a barva jednotlivých polí,
proto nestačí míti pouze nakreslený znak, nýbrž nutno, abychom jej
naly a viděly, kterak vypadá ve skutečnosti a s barvami.

Barvy vyšíváme pak následovně:

a) Zlato i žlutou barvu označíme tečkami, totiž v poli ohraničeném vyšíváme pravidelné tečky, stehy perlovými a pod.

b) Stříbro, nebo bílou barvu označíme plochou bílou, hladkou.

c) Černou barvu čtverečky rovnými.

d) Zelenou barvu šikmými čárkami od levé strany ku pravé.

e) Nachovou barvu též čárkami kosými, ale opět od pravé strany ku levé.

f) Modrou barvu čárkami vodorovnými. Čárky vyšívají se stehem stonkovým.

Provedení práce.

Když jsme byly kresbu vzoru na látku přenesly, buď látku do rámu
apneme, buď připneme na podklad, anebo ji napneme přese prst.

Některé učitelky a vyšívačky brojí vůbec proti připínání látky ku
odkladu, a sice ze příčiny, že:

1. dívky nezvykají, by samostatně vedly si při práci;
2. nitě i do podkladu zachycují se a práce jest neúhlednou;
3. že práce skrčuje a stahuje se.

Jiné opět zavrhují vyšívání v ruce bez podkladu, tvrdíce, že tím
ráce skrčuje a zdrhuje se.

Jelikož na obou stranách jsou vyšívačky na slovo vzaté, nechceme zde býti rozhodujícími a zůstavujeme to na vůli té které, zdaž učí vyšívati prostě v ruce, zdaž na podkladu. Hlavní jen budiž, by vyšívání nestáhlo a neskrčilo se.

Naskytuje se též otázka, smí-li se připustiti rám vyšívací do školy?! Naprosto zavrhnouti, ani úplně vyhostiti jej nesmíme ze síně školní, nebo není to vždy pouze rámec, který ohrožuje u dívek zdraví a vzrůst. Nejsou-liž i školní lavice po tu dobu takové, že při vyučování psaní, kreslení a počtů jsou záda dívek i plíce v nebezpečí?! Sedí-li dívka u rámce rovně, jest-li že jest výška stojanu v poměru patřičném se židlí, na níž sedí, klade-li ruce na rám vyšívací tak, aby tělo bylo v rovnováze, nelze, aby se při práci skrčila. Ve škole jest to pak učitelčinou povinností, aby na dívky dohlížela, a při rámci je seděti učila; dívka vycvičena takto ve škole pracovati na rámě, může pak bez obavy seděti u rámce i doma, nebo „zvyk je druhá přirozenosť.“

O napínání do rámce bylo již povědíno na stránce 15.

Připíná-li se látka na podklad, počínáme si takto: vezmeme kus voskovaného plátna a na ně pevně a rovně přistehujeme po niti předními stehy látku u místa, kde jsme byly kresbu nakreslily, při čemž látku hladce napínáme. Viz obr. čís. 5.

Obraz čís. 5. **Připínání na podklad. Protahování.**

Stehy přední šijeme nejen u krajů, ale též i ztraceně kolem kresby, ano i mezi kresbu, při vzoru větším.

Nenapneme-li látku ani do rámce, ani na podklad, napneme ji přes prst, a sice přes ukazovák ruky levé.

Napneme látku tam, kde chceme právě vyšívati, hladce a ztuha přes ukazovák levé ruky, při čemž si látku položíme rovně po niti, a hledíme k tomu, aby se nekřivila a nekladla šikmo. Napnutou takto látku přes ukazovák přidržujeme s jedné strany palcem, se druhé strany ostatními třemi prsty. Palec má zvláště hlavní úkol, aby

ídil směr práce, proto musí vždy ležeti na práci a těsně při oné časti zoru, kterou právě vyšíváme.

U rámce sedí vyšívačka rovně; pravou rukou vpichuje od hořejška : dolejšku, levou od dolejška k hořejšku.

Jehlu vpíchá vždy zpříma a rovně ať spodem, ať vrchem, nebo inak nebylo by lze, aby práce byla pravidelná.

Stehy kladou se poněkud volně, aby vyšitá kresba vystupovala zdušně a lehce; avšak nesmí se míra překročiti, nebo jinak by stehy vedaly se a byly příliš dlouhé.

Kdyby stehy přílišně utahovaly se, opět by zapadaly a kresbu orušily.

Kterak vyšívání v bílém roztřiďujeme?

Vyšívání v bílém roztřiďujeme ve tři hlavní druhy:

1. prolamované;
2. ploché;
3. vypouklé.

Mimo to vyšívání v bílém svými stehy různí se.

Takto známe:

1. vyšívání stehem smyčkovacím;
2. „ „ obšívacím;
3. „ „ vinutým;
4. „ „ dlouhým nebo pérovým.

I. Vyšívaní stehem smyčkovacím jest z části již obsaženo ve vyšívání čárkovitém.

Mimo to provází smyčkovací steh vyšívání v bílém v okrajích lemů, akož zoubky a zubovité kraje tímto stehem vyvozují se.

Z téže příčiny zůstavily jsme si popis zoubkovitého a okrajového yšívání při vyšívání v bílém.

Roztřiďujeme tudiž vyšívání smyčkovacím stehem takto:

a) vyšívání zoubkovité;
b) „ prolamované;
c) „ pokládané;
d) „ benátské;
e) „ guipurové.

II. Též vyšívání stehem obšívacím jest zahrnuto ve vyšívání čárkovitém.

Mimo to jest základem obšívání direk, z nichž sestává půvabná větev vyšívání v bílém, známa názvem vyšívání anglické, nebo maděrské, které částečně i stehem smyčkovacím vyvozuje se.

Roztřiďujeme si vyšívání stehem obšívacím:

a) vyšívání anglické a maděrské;

b) vystřihovaná krajka;

c) vyšívání pokládané.

Oba tyto druhy vyšívání v bílém nazvíce slučují se a sbíhají. Obou znakem jest upevňování krajů, jenže steh smyčkovací upevňuje i kraj prostý, lem zevní a jest pevnější, samostatnější, ano lze jím i vyvoditi plochy.

Steh obšívací pouze kraj vnitřní upevňuje, a vždy jest omezen a vázán na oporu.

Zvláštní jest tudiž prvému: vyšívání zoubkovité, benátské, guipuŕové; v ostatním se druhým stýkává se.

III. Vyšívání stehem vinutým, zvané francouzským názvem „broderie à la minute,“ minutové, totiž rychlé vyšívání, jest základem pouze toho jediného druhu práce, která jest běžným napodobením vyšívání vypouklého. Jest-li že je dobře provedeno, vypadá slušně, ale lze jím vyšívati pouze drobné vzory, nazvíce lístky, kvítka, hvězdice, tvary vejčité a pod.

IV. Vyšívání stehem plochým nebo jinak pérovým jest základem uměleckého vyšívání v bílém, jež názvem vypouklé, nebo vyšívání francouské označuje se.

Název tohoto stehu pérový jest jeho původní, a v řeči francouzské posud zachovalý.

Vyšívání vypouklé lze nazvati právem vyšíváním uměleckým, nebo jest ze všeho nejtěžší, nejkrásnější a nejskvělejším výtvorem pilné ruky ženiny. Pravíme nejtěžší; ač mnohé vyšívačce se to bude zdáti nepravé, přece od tohoto pojmenování neupustíme, majíce arci na zřeteli výhradně dokonalé a umělecky provedené vyšívání v bílém. Každé povrchně vyšité napodobení vyšívání uměleckého vylučujeme z umění pravého.

Vyšívání vypouklé zůstane vždy nejhledanějším, nejcennějším a nejvzácnějším z oboru vyšívání v bílém.

A byť i móda vymyslela ještě více obdob a druhů vyšívání, ono zůstane vždy královnou prací ženských pro něžnosť, prostou krásu a umělosť svou.

Stehem plochým vyšívá se buď:

a) bez podložených nití — vyšívání ploché;

b) přes nitě podložené — vyšívání vypouklé.

Postupně roztřídíme si vyšívání v bílém takto:

1. Vyšívání zoubkovité.
2. Vyšívání prolamované.
3. Vystřihovaná krajka.
4. Vyšívání námětkové.
5. Vyšívání stehem vinutým.
6. Vyšívání krajkové.
7. Vyšívaná guipura.
8. Vyšívání ploché.
9. Vyšívání vypouklé.

1. Vyšívání zoubkovité.

Vyšívání zoubkovité jest nejsnadnější a nejprostší druh vyšívání v bílém, a druží se bezprostředně ku kroužkovaným zoubkům a okrajům v šití.

Nazvíce jest to pouze ozdobné lemování krajův, které buď krášlí předmět samo v sobě, buď ku vyšívaným okolkům přidružuje se, aby kresbu uzavřelo. Méně vyvozuje se ze zoubkův vzor, který pak buď v řadách nad sebou běžících plochu zdobí, buď se zatáčí, aniž by však zoubkovitého rázu porušil.

Za starodávna bývalo oblíbenější, a zhusta se naskytovalo nazvíce při vyšívaných oděvích, ana celá roucha jím byla vyšita, jak nám lze spatřiti v uchovaných skvostech starobylých památek.

Zoubky jsou:

a) obyčejné;

b) růžové;

c) dirkované.

Steh jest smyčkovací.

Steh smyčkovací.

Steh smyčkovací znám jest nám již ze sv. III., kde byl popsán. Zakládá se na zadrhnutí stehu do smyčky, která zabraňuje, aby se vy-

paroval. Seřaděním stehův smyčkových **vkusné** a **pevné** vroubení vyvodí se.

Pro steh smyčkovací protáhneme si nití kresbu zoubkovitou, a přese tento podklad šijeme, přidržujíce palcem ruky levé nit pracovní do smyčky položenou, jehlu **zpříma** vpíchajíce skrze latku, a vypichujíce ji tím spůsobem, aby nit pracovní, palcem přidržovaná, ležela **pod jehlou.** Jehlu vytáhnuvše, protahujeme nit skrze smyčku, a přitahujeme ji, aby látka nestáhla se.

Obr. čís. 6. i 7. naznačují smyčku, steh i seřaďování stehův.

Steh smyčkovací od levé ku pravé straně vyšívá se.

a) Zoubky obyčejné.

Obraz čís. 6. a 7.

Zoubky obyčejné jsou buď kulaté (obraz čís. 6.), buď špičaté (obraz čís. 7.), též bývají to velké zoubky ze drobných složené.

Známkou zoubkův obyčejných jest **předstehování jednoduché.**

Nakreslíme si na látku zoubky zvolené, a v čárách kresby protahujeme stehy předními, jak naznačeno na obr. čís. 5. jednou, nejvýše dvakráte, jak ukazuje obraz čís. 6. a čís. 7. Ušijeme vždy jeden delší steh, nabírajíce pak na jehlu asi dvě nebo tři nitě tkaniva spodem ku vypíchnutí pro steh následní. Viz obraz čís. 5.

Druhá řada protahovací musí býti vždy ušita v položení stehův posuvnutém, jak značí obraz čís. 6. a 7.

Obraz čís. 6. **Kulaté zoubky. Podvojné protažení. Steh smyčkovací.**

Přes protaženou nit pak šijeme stehem smyčkovacím, řadíce steh ku stehu, aby šňůrka rovná utvořila se. Zadrhnuté smyčky vyvodí ve kraji vroubení.

Velmi pečlivě dlužno počínati si v zářezích zoubků, aby stehy nenahromadily se a zářez každého zoubku zůstal stejnoměrný a neporušil tvaru zoubkův jednotlivých.

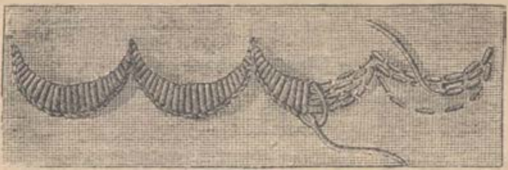
Obraz čís. 7. **Zoubky špičaté.**

Zde vycvičené oko jest učitelem nejlepším, cvik a opatrnosť. Pro každý zoubek nelze dáti pravidel, kterak si počínati máme, ale obrazce čís. 6. a 7. ukazují provedení v zářezích, jímž říditi se doporučujeme.

b) Zoubky růžové.

Obraz čís. 8. a 9.

Zoubky růžové liší se od obyčejných již kresbou a předstehováním. Pro zoubky obyčejné nakreslíme si čáru jednotnou, nejvýše podvojnou; pro zoubky růžové nakreslíme nad řadou zubovitou výše čáru rovnou. Vzdálenosť čáry této ode zoubků určuje šíři a bohatosť růžového zoubku. Obraz čís. 8. a čís. 9.

Obraz čís. 8. **Růžové zoubky. Protažení stehy předními.**

Obraz čís. 9. **Zoubky růžové. Protažení stehy křížovými.**

Předstehujíce, protáhneme čáry nakreslené a pak mezeru mezi nimi hustě vyplníme buď: stehy předními, řetízkovými, křížovými. Přední stehy šijeme posuvnutě i řetízkové. Stehy křížové doporučují se pro široké zoubky růžové, jelikož jimi tvar se zachová snadněji. Čím hustší

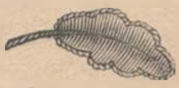
a plnější tato podloha jest, tím krásnější jsou zoubky růžové, a vystoupí polovypoukle.

Pro vyplnění beřeme bavlnu o něco silnější oné, jíž vyšíváme, ale to platí pouze pro širší kresbu a látku hustší.

Vyšívajíce počínáme si jako při zoubkách obyčejných, vpíchajíce jehlu za čáru hoření, vypichujíce ji u druhého protažení, nabravše veškeré podložení.

Název zoubků těchto odvozuje se od toho, že se tímto spůsobem nevyšívají pouze zubovité okraje, ale též i listy, nazvíce pak růže a lupeny růžové.

Spůsob tento i pro jiné figury a květy hodí se a vyšívá se jím nazvíce na látkách hustých a silných.

Obraz čís. 10.

Veškery figury podrží však ráz zoubkovitý a pravidla vyšívání zůstávají tatáž, jako při zoubkách lemu.

Obraz čís. 10. naznačuje list, obraz čís. 11. kolečko růžovým zoubkováním vyšité.

Žílka listu jest rozhraním stehův, jež s obou stran kresbu vyplňujíce, zde stýkají se.

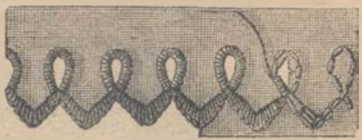

Obraz čís. 11.

Zoubky dirkované.

Obraz čís. 12. a 13.

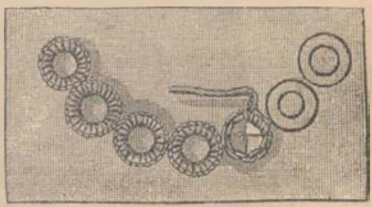
Dirkované zoubky buď dirkou podlouhlou v zářezích končí, buď z direk v řadě za sebou běžících sestavují se.

Obraz čís. 12.
Zoubky dirkované.

Prvý spůsob naznačuje obraz čís. 12., druhý obraz čís. 13.

Dirky, jimiž zoubky končí, a v zářezích zdobí se buď smyčkovacím stehem, buď obšívacím obšíjí se, obr. čís. 12.; dirky, jež zoubky tvoří, však vždy smyčkovacím. Obr. čís. 13. Přidružují-li se ku vyšívání anglickému, bývá jen krajní polo-

Obraz čís. 13. **Zoubky dirkované.**

vina jejich vyšita stehem smyčkovacím, a druhá stehem obšívacím. Obraz čís. 16.

Tvoří-li však samy o sobě lemovou ozdobu, vyšívají se kolkolem stehem smyčkovacím. Obraz čís. 13.

Práce je tatáž, jak výše už popsáno.

Obrysné čáry kresby protáhneme a smyčkovacím stehem vyšijeme, když jsme byly dirku vystřihly. O tom, kterak dirku vystřihnouti, promluvíme dále při vyšívání anglickém, nebo zoubky dirkované zabíhají již i v tento druh práce.

Čeho nám třeba šetřiti při vyšívání zoubkovitém.

Při vyšívání zoubkovitém v řadě prvé záleží na kresbě přesné, na protahování pravidelném v čárách obrysných, na dobrém podkládání při zoubcích růžových, na patřičném a stejnoměrném utahování a seřaďování stehův.

Látka může býti různá; plátno, batist, širting, linon, mul, ano i hustší tkaniny volíme pro vyšívání zoubkovité. Začátečnicím dáme však do ruky vždy látku silnou.

Nit pro zoubkovité vyšívání volíme vždy bavlněnou, v síle takové, aby souhlasila se tkanivovou nití, a vystříháme se nitě příliš kroucené. Proto též nejlépe, beřeme-li bavlnu vyšívací k tomu. Nit pro protahování budiž téže síly jako ona, již vyšíváme, ale můžeme použiti i bavlny jiné.

Podkládáním dáme zoubkům tvar buď plochý, buď vypouklý, když stehy, jimiž mezeru kresby vyplňujeme, více méně řídce nebo hustě k sobě šijeme. Při podkládání též sluší toho pamětlivu býti, bychom tvar zoubku neskřivily, nesúžily, načež zvláště hleděti nám jest i při šití stehem smyčkovým.

Ku protahování nesmíme si pro úsporu času navléknouti nit dlouhou, aby se neuzličkovala a netřepila. Nejdelší budiž 40—50 cm. délky. Uzlík na niti neděláme, ale zadržujeme ji při začátku 2—3 drobnými stehy, k nimž 1 perlový steh přidružiti můžeme. Dojde-li nit, provlíkneme novou skrze několik stehů již ušitých drobnými stehy. Konečky se pak ustřihnou.

Při vyšívání taktéž si počínáme, a jehlu s nití novou ještě skrze poslední steh smyčkový do smyčky ku stehu následnímu provlíkneme, právě tak, jak činíme při šití běžném.

Zapošívajíce nit protáhneme ji skrze protažení nebo podložení zoubku.

Zoubky vyšité přesně kolem stehův a opatrně, bychom nezastřihly do průřezův jejich, nebo do stehův, vystřihujeme. Vystřihování zoubkův žádá opatrnosti velké, a nazvíce vystřihují se až po seprání vyšitého předmětu, když toho tak učiniti lze. Nůžky beřeme ostře broušené, sice by ode stehův nitě tkaniva se vytřepovaly.

Nejkrásnější, ač pracnější vyšívání, provedeno jest na rámci, čehož zvláště na paměti dlužno mítí, zdobíme-li jím kraje vyšívání vypouklého, a máme-li práci v rámci napnutou.

Stejnosti stehův nelze nikdy docíliti tak v ruce, byť i sebe více látka se napnula, jako v rámci.

Zručné vyšívačky šijí také prostě v ruce, napnuvše si látku přes ukazovák ruky levé. Při látce silné, jako plátnu, širtingu a pod., napomáhá zručnosti též tuhosť tkaniny.

2. Vyšívání prolamované.

Vyšívání anglické nebo madérské.

Obraz čís. 16.

Názvem anglické a madérské vyšívání zvána jest práce rozstřihovaná a dirkovaná, jíž na látce prolamovaný ornament vyvozuje se.

Název anglické vyšívání zakládá se asi v tom, že k nám bylo uvedeno z Anglie. Vyšívání toto dirkované není sice příliš vkusné, ale na mnohé předměty, zvláště kde se vyšívání podloží barevnou látkou, jest velmi účinné.

Vyšívání madérské jest zdokonalené a zlepšené vyšívání anglické, které z ostrova Madéry z velkých závodů tamních na vyšívání po celé Evropě téměř rozšířilo se a oblíbeno jest.

Vyšívání madérské zlepšilo kresbu prolamovaného vyšívání, neboť původní anglické vyšívání dirkované bylo příliš jednotvárné; mimo to bývá madérské vyšívání vyzdobeno muškami vyšitými vypoukle, uzlíčky a nitkami, čímž velice získala tato práce.

Vyšívání prolamované jest velmi snadné, a vůči účinku, kterého se jím docílí, velmi vděčné. Nežádá ani mnoho práce, ani mnoho času, ani nekazí oči a odměňuje pracovnici ozdobou účinnou.

Z této příčiny vyšívání prolamované udrží se vždy na výši, a nepřestane těšiti se oblibě našich žen, ačkoliv i touto prací, jako každou, jež nečítá se k umění, často zmítají vlny pohřbívajíce ji a zase ji vy-

nořujíce na břeh. Byly doby, kdy vládla v oboru ženských prací ručních, kdy nebylo bytu, aby se vystřihované listy a palmety s dirkami a koly nebyly usmívaly na příchozího, kdy nebylo obleku a prádla, aby nebyly jí ozdobeny. A zase byly doby a jsou poněkud ještě, že se jí pohrdá.

Není to arci práce cenná, nebo umělecká; ale účinek její krásný nicméně zasluhuje, aby byla pěstována více než mnohé jiné titěrky.

Pro školy se doporučuje tím, že se dívky při ní naučí steh obšívací zručně prováděti, kresbu rozstřihovati, dirky kulaté vyšívati, a že lze s ní spojiti první začátky vyšívání vypouklého v muškách a pod.

Vyšívání prolamované též tříbí oko pro tvary, any vzory tohoto vyšívání jsou nazvíce měřické.

Práce vyšívání prolamovaného má ráz krajkový, ale liší se v podstatě od krajky vystřihované — Punto tagliato.

Vyšívání prolamované nahrazuje se strojovým velmi snadně.

Oblíbeno jest na ozdobu lemů, okolků sukeň i šatů dětských, spodků, podušek, nočních kabátků, zástěr, prostěradel, záslon a pod.

Vzor vyšívání prolamovaného sestává z kulatých direk větších i menších, vejčitých tvarův, lístků, palmet, růžic, z nichž opět seřaděním vznikají větší figury.

Ať tyto vzorové tvary seřadíme jakkoliv, nikdy neprohřešíme se proti vkusu, poněvadž rozstřihané částice vzoru nedovolují přílis velkého střídání.

Látka.

Látka pro vyšívání prolamované může býti silná i jemná, ale žádá si vždy látky hustší, nikdy řídké, průhledné, která nesvědčí rozstřihované práci této.

Beře se nazvíce perkal, širting, batist, vůbec hustě tkané látky bavlněné, i plátno, ač poslednějšího jest skorem škoda na rozstřihání.

Též vyšívá se takto na látkách vlněných, a hedbáví surovém. Niť jest vyšívací bavlna v síle látce přiměřená.

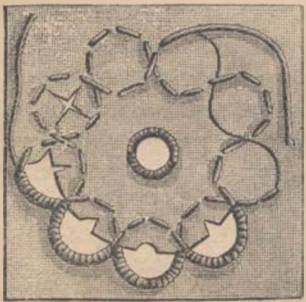
Vyšívání prolamované pracuje se v ruce. Některé pracovnice připínají látku ku podkladu z voskovaného plátna; více však šije se od svobodné ruky a látka na ukazovák levé ruky napíná se.

Při vyšívání prolamovaném pozorovati sluší dvě hlavní věci: **rozstřihování** a **obšívání** částic vzoru.

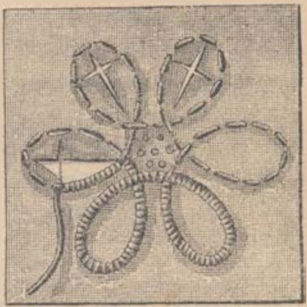
Rozstřihování.

Veškeré částice vzoru rozstřihují se uprostřed vnitřní části kresby. Rozstřihování předchází protahování kresby.

Protahujeme nití po všech črtách kresby nakreslené na látce, jakž ukazuje obraz čís. 14. a 15.

Obraz čís. 14.
Rozstřihování.

Obraz čís. 15.
Rozstřihování. Listné tvary.

Pak teprve v mezeře vnitřní této protažené kresby látku rozstřihujeme. Rozstřihování koná se vždy uprostřed této mezery, a sice rozstřihneme látku do kříže, střihnouce jednou vodorovně, podruhé kolmo. Obraz čís. 14. a 15.

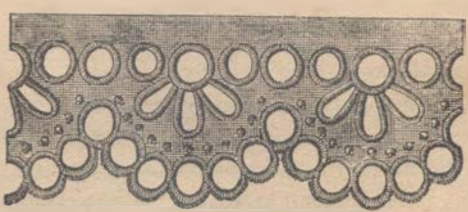
Takto rozstřihují se kulaté tvary a oblé. Menší dirky propichují se prostě bodcem.

Tvary vejčité a listy, i obdélné částice se nejprve po celé délce rozstřihnou a pak se nahoře v nejširší části udělá řez příčný. Obraz čís. 15.

Při kulatých tvarech sledujeme při rozstřihování běh nitě tkaniva, při podlouhlých listech a tvarech řídíme se však výhradně kresbou a stříháme po délce.

Při rozstřihování dbáme, abychom nikdy nezastřihly těsně ku niti, protažené v obrysech kresby.

Částice vyšívání.

Obraz čís. 16. **Vyšívání anglické nebo madérské.**

Prolamované vyšívání značí v prvé řadě **dirka**, malá i rozšířená v kruh, pak i jiné oblé, vejčité a podlouhlé tvary listné, z nichž hvězdice a různé jiné tvary měřické sestavují se. Obraz čís. 16.

Dirky jsou buď prosté, smyčkované, vypouklé, vypoukle smyčkované.

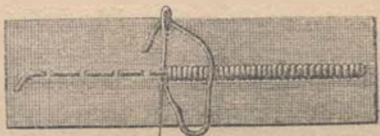
Obšívání.

Rozstřihnuté částice vzoru se před obšíváním opatrně srovnají, látka ku protažené niti shrne se a do rubu podloží.

Pak teprve se obšívají rozstřihané částice kresby, čili vyšívají prolamovaně. Obšíváme buď stehem obšívacím, buď smyčkovacím.

Steh obšívací.

Obraz čís. 17.

Obraz čís. 17. **Steh obšívací.**

Základem této prosté práce jest steh obšívací.

Steh obšívací již nám jest znám ze šití, kde o něm bylo zevrubně pojednáno; zvláště připomínáme zde na kulatou dirku.

Při vyšívání madérském vyšívají se tímto stehem také snitky spojující růžice a listy.

Obraz čís. 17. naznačuje jeho provedení jasně.

Šije se od pravé ruky ku levé a jehla se drží vždy kolmo.

Steh se řadí těsně ku stehu, aby vyšitá řada těchto stehů podobala se jemné šňůrce.

Při vyšívání vpícháme jehlou do rozstřiženého otvoru a vypichujeme ji od dolejška ku hořejšku těsně za nití protaženou. Pracujíce dbáme, aby jeden steh ke druhému rovně se kladl, i stejně, abychom všechny dobře přitahovaly, jeden jako druhý. Při práci hledíme k tomu, aby rozstřižená látka srovnávala se s jehlou, čímž se obšívání vyplňuje a dodává vyšívání bohatší vzhled.

Když jsme jednu částici rozstřiženou obšily, opět vyšíváme druhou, a tak, až jsme obšily celý vzor.

Steh smyčkovací.

Mimo steh obšívací bývá umístěn a oblíben ve vyšívání prolamovaném steh smyčkovací. Protažené čáry kresby rozstřižené obšívají se

pak na místě stehem obšívacím stehem smyčkovacím. Tento steh nazvíce při větších tvarech vyšívá se.

Dirka jednotlivá prostá.

Nakreslenou dirku v obrysu jejím protáhneme nití, do kříže ji rozstřihneme, nebo při látce tenké bodcem od rubu ku lícu probodneme. Pak ji obšíváme, pozorně látku u kraje podspod zahrnujíce, vypichujíce od vnitřku ku zevnějšku, až celý kraj obšit jest.

Při jednotlivých dirkách třeba velké pozornosti při obšívání, aby se kulatý tvar její neskřivil. Každou zvláště zapošíváme.

Souvislé řady direk.

Vyšívá-li se celá řada direk souvisle spojených, protahuje se hadovitě, jak ukazuje obraz čís. 14., a obšívá nejprve po jedné a pak po druhé straně.

Protahuje se totiž vždy polovice jedné dirky, třeba část dolení, a pak hned zase hoření polovice dirky vedlejší. Došedše ku konci řady direk, opět protahujeme takto vlnovitě druhé polovice neprotažené.

Tím se práce zjednoduší, jde rychleji a také jsou tyto řady direk spojených čistěji vyšity.

Protažené dirky rozstřiháme opět jak jsme je byly protahovaly, a taktéž obšívají se i nazvíce ve dvou řadách hadovitě točených.

Vyšívají-li se řady direk stehem smyčkovacím, protahuje a obšívá se z pravidla každá dirka zvlášť. Obraz čís. 13.

Nechceme-li dirky v řadě šíti spůsobem naznačeným, začneme vždy tam, kde dirka s vedlejší spojena jest, a přecházejíce od jedné ke druhé protahujeme jednu polovici obrysu dirkového dvakráte, bychom ke druhé dirce došly, v níž by nit pracovní ustřihla se.

Dirka smyčkovaná.

Dirka smyčkovaná obšívá se na místě stehu obšívacího stehem smyčkovým. Ostatní pravidla jsou tatáž. Smyčkovaná dirka více vystoupí, než prostá obšitá.

Dirka vypouklá.

Obraz čís. 18.

Dirka vypouklá jest ve provedení spřízněna s růžovým zoubkováním. Má totiž dvě obrysné čáry, jejichž mezera hustě stehy vyplní se, čímž

stehy obšívací, jimiž se tak jako dirka prostá obšívá, rozšíří a plochým stehům podobají se.

Z pravidla dirka rozšiřuje se pouze po jedné polovici; na druhé pak ztraceně až ku jediné čáře se úží, až končí jako dirka prostá. Přechod od stehův širokých k užším a obšívacím prostým, jakož i opáčně, budiž vždy pozvolna sprostředkován znenáhlým ubýváním. Stehy nutno šíti k sobě velmi hustě a těsně jeden ke druhému; přitahování budiž provedeno stejnoměrně a pevně. Co se týče protahování, podkládání, rozstřihování a práce platí pravidla výše uvedená.

Obraz čís. 18.
Dirka vypouklá.

Vypoukle smyčkovaná.

Obraz čís. 19.

Provedení předešlé dirce podobá se, jen že vyšíváme steh smyčkovaný, kde bychom byly umístily steh obšívací. Obraz čís. 19.

Obraz čís. 19.
Dirka vypoukle smyčkovaná.

Veškery druhy direk provází zoubkovité vyšívání, které zdobí nade zoubky, a jsou podstatnou částí vyšívání anglického a madérského. Sestavujíť se z nich různé ozdoby, figury a vzory.

Listy a jiné tvary podlouhlé.

Listy a jiné tvary podlouhlé vyšíváme jako dirky prosté, nebo smyčkované, buď tím, neb oním stehem, a pozorujeme pravidla veškerá, daná pro dirky a pro rozstřihování.

Růžice a jiné složité vzory.

Při růžicích a jiných složitých vzorech třeba velké pozornosti při protahování, čehož se docílí však výhradně cvikem. Jestli v růžici ve středu je dirka, též se zevní částice její jednotlivé dříve vyšijí a při obšívání se dirka protahuje. Zůstane-li prostor ve středu růžice nerozstřižený, tož nejprve se protáhnou výběžky její zevní veškery a pak se obšívají. Obraz čís. 15. Do středu se pak vyšívají buď uzlíčky (viz IV. sv.) anebo vypouklé mušky.

Pravidla tato platí nejen pro růžice listné, ale i pro dirkované. Vůbec se hledí vždy k tomu, aby se jak protahování tak obšívání provádělo se zřetelem na čistotu práce, a dobré spojování jednotlivých částic.

3. Vystřihovaná krajka.

Punto tagliato.

Názvem tímto vyšívání prolamované označuje se, které od anglického liší se tím, že vystřihované figury jeho jsou větší, a otevřené mezery jejich stehy krajkovými vyplněny.

Krajkové vyšívání vystřihované bylo ve květu již ve století XVI. a jako ostatní krajky a práce umělé vyšlo též z klášterův. Prvotně jím roucha oltářní a mešní zdobila se, pak pleny různé, jichž předkové upotřebovali pro zahalování novorozeňat, načež se rozšířilo i v domácnostech, aby krášlilo mimo úvodnice, loktušky, fěrtochy, sukně, plachty, šátky i jiné oděvné prádlo.

Málo jest až posud loktušek, třírohých šátků a fěrtochů na našem venkově českém, kterých nezdobí vystřihovaná krajka, označovaná nazvíce v dějinách práce italským názvem — Punto tagliato. Ano lze říci, že vystřihovaná krajka podstatnou částicí jest národních krojův našich, nebo prohlížíme-li skvosty starého vyšívání českého, zajdeme-li na venkov k našim vesnickým vyšívačkám, nalezneme vždy krajku vystřihovanou, s bílou holubičkou ve spolku, k nimž ještě vyšívání barevné na plátně přidružuje se.

V našich krojích národních krajka vystřihovaná posud udržela se, a skorem bychom vůči oblibě, jakéž tento druh vyšívání v jádru národa našeho těší se, nazvati je mohly vyšíváním českým.

Práce jest vkusná, vzdušná a cenná, jest-li je pracována čistě, jemně a umělecky.

Ve výstavě krojů národních bylo nám s potěšením diviti se kráse a bohatství krajek vystřihovaných. Že jest krajka vystřihovaná cenná, vzdušná, děkuje nazvíce **mřížce** — à jour — která ve pracích slovanských žen jest vůbec oblíbena a rozšířena, a jež sama o sobě již vtiskuje práci této ráz slovanský.

Práce jest jednoduchá.

Na látku, a sice vždy látku hustou, pevnou, jejíž nitě tkanivové by se nestahovaly a netrhaly, nakreslíme si vzor.

Zvolíme buď plátno, batist, muselín, perkal a pod. Vzor krajky ystřihované jest vždy měřický, nebo celé sestrojení jeho vychází z měckých tvarů.

Hlavní formy zde jsou:

Kruhy, velké i menší, vejčité a listné tvary, čtverce, kosotverce, kruhové výseče, oblé, podlouhlé obdélné formy, rojhrany a pod.

Z těchto forem skupiny ve vzor seřaďují se, též jednotlivě rozrušují se, zdánlivě libovolně, ale ve skutečnosti dle pravidel, objem jejich tvary střídají se, čímž vzor vkusný, krajkový vyvozujeme.

Vesnické vyšívačky vyznají se bez učení ve vkusném seřaďování těchto varův měřických ve vzory, a v umění mřížek, jimiž mezery vyplňují, ou mistryněmi.

Vzor nakreslený protáhneme nití ve všech čárách obrysných každé gury a formy jednotlivé, načež je obšíváme stehem obšívacím nebo nyčkovacím.

Buď po protáhnutí vnitřek tvaru měřického vystřihneme, jako při yšívání prolamovaném, obšijeme čáry a prázdnou mezeru pak vyplníme nřížkou; anebo dříve obšijeme čáry obrysné, vnitřek vyplníme mřížkou pak teprve po rubu látku opatrně vystříháme.

Při prvém spůsobu máme více volnosti při šití mřížky, při druhém evnější podklad; ale zase třeba dbáti, bychom nezachytly tkanivo za práce.

V mezerách buď vystřižených, buď obšitých mřižovina šije se všeho ruhu, krajkové stehy smyčkované, i šitá guipura, a umisťují se tyto rajkové ozdoby v rozmanitém střídání.

Na některé starodávné práci bývá každičký tvar jinou krajkoinou vyplněn, tak že nám podává přehled všech spůsobů mřížky, což est studií zajímavou.

Vystřihovaný vzor vyšívání krajkového provázívalo vždy za staroávna vyšívání hedbávím na plátně, které mezery látky mezi jednotlivými igurami a tvary vyplnilo i ozdobilo. Později, když vyšívání hedbávím a plátně mizelo z uměleckého vyšívání, brala se k tomu červená příze, nodrá, i hnědá, až konečně i bílá bavlna opanovala. Tak až na naše ny přešlo spojiti s krajkou vystřihovanou vyšívání buď ploché, proamované, pestré, plátěné a vypouklé, čímž látka kolem vystřihaného zoru krajkového, i mezi jednotlivými figurami vyplní se, a vyšívání jest ak bohatší. Z pravidla bývá však bez této ozdoby vyšívané.

Krajka vystřihovaná zdobí velmi účinně jak okraje lemu, tak i okolek, uď jako krajka, buď jako vložka.

Krajka vybíhá v zoubky vyšívané.

Obraz čís. 20. předvádí kruh vyplněný pavučinkou; obraz čís. 21. kruh guipurou vyzdobený, který je zmenšen a vyplněn též perlovými stehy; obraz čís. 22. opět jiný tvar oblý.

Obraz čís. 20.
Kruh s pavučinkou.

Obraz čís. 21.
Kruh guipurou vyplněný.

Obraz čís. 22.
Tvar oblý.

Obraz čís. 23. ukazuje úzkou kraječku vystřihovanou, obraz čís. 37. též práci znázorňuje. Pro širší a bohatší krajky obrazů dáti nelze, ale naše čtenářky již samy pochopí postup práce a snadné provedení její.

Obraz čís. 23.
Úzká kraječka.

Názorného poučení nejlépe lze dosíci při častém a bedlivém prohlížení starých prací tohoto spůsobu vyšívání.

Více o této práci rozepisovuti se, nemáme za nutno, poukazujíce jednak ku vyšívání madérskému, jinak ku rozličným popisům mřížky a stehův krajkových.

Též vkládají některé vyšívačky do mezer tyl buď hladký, buď vzorkovaný, aby si práci mřížkování uspořily.

Často se tyl vložený prošije pak stehy krajkovými v tylu. Poslední tento spůsob umístěn bývá s dostatek i na starodávním vyšívání střídavě s mřížkou.

Tyl se před obšíváním na kresbu přistehne. Kterak si při tom počínati dlužno, poučuje další popis o vyšívání námětkovém, čili pokládaném.

Práce i pravidla shodují se.

4. Vyšívání námětkové.

Applikace.

Vyšívání námětkové, nebo pokládané, jest nazvíce vyšívání obrysné, provedené na látkách d v o u, z nichž jednu na druhou položíme, a na o b o u vyšíváme.

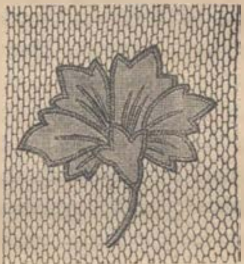
Bereme buď dvě látky jakosti stejné, buď rozdílné. Tak pokládáme uď tyl na tyl, anebo tkanivo hustší na totéž tkanivo, jako: batist, mul, non a pod., opět na sebe podvojně. Nejkrásnější pokládání v bílém jest, oložíme-li látku hustší na tyl, na př. mul.

Tyl bývá buď obyčejný, buď vzorovaný.

Pokládané vyšivání na tylu.

Práce jest velmi prostá a snadná pro ty, jež ve vyšívání čárkovitém nají se. Obraz čís. 24.

Na látku hustší: batist, muselín a p. akreslíme si vzor, pak takový přistehneme a tyl a napneme do rámce; anebo látku ihned napneme do rámce a pak tyl pod i připneme. Některé pracovnice kladou yl navrch, ale tím práce ztratí na výraznosti. Pak veškery obrysné čáry zoru vyšíváme buď stehem obšívacím, uď smyčkovacím, jako při vyšívání brysném, čímž současně tyl k batistu přievní se.

Obraz čís. 24.
Pokládání na tylu.

Stehem obšívacím jemnější čáry vyvozují se, smyčkovacím silnější; ročež prvější vždy vyšíváme stehem obšívacím, smyčkovacího upořebujíce, když kresba jest význačnější, a předmět větší. Pro kresbu emnou, drobnou, a malé předměty smyčkovací steh méně hodí se.

Stonkovým stehem vyšíváme též vnitřní částice vzoru, jako: žilky, ebra a t. p.

Tečky, mušky a podobné opět plně, totiž vypoukle, vyšíváme.

Ukončivše práci, promáchneme ji ve vodě, a vlhkou ještě ji vyehlíme, načež ostrými malými nůžkami pro vyšívání se spodní plochou akulacenou hustou látku mimo kresbu vystřiháme, by plocha byla tylová, vzor na ni vystupoval z látky husté.

Vystřihování jest práce důležitá, a žádá opatrnosti veliké, by tyl ikde neprostřihl se a do vzoru nebylo nijakž zastřiženo.

Vnitřky obrysné kresby též zhusta zdobí se: dirkami, muškami, žilkami stonkovým stehem vyšitými, a pod., jak vzor žádá si kresba naznačuje.

Jiný způsob připevňování batistu k tylu jest steh háčkovací čili ambourový. K tomu nám třeba jehlice háčkovací, kterážto od obyčejného

háčku se liší tím, že od háčku až dolů všady stejně tenká jest. Z
puštěna bývá do koštěného držadla za šroubek, bychom jehlice snad
střídati mohly.

Přichystáme si práci, jako k předešlé applikaci, a pak vyšíváme st
háčkovací.

To na niti, kterou se háčkovati má — tenké bavlněné, vel
rovné — zaklesne se očko a vloží se levou rukou do spodu pod rá
pravou rukou — ležící nad rámen — se látka (v místě, kde poč
chceme), háčkovací jehlou propíchne, očko se na ni nabéře a vytáh
se navrch. Nyní máme očko nahoře a nit, kterou se pracuje, p
rámem. Píchajíce o kousek dále, pokaždé spodní nit na jehlu nahodí
a vytáhneme navrch, čímž se nám vždy nové očko utvoří; očko to pr
táhneme očkem starším a pokračujeme tím způsobem dále. Rozumí s
že směr jehly řídíme kresbou. Pracujeme tak, až přijdeme k čáře nov
která se s čarou námi vedenou křižuje; můžeme-li snadno k ní přesk
čiti, aniž by vezpod zůstala nit na prázdno ležeti, přeskočíme k ní a p
kračujeme; ne-li, vytáhneme nit navrch nechajíce jí kousek, aby s
snadno navléknouti a zapošiti mohla, při rámci, ustřihneme ji. Poto
začneme znova jako svrchu.

V ostatním počínáme si jako při stehu stonkovém, jenom že, kd
látku s rámce ssundáme, všecky konečky bedlivě zapošíváme.

Způsob tento jest mnohem rychlejší než onen, a kde se nám jedn
pouze o efekt, dostačí úplně.

Pracovati se může takto též tamburový, čili řetízkový šitý.

Applikace na batistu.

Co řekly jsme o pokládání na tylu, to říci můžeme o pokládá
batistem na batistě. Jenom že místo batistu a tylu beřeme dvojí batis
Pak užívá se tu raději stehu stonkového.

Místo stehů krajkových, jimiž jednotlivé vzorečky při jemném v
šívání plném spojovány bývají, zastupovává zde méně krásný a umě
avšak rychlejší výstřižek z tylu.

Takto i jiné látky husté, jako batist, pokládáme.

Applikace z bílého vyšívání.

K práci této je potřeba dvojí látky a dvojí kresby. Na jed
látce, která je hlavní a na které vyšívání konečně zůstati má, vyšijí s
částky světlé, totiž pololístky vyplněné krátkými stehy; na druhé vyši

částky temné, t. j. pololístky plné. Tyto pak se vystřihají, připnou na druhou látku podlé pololístků světlých tak, aby stály do výše je doplňovaly, a přišijí se k nim stonkovým stehem.

Práce tato jest velmi málo známa a užívána, protože jest poměrně říliš pracná i málo vděčná. Dotýkáme se jí také jen víc jako zvláštnůstky.

O niti.

Pro vyšívání pokládané v bílém zvolíme vždy bavlnu vyšívací, aby jemnosti odpovídala i látce i vzoru. Starobylé druhu toho vyšívání bílém mívalo též vroubení z nití červených hedbávných.

Jaké předměty vyšíváním pokládaným zdobíme.

Vyšíváním pokládaným v bílém zdobíme nejen okolky, vložky, krajky drobné předměty ozdobného prádla, ale i velké plochy, celé šaty, ešní a kostelní roucha, pokrývky, závoje, šátky, fěrtochy a podobné. ři velkých šátkách a plenách bývají rohy tylové vyšité a šátek jest látky, jíž tyl byl podložen.

U žen českých jest vyšívání pokládané oblíbené a patří jaksi ke roji národnímu.

Vypouklé vyšívání na tylu.

K applikaci čítatí dlužno též vypouklé vyšívání na tylu.

Batist, mul, nebo látky podobné napneme do rámce, když jsme resbu zvolenou na ni byly přenesly a pod ni rubem, z tuha jej napíajíce, přistehneme tyl, načež kresbu vyšíváme vypoukle, jak vzor rčuje. Po vyšití vzoru vystřiháme látku hustou všady mezi kresbou yšitou, že tato na tylu plně vyšita zůstane.

5. Vyšívání stehem vinutým.

A la minute

Steh vinutý, jakkoliv nepatrným přívěskem vyšívání v bílém, jehož éru k umění čítati nelze, dovedl si nicméně získati velké obliby i rozření, že nelze jinak než předati mu zvláštní oddíl.

Stehem vinutým se rychle vyšívá, a vůči této rychlosti skutečně úhledně napodobí se vyšívání vypouklé.

Zvláštní jeho znak jest, že vždy dva a dva stehy společně tvoří jednu figurku vzorovou, a lze je tudiž nazvati podvojnými stehy. Stehem vinutým vyšívají se však pouze drobné vzory: klásky, kvítka, ratolístky, lístečky, hvězdičky a pod., sestávající vždy ze dvouklonných lístků.

Pro steh vinutý také již vzory zvláštní kreslí se, jež jsou tomuto stehu vlastní; anebo se přimíchává někdy ku vyšívání vypouklému, i anglickému, i zoubkovitému.

Pro steh vinutý obrysy kresby neprotahují se.

Steh vinutý.

Obraz čís. 25.

Steh vinutý šije se takto:

Vypíchneme jehlu z látky a pak ji vpíchneme tam, kam steh směřovati má. Jak obraz čís. 25. ukazuje, pokryje se jedním stehem celá čára obrysná figurky vzorové, upravené pro steh vinutý.

Obraz čís. 25. **Steh vinutý.**

Pak jehlu v položení naznačeném na obrazci čís. 25. vpíchneme do látky, a nabeřeme na ni tolik látky, kolik zaujímá střed figurky, tudiž od bodu hořeního vpíchneme až ku dolenímu. Jehlu však úplně nevytáhneme, nýbrž zůstavivše ji od ucha kus za vpíchnutím, ovijíme nyní část jehly ode špičky nití pracovní. Ovineme nit kolem jehly buď devětkráte, i deset-, ano až dvanáctkráte, což bývá nejvyšší počet vinutého stehu, který příliš dlouhé figurky pokrývati nesmí. Na obraze čís. 25. jest vinuto desetkráte. Ovinuvše takto nit kolem jehly vytahujeme teprve jehlu a ostatní nit pracovní pozorně skrze kotouč natočený, při čemž palcem levé ruky nitě natáčené přidržujeme, aby se nesesmekaly, ale celý závitek nití na jehle zadržel se.

Když jsme jehlu vytáhly úplně z látky a nit pracovní skrze točeninu provlékly, přepíchneme opět ku začátku figurky, kde ji drobným stehem připevníme, a takto čáru kresby pokryjeme. Pak opět vypíchneme pro steh druhý, kde patří.

Hlavní při tomto stehu jest zručnost, které lze nabyti pouze cvikem. Pak jde práce rychle, jakmile samy se vpravíme do všech umělých obratů její, jichž popsati nelze. Kterak jednotlivé stehy ve vzoru klásti máme, o tom poučí každou pracovnici vzor předkreslený.

Obraz čís. 26. **Vyšívání vinuté.**

Vzory pro steh vinutý jsou vždy tak sestaveny, aby dva a dva vedle sebe ležely a vytvořily rozpůlenou figurku vyšívání vypouklého, jejíž povrch jest žebérkovitý.

O tom nás poučuje obr. čís. 26. Podobná kresba jest jedině možná a spůsobilá pro vyšívání stehem vinutým. Ať jest seřadění jakékoliv, vždy sestává jedna figurka ze stehu podvojného! Každý jednotlivý steh budiž položen *po čáře kresby vzorové.*

Tímto vyšíváním lze pokrývati též kresby pro vyšívání anglické, ano i některé z kreseb jednodušších vyšívání plochého a vypouklého.

6. **Vyšívání krajkové.**

Obraz čís. 27. a čís. 28.

Vyšíváním krajkovým označujeme onen druh vyšívání, kterým ozdoba prolamovaná, vystřihovaná a krajková vyvozuje se.

Z části podobá se krajce vystřihované, z části vpadá v obor vyšívání stehem smyčkovým. Kryje plochy i zdobí lemy a nazývá se též vyšíváním guipurovým, které bývá označeno v listech módních buď: benátská guipura, guipura Richelieu, renaissanční guipura, což nesmí nás však mýliti. Jestiť to vystřihované vyšívání krajkové.

Prací touto lze vyvoditi mnoho a vkusných ozdob vyšívaných.

Obrysné čáry kreseb buď vyšijeme *plochým stehem*, buď *smyčkovacím*. Mezery z části vyplníme stehy krajkovými.

Mimo známé nám již stehy krajkové smyčkovací a mřižování jest to nazvíce šitá guipura, která větší otvory vyplňuje, a od níž asi tento druh vyšívání odvozuje název svůj zobecnělý: *šitá guipura.*

Není však vždy nutno, aby mezery vyplnily se krajkovými stehy, anebo guipurou. Působíť již s dostatek účinně vyšitý a vystřihaný vzor.

Nezbytnou téměř však ozdobou jsou pikoty, které zdobí smyčkované otěže vzoru, a krajové zoubky.

Práce jest velmi jednoduchá.

Vzor na látku nakreslí se, obrysné čáry vzoru veškery protáhnou se, lehce též podloží, kde a jak třeba, a pak se vyšijí stehem smyčko-

vacím jako při vyšívání zoubkovitém. Někdy figury vzorové, ale nikdy v lemu, vyšijeme stehem plochým, vypoukle, nebo stehem stonkovým.

Vyšité části vzoru, které nemají zůstati z látky, což na kresbě už poznáme, na mnohých i veškery látkové kusy mezi kresbou, vystřiháme od rubu ostrýma, tenkýma nůžkama opatrně a čistě, podobně jako při vyšívání anglickém a krajce vystřihované.

Mezery volné, jako: kruhy, čtverce, kosočtverce a podobné vyplníme pak buď všech druhů krajkovými stehy, buď guipurou.

Guipurové stehy šijí se vzdušně nejlépe ihned na látce, která nesmí však zachycovati se.

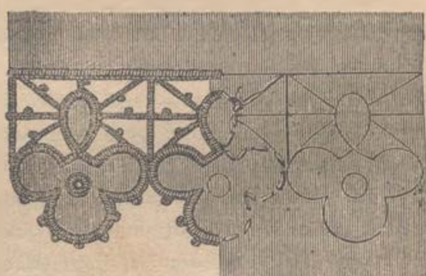
Látku zvolíme vždy hustší; plátno, batist, mul, širting, a pod., aby nám za práce nestahovala se. Ku práci přistehujeme látku na plátno voskované, nebo přejímací.

Spojovací sloupky ve vzoru nikdy nevyšíváme na látce, abychom si usnadnily vystřihování.

Šijeme-li spojky, napneme nitě podvojné a potrojné přese čáry kresby, aby na látku volně přilehaly, a pak je obšíváme stehy smyčkovacími, při čemž tyto spojky zdobíme vždy pikoty.

Jest to tatáž práce jako při krajce lýčkové.

Některé vyšívačky vyšijí nejprve obrysné čáry kresby a spojky, pak látku, kde třeba, vystřihají, načež vyšívání promáchnou ve vodě, vyžehlí, opět napnou a pak teprve otvory stehy krajkovými vyplňují.

Obraz čís. 27. **Vyšívání krajkové.**

Obraz čís. 27. znázorňuje vyšívání krajkové prosté. Látka uvnitř figurek listových zůstane.

Která z našich čtenářek sledovala nás po celou pouť naši říší ženských prací ručních zná již s dostatek stehy veškery, a dovede toto vyšívání hravě i bez popisu dalšího. Obrazec práci jasně naznačuje.

Jiný, složitější druh předvádí nám obraz čís. 28.

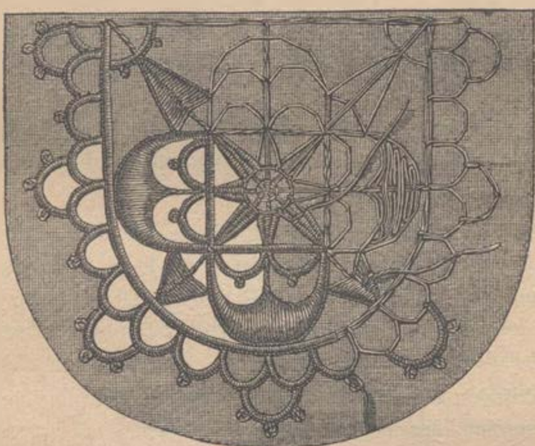
Zde vidíme ozdobu ze šité guipury v mezerách kresby, čáštice vystřihané, vyšité, protažené, a v práci. Zde látka mezi figurami vzorovými vystřihá se.

I zde popisu zdržujeme se. Širší části vzoru vyšity jsou růžovým zoubkováním.

Vyšívání krajkové též často pokládá se tylem jako při vyšívání námětkovém. Tyl přistehneme přese kresbu a pak látku po rubu vystřiháme, by tyl zůstal v obrysných figurách vzoru, kam bychom byly jinak vyšily stehy krajkové a guipuru.

Vlastní tomuto vyšívání především jest *guipura šitá*, kterou mezery vyplňují se, a od níž i název jeho zobecnělý odvozuje se. Nazvaly jsme je vyšívání krajkové, bychom je oddělily od guipury krajkové, a pak z té příčiny, že působí jako krajka.

Vyšívání krajkové má něco podobného se krajkou guipurovou, vystřihneme-li veškeru látku mezi obrysy, abychom mezery vyplnily šitou guipurou; avšak rozdílnost mezi oběma jest značná. Vyšívání krajkové nežádá výslovně jedině stehův guipury šité, kdežto krajka guipurová opět tím jedině vyznačuje se.

Obraz čís. 28. **Vyšívání krajkové.**

Prvé vyšívá se přímo na látku, ať si probíhá plochy, ať zdobí střed nebo lem; druhé samostatně vyvozuje se na nitích napnutých, a pak teprve ku předmětu vyšívá se.

Kterak vyšíváme stehy guipurovými, dále pojednáme.

Mezery větších rozměrů, jež z látky mezi obrysnými čarami zůstanou a nevystřihají se, vyšívají se též a zdobí: dirkami; pletaninou vyšívanou; uzlíčky vyšívanými; vypoukle vyšitými muškami, tečkami, knoflíčky; stehem ruským; vyšívanými švy, nazvíce kosticovými; stehy vyplňujícími z vyšívání vypouklého; stehy

křížkovými; stehy krajkovými smyčkovacími, které na látku šijí se; též plochým vyšíváním; plochým stehem podvojným. Těmito stehy buď celé mezery vyplňují se, buď z nich drobné figurky a řádkové vzory sestaví se, což na vzorech udáno bývá.

Taková krajka jest velmi bohatá a účinná.

7. Guipura.

Šitá guipura jest z ženských prací ručních jedna z nejjemnějších, pracná, vzácná, vyžadujíc ruky zručné, práce přesné, ale přístupna jsouc každé pracovnici, která se šitím, smyčkováním a vyšíváním byla obeznámila se.

Guipura šitá buď provází vyšívání, anebo samostatně vyvozuje se.

Ve případě posledním jest to krajka guipurová, která jehlou a nití od svobodné ruky šije se, a různě označena bývá v ženských pracích ručních.

Guipurová krajka, kterou napodobí se šitá guipura, jest krajka nejstarší ze všech jiných mimo krajku vytahovanou. Již středověk jich znal, ale původ jejich neznám jest.

Není zde od místa, abychom o krajkách, jež od svobodné ruky šijí se, vůbec rozepisovaly se, nebo tato práce umělecká vymyká se z oboru, kterému věnováno jest dílo naše. Šité krajky jsou vrcholem všeho, co vytvořiti lze ruce ženské pouze pomocí jehly z niti jemné, připomínající často na báječné předivo Arachnino.

Ze vzdušných a krásných krajek šitých guipura zasluhuje právem též býti jmenovánu, nazvíce pak guipura maltézská, jež pracovala se původně na ostrově Maltě, a odtud název svůj odvozuje; guipura portugalská a francouzská. Poslední jest nejznámější i nejhledanější a živí se touto prací ve Francii velké množství žen. Padělá se též na stávkách a strojích.

Šitá krajka guipurová, o níž chceme psáti, označena bývá názvem: benátská krajka. Původ její sahá v doby renaissance a vzácnost určuje tenkost nitě krajkové, vzor, provedení a stehy guipurové.

Základem práce jest:

a) napínání nití;

b) šití stehův.

Šitá guipura.

Sestrojením svým zabíhá v obor pletiva a spřízněna jest s guipurou síťovou, kterážto jest pouze napodobením jejím, na čtvercované půdě.

Vyplňují se jí mezery krajky vystřihované (obraz. čís. 37.), též vyšívání zdobí se jí, ale hlavní účel její jest krajka guipurová šitá, jíž se dává název „Guipure de Cluny," kterým uvedena jest v moderní ženské práce ruční.

Šitá guipura žádá si pevného ohraničení, právě jako mřižovina, buď v rámci krajův smyčkovaných, buď ze šnůrek a z nití vyvozených, a pracuje se ve volné mezeře.

Jest dvojí:

a) hustá;

b) volná.

Pracujeme na plátně voskovaném a přejímacím. Nitě zvolíme rovné, hladké, jemné a pevné, a jehly tak zvané guipurové se špičkou tupou.

Hlavní částí práce jsou:

1. napínání nití;
2. obtáčení a obšívání nití;
3. šití stehův.

Stehy guipurové.

Stehy guipurové jsou nám z části již známy, jak ze šití, tak z vyšívání, ale nazvíce ze guipury síťové.

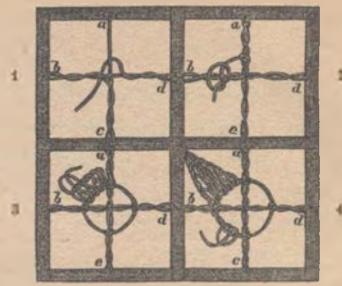
Známe a jmenujeme následní stehy:

1. Steh zaklesací.
2. Smyčkový.
3. Sloupkový.
4. Steh prošívací.

Napínání nití.

Guipura šije se vždy do volné mezery vzoru, která může míti podobu a tvar různý. Ať už však figurka jest jakákoliv, každou vždy opatřiti nutno především nitěmi napnutými, na nichž stehy guipurové šijí se.

Toto napínání nití jest na každém vzoru naznačeno, a děje se buď ve směru kolmém, vodorovném, kosém, i oblém, do kříže, do kruhu, do hvězdy, do obloučku. Obraz čís. 28., 29., 34., 35., a j.

Obraz čís. 29.
1. **Napínání nití. — 2. a 3. Steh zaklesací. — 4. Steh podvojný.**

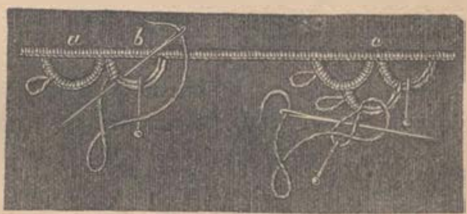
Napínáme-li nitě ve směru přímém, připevňujeme je k oporám a mezím kresby, napínajíce niť vždy od jednoho bodu ke druhému. Obraz čís. 29. v odd. 1. učí nás, kterak máme nitě napínati do kříže.

Napínají-li se nitě do kruhu, do oblouku, jest třeba, by v oblé poloze své zadržely se.

K tomu slouží nám steh zaklesací. Obraz čís. 29. v odd. 2., 3., 4. nás poučuje o této práci.

Tímto spůsobem napínání vyvozují se vzdušné, guipurové figurky vzorové.

Kterak zachycujeme tvar obloučků špendlíkem, naznačeno na obraze čís. 30. *b*.

Obraz čís. 30. **Napínání obloučků. Pikoty. Zoubky.**

Obtáčení a obšívání nití.

Napnuté nitě k vůli pevnější opoře obtáčíme volně nití, jak obraz čís. 29. naznačuje.

Nitě napnuté mimo to též obšíváme hustě nití, aby se sesoukaly jako šnůrka, načež stonkovému stehu podobají se. Obraz čís. 34. a 29.

Též je obšíváme stehem smyčkovacím, obraz čís. 33., anebo napínajíce jich podvojně proplétáme nitě stehem prošívacím. Obraz čís. 34.

Zoubky lemující výhradně jen smyčkovacím stehem obšíváme. Obraz čís. 30., 34.

V mezerách nití napnutých šijeme pak stehy guipurové, řídíce se při tom vždy kresbou a předlohou ušitou.

Šití stehův.

Šití stehův žádá přesnosti a ruky zručné.

1. Steh zaklesací.

Stehem zaklesacím, známým již ze mřižoviny, nitě upevňují se, aby zůstaly v téže poloze, v jakou napnutím chceme je uvésti.

Nebudeme práci popisovati, an jest již čtenářkám našim známa, a poukazujeme jenom na vyobrazení čís. 29., odd. 2., kde steh zaklesací a účel jeho jasně naznačen.

2. Steh smyčkovací.

Steh smyčkovací pracuje se jako ve guipuře síťové steh benátský, a v šití a ve vyšívání steh smyčkovací, bez podlohy, prostě, v mezeře volné. Stehy zadržují se tím, že jeden ke druhému jako článečky řetěze jednoho sdružíme a v oporách kresby připevňujeme.

Ve guipuře šité rozdělujeme si stehy smyčkovací takto:

a) steh hustý;
b) steh volný;
c) steh jednotný;
d) steh podvojný;
e) steh růžový;
f) pikoty.

a) Steh hustý.

Obraz čís. 31.

Začneme šíti jednu řadu hustých stehův smyčkovacích ku opoře a sice kladouce steh ku stehu. Druhou řadu taktéž šijeme, vpíchajíce vždy do stehu řady předešlé. Takto hustá, plná půda vyvozuje se a vyplňují se proto stehy hustými ony částice vzorové kresby, které mají býti plné. Při některých vzorech se mezery takové vůbec vyplňují pouze hustým stehem. Aby však krajka vzdušnější byla a takové plochy ozdobnější, vyvozují se v hustém stehu vzory prolamované, anebo na půdě plné vyšívá se.

Obraz čís. 31. **Steh hustý.**

Jak obraz čís. 31. ukazuje, vyvozují se dirky na půdě husté, z nichž vzor sestavuje se.

Dirka povstane, když 2—3—4 stehy smyčkové ve řadě přeskočíme a niť přes ně prostě táhneme. Při řadě následní opět všijeme za niť prostou tolik stehův smyčkových, kolik jsme jich byly před tím vypustily. Obraz čís. 31.

Takové dirkované vzory sestavují se jako ve pletení, háčkování a krajkovém smyčkování. Obraz čís. 31. práci vysvětluje a může býti vodítkem pro různé jiné vzory.

Na pevné takto smyčkováním vyvozené půdě vyšívají se též stehy vinutými drobné vzorky.

Stehem smyčkovacím obšívají se též nitě napnuté jednotlivě ve volných mezerách.

b) **Steh volný.**

Steh volný smyčkový podobá se stehu bruselskému ve smyčkovém krajkování. Na obraze čís. 29. v odd. 4. jest práce naznačena.

Ve šité guipuře při každé řadě zpětvratné však stehy obšijeme, čímž práoe pevnější jest, anebo prostě niť natáhneme přese celou řadu stehův.

Z tohoto stehu sestavují se: zoubky, pyramidy, mušky, listy, aneb šije se pouze přes nit napnutou, což vysvítá ze vzoru, dle něhož pracujeme. Začíná se vždy ode středu figurky.

Obraz čís. 32. odd. 4. učí nás šití zoubků, obraz čís. 37. ukazuje figurku ze zoubků sestavenou.

c) **Steh jednotný.**

Steh jednotný jest smyčka volně zdrhnutá nebo pevně zatažená. Obraz čís. 29. odd. 4.

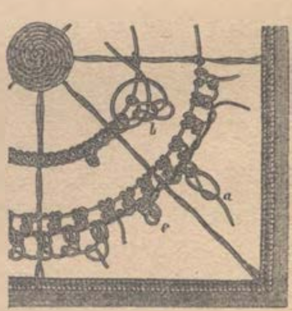
d) **Steh podvojný.**

Obraz čís. 32.

Steh podvojný ze dvou smyček sestává, kteréž vždy k sobě se sdruží.

Provedení naznačuje obr. čís. 32. Jest to známý nám steh ze krajky smyčkové.

Stehy podvojné buď k sobě se těsně řadí, anebo každý sám o sobě vystupuje; v posledním případě vyvozuje se jimi půda vzdušná. Při řadě zpětvratné též stehy obšíváme, a šijíce následní řadu stehův, vpícháme vždy za jeden podvojný, nikdy do středu obou.

Obraz čís. 32. **Steh podvojný.**

e) **Steh růžový.**

Takto označujeme steh smyčkový, ušitý přes podlohu dvou i více nití, a přes širší kresbovou figurku, jako při zoubkách růžových. Obraz čís. 28. a čís. 30.

f) Pikoty.

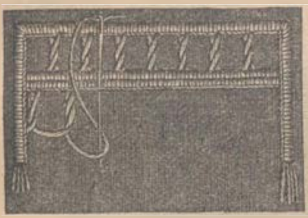
Smyčkové stehy, jak husté, volné, jednotné i podvojné, když jimi vyvozují se obrysné čáry, pikoty zdobí se.

Práce pikotův nám s dostatek již známa jest ze guipury síťové i ze krajky smyčkové, pročež přestáváme na tom, že poukazujeme na obraz čís. 32. *a*) *b*) *c*), čís. 30. *c*) i čís. 28.

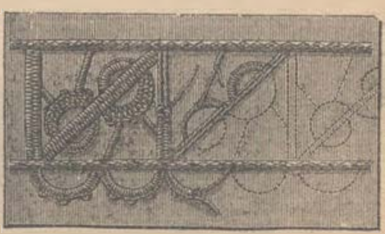
3. Steh sloupkový.

Obraz čís. 33.

Známý též steh španělský ze krajkového smyčkování, obraz čís. 33. znázorňuje, kterak šije i umisťuje se, i kterak jím obdélné dirky vyvozují se, z nichž krásné vzory opět sestavujeme a půdu prolamovanou tvoříme.

Obraz čís. 33.
Steh sloupkový.

Obraz čís. 34.
Napínání. Steh guipurový. Obtáčení.

4. Steh prošívací.

Steh prošívací jest týž steh, jaký popsán byl při síťové guipuře ve svazku VI. a tamže na obrazcích čís. 106. a 107. zobrazen jest. Napínání nití i práce jest tatáž při šité guipuře, pročež nechceme zde opakovati se.

Označen jest na obraze čís. 34.

Pavouček a růžice.

Jako síťovou guipuru, tak i šitou zdobíme pavoučky a růžicemi na nitích do kříže napnutých. Popis jest ve svazku VI. čís. obrazců 87. a 88.

Spojky.

Spojky, čili otěže jinak zvané, jsou spojující čárky, které udržují jednotlivé částice vzoru mezi sebou.

Napneme nitě přes čárky nakreslené, které pak obšíváme stehem smyčkovacím. Viz obraz čís. 35. u jehly *b*.

Spojky zdobíme pikoty.

Krajky guipurové.

Obrazce čís. 34., 35. a 36.

Šitá guipura vyplňující volně mezery vyšívání krajkového jest základem krajek guipurových.

Šijí se takto krajky, okolky, vložky a čtverce jednotlivé, z nichž pak mosaiky sestavují se.

Nakreslíme si vzor na plátno přejímací, nebo na papír, který pak přistehneme na plátno voskované. Obraz čís. 35. **Obrysné čáry kresby** pokryjeme silnou podvojnou, potrojnou i vícenásobnou nití. Obrazce čís. 35., čís. 34.

Nitě tyto přistehneme tenkou nití na obrysné čáry, jak naznačeno na obraze čís. 35. u jehly *a*.

Obraz čís. 35. Krajka guipurová.

Kolik nití položíme, určuje síla a šířka čáry obrysné, kterou vzor nám naznačí.

Pak vyplňujeme kresbu buď hustou guipurou, buď volnou, jak kresba si žádá.

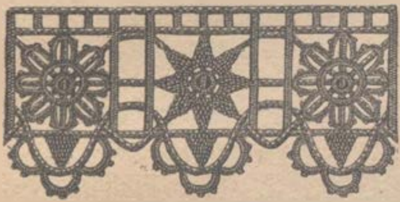
Z pravidla pro mezery nepravidelné vyšíváme guipuru hustou, volnou si zůstavujíce pro pravidelné tvary.

Avšak snadno na rozum vstoupí, že mezery, které figury vzorové spojují, vždy jen **spojkami** čili otěži smí býti vyplněny. Viz obraz čís. 35. u jehly *b*.

Pak obrysné čáry smyčkovacím stehem vyšíváme, Kde mají býti obrysy význačnější, klademe na nitě základní ještě několik nití, přes něž teprvé smyčkujeme. Viz obraz čís. 35. u jehly *c*.

Kterak zoubky prosté šijeme, naznačují obrazce čís. 30. a 34., že netřeba popisu.

Když jsme kresbu celou guipurou vyšily, papír vytrháme a krajku vypustíme.

Obraz čís. 36.
Krajka ze šňůrek.

Obraz čís. 37.
Šitá guipura. Krajka vystřihovaná.

Obraz čís. 38. **Krajka „Trina di Lana“.**

Na místě nití pokláda se někdy, aby práce rychleji před se šla, šňůrka na čáry obrysné, které od toho též šňůrky guipurové zovou se. Viz obraz čís. 34. a 36.

Tento spůsob praci usnadňuje, ale jest zase méně vzácný a účinný, ač nazvíce pro ozdoby šatu se hodí výborně.

Obraz čís. 36. jest krajka guipurová ze šňůrek, která však i napnutými nitěmi a stehy provésti se dá.

Obraz čís. 37. jest šitá guipura při krajce vystřihované, kterou zdobí vyšívání v bílém vypouklé.

Ještě jeden méně účinný spůsob napodobení krajky guipurové jest vyšívání obrysných čár stehem řetízkovým, který již popsán jest v V. svazku. Jest to krajka „Trina di lana."

Obraz čís. 37. znázorňuje provedení.

Šije se též zhusta i z nití bílých, anebo černých hedbávných.

8. Vyšívání ploché.

Začátek a základní vznik vyšívání plochého v bílém lze hledati v krásném starodávném vyšívání hedbávím na plátně.

Stopujeme-li dále přeměnu této práce krásné až ku starobylým památkám českého vyšívání, jakéž nám zachováno ve plenách, fěrtochách, šátkách a t. d. našich pramatek, octneme se v začátcích vyšívání plochého v bílém.

Jest to krásná haluze vyšívání bílého, poněkud zpřízněna s vyšíváním pestrým, ale dosti nesnadná, má-li býti čistě a dokonale provedena.

Vyšívání ploché ve stehu jest totožné s vyšíváním vypouklým, a provázíva je také.

Vyšívání ploché v bílém jest velice rozšířeno a známo všady, kde pilná ruka ženina vládne jehlou. Francouzský název, point de plume, steh pérový dobře je naznačuje. Jest to napodobení bývalého vyšívání brkového.

Z pravidla provázívá vyšívání vypouklé k vůli zvýšení účinku krásna a docílení světla i stínu, ač se plochým stehem vyšívá též samostatně.

Přidružuje se ku vyšívání vypouklému, když:

a) stupňovati chceme kresbu od nejvyšších figurek až ku plochým, čímž se zvyšuje účinek ornamentu.

b) Při růžích a jiných květinách vějířovitých a rozložených, jež sestávají z lupenů, různých tvarů a objemu, jakýchž nutno přesně vyznačiti plochým a zvýšeným vyšíváním stehův.

c) Vyšívají-li se kresby větších rozměrů, aby vypouklé částice více vynikaly.

d) Když je ve vzoru třeba, aby se jednotlivá pole patřičně oddělila a naznačila, což zvláště při vyšívání znakův často naskytá se, nebo při kresbách, jež se skládají z motivů mimorostlinných, jako: košíčky, rohy Štěstěny, a pod., jakýchž nalézáme dosti na starých vyšíváních v bílém.

Samostatně vyšívá se ploše buď ve vzorech rozměrův velkých, buď — jak už protivy stýkají se — ve vzorech drobných.

Tak vyšíváme ploše vějířovité květiny rozložené, růže a pod. i s listy, a opět kvítka drobná, roztroušená a nazvíce jednotlivě kreslená, buď bez lístků, buď s lístky, pak růžice, oblé tvary, listy jednotlivé a t. d.

Vyšívání ploché v bílém provázívá též krajku vystřihovanou, upomínka to na doby, kdy bývala zdobena vyšíváním hedbávným.

Připojuje se také ku vyšívání anglickému a madérskému, i zdobí vyšívání zoubkovité.

Též se takto vyšívají jména v bílé i barevné niti.

Jelikož vyšívání ploché je rychlejší u provedení vyšívání vypouklého, jest dosti rozšířeno. Vyšívají se jím ozdoby prádla a šatů, i jemné límečky, čepečky, dětské prádlo, a zvláště příhodné jest pro ozdobu lemů hladkých i zoubkových, jakož i pro záslony a jiné velké předměty, které vyšíváním vypouklým příliš by se zdražily.

Není arci tak c e n n é, jako vyšívání vypouklé, ale též krásné, vkusné, účinné a oblíbené.

Všecko, co povědíno bude dále při vyšívání vypouklém, platí též pro vyšívání ploché, jedině s tím rozdílem, že figurky vzoru n e p o k l á d a j í s e, nýbrž obrysy kresby se pouze protahují. Obraz čís. 41.

Vyšívá se pak v mezích protažené kresby, aby se vnitřní mezery vzoru pokryly a stehy b e z p r o s t ř e d n ě se kladou na látku. Obraz čís. 41.

O protahování platí pravidla, daná pro ně při vyšívání zoubkovitém.

Stehy vyšívání plochého jsou v základní práci dvojí:

a) s t e h r o v n ý; obraz čís. 39.

b) s t e h k o s ý, obraz čís. 40.

I provedení práce, i šití a kladení stehův řídí se pravidly, udanými při vyšívání vypouklém, kdež také poukážeme ku vyšívání plochému.

Při vyšívání vypichujeme těsně u čáry protažené a těsně za ní opět vpichujeme, jakož toho dbáme, aby stehy se kladly stejnoměrně jeden ke druhému; ne řídce od sebe, ne příliš těsně k sobě.

Obraz čís. 39. **Steh rovný.**

Žilky v lístech tvoří se buď jako při vyšívání vypouklém stehem stonkovým obr. čís. 41., buď pouze naznačují se stýkáním stehův v místech, (obraz čís. 42.), kde mají býti žilky, buď látkou nepokrytou tam, kde v kresbě jsou žilky nakresleny. Při tomto způsobu uvnitř přesně označíme obrysy žilek, a vpícháme jehlou jen ku těmto hranicím. Místa nepokrytá tvoří pak žilky.

Obraz čís. 40. **Steh kosý.**

Obraz čís. 41.
List ploše vyšitý.

Obraz čís. 42.
Vyšívání ploché bez protahování.

List začínáme od špičky a stehy klademe ve směru kosém. Obraz čís. 41.

Též se někdy vyšívá stehem plochým, aniž by obrysy předstehovány byly nití. Obraz čís. 42.

9. **Vyšívání vypouklé.**

Všechno, co v úvodu pověděno bylo o umění vyšívání v bílém, v prvé řadě platí pro vyšívání vypouklé, nebo francouzské, kteréžto vyšívání vrcholem jest umění jehly a nitě.

Vyšívání vypouklé žádá velké zručnosti a přesnosti u provedení, nebo veškerý účinek krásy a cena jeho zakládají se na čistotě práce.

Při vyšívání v bílém docílíme účinku krásy pouze tím, že figurky vzorové více méně vyvýšeně vyšijeme; střídáním tím, jakož i stehy roz-

ličnými vyvozujeme světlo a stín. My nemáme žádných jiných zde pomůcek pro zvýšení účinku, než umělecky promyšlené střídání a přesné provedení stehů, jelikož jest kresba ornamentu bílá na bílém.

Soustřeďujeť se tudíž hlavní pozornost při vyšívání vypouklém na kresbu, která budiž vždy dokonalou, a čistě, až do nejpodrobnějšího črtu provedenou; pak na podkládání figurek vypouklých, na kladení stehů, na přesné označení špiček, zářezů a zubů v ornamentu, na vzorné a rovné obšívání stonků, vůbec na dokonalosť formy, aby každá částice kresby patřičně vyznačena byla.

Látka a niť.

Látka a niť jest bílá a lze voliti i nejjemnější pavučinovou tkaninu, jakých vyrábí se v batistu a muselínu, jakož i plátno a jiné bavlněné tkaniny husté.

Snadno každé vyšívačce na rozum zde vstoupí, že se řídí volba látky účelem; látkou a účelem pak zase vzor.

Vzor budiž vždy v souhlasu s látkou a předmětem!

Chceme-li vyšívati v bílém vypoukle, vždy na to dbejmež, abychom zvolily jak látku, tak i niť jakosti nejlepší.

Síla nitě řídí se jemnější a silnější tkaninou, a beřeme z pravidla střední sílu nitě pracovní oproti niti tkaninové, což ovšem nevylučuje niť jemnější, ale zavrhuje naprosto niť silnou.

Ku protahování z husta volí se bavlna silnější, abychom si práce uspořily, a figurku vzorovou dříve vyvýšily.

Jehla budiž niti přiměřena.

Niť nikdy neopatřujeme na konci při začínání uzlíkem, což činí práci nečistou a nevkusnou, ale několika drobnými stehy ji ve středu kresby upevníme. Totéž platí pro zapošívání nitě, kterou také skrze vyšitou figurku protáhneme. Konečky se hned ustřihnou a práce má stále čistý vzhled.

Provedení.

Práce vyšívání vypouklého v bílém rozpadá se ve tři díly:

I. Protahování obrysův kresby.

II. Podkládání figurek kresby.

III. Vyšívání.

I. Protahování obrysův kresby.

Protahování jest důležitá práce a nesmí se snad odbýti jen zběžně, v domnění, že se zakryje a zmizí ve vyšité kresbě. Jakož si vyšívání žádá přesné kresby, tak i přesného protažení obrysův, nebo není pak nikdy práce dokonalá, není-li základ dobrý!

Protahujeme v obrysech kresby přesně předními stehy drobnými, při čemž na jehlu nabíráme málo látky, a veškery hrany, ostré úhly, oblouky, zoubky, zářezy i rovné čáry vyznačíme jasně a správně, aby po protažení kresba nebyla porušená, látka skrčená, nebo zdrhnutá. Protažení jest vždy jednotné; jen zřídka kdy přidružuje se ku jedné niti ještě druhá, a to jen tenkráte, když nazvíce při stonkách žádá si kresba význačnější čáry, anebo žádá-li si vzor v tomto místě pevnější opory.

II. Podkládání figurek kresby.

Vyšívání vypouklé žádá si podkladu, aby vystoupilo a se vyvýšilo.

Na dobrém podkládání zakládá se tudiž i zdar práce veškerý. Podkládáme veškery figurky pečlivě nití, aby se zaplnily, a tak vysoko podklad klademe, jak vysoce vystoupiti mají.

Některé figurky podkládáme méně, mnohé ještě méně, jiné zase více. To se řídí vkusem, vlastním názorem, a jedině zručné umělkyni lze, aby vytvořila tímto střídáním ornament účinný a slohově dokonalý.

Pro méně nadané vyšívačky jest výhodněji, řídí-li se vyšitými předlohami, sice by mohly docíliti opak toho, co zamýšlely.

Které figurky ve vzoru vyšívati se mají ploše, nebo vyplňovati ozdobnými stehy, bývá již naznačeno na kresbě, určené pro vypouklé vyšívání v bílém. I zde však umělá vyšívačka si může vytvořiti sama nalezavostí vlastní, vkusem a přemýšlením krásných a různých odstínův.

Stonky v jediné čáře kreslené se taktéž nepodkládají. Kde se mají podložiti, kresba již naznačí. Kde mají vystoupiti, klademe dvě nitě ku protažení.

O tom, kterak se podkládá bylo již promluveno při vyšívání zoubkovitém. Zde jen podotýkáme, že je při vypouklém vyšívání třeba větší ještě opatrnosti a že jest n u t n o, aby mezery kresby ú p l n ě b y l y z a p l n ě n y. Čím vyšší podložení, tím krásnější jest práce.

Kde volíme nižší podložení, šijeme řídčeji stehy vyplňující, ale vždy je po celé figurce rozdělíme souměrně.

V ostatním na článek naznačený poukazujíce dodáváme, že:

a) klademe stehy podkladné vždy po délce figurky:

b) že u středu figurky podkládáme o dva i tři stehy nad sebe více, než ve krajích, kde šijeme pouze po jednom. Tím vystoupí figurka krásně vypoukle, stehy pak souměrně kladou se, a tvar jednotlivých částic se naznačí přesněji, vstoupáním ku středu a mírným skloněním ku stranám, kdežto v opáčném případě všady stejně vystupují, ale nikde se nezaokrouhlují.

c) Chceme-li vyšívati lupeny drobných kvítků po délce jejich, nutno, abychom podložily figurku opět po šířce.

III. Vyšívání.

Majíce kresbu protaženou, figurky jednotlivé podloženy a upraveny, můžeme začíti s vyšíváním.

Jediný pohled na kresbu protaženou a podloženou poučí nás již, jaké bude vyšívání, nebo v tomto předběžném základu práce spatřujeme již buď zdar, buď nezdar, krásu nebo nevkus, čistotu nebo nedbalosť ve provedení.

Snadno na rozum vstoupí, že neprotahujeme aniž nepodkládáme kresbu celou, než začneme vyšívati, nýbrž že po částicích pracujeme, a opatrně látku nakreslenou i vyšitou práci hedbávným papírem ukrýváme, abychom jí nepošpinily.

Vyšívajíce, klademe stehy v jednom směru zvoleném, ať koso, ať přímo, stejnoměrně k sobě, a sice v opáčném položení, než podkládání provedeno bylo, totiž po šířce figurky, bylo-li podloženo po délce, anebo po délce, bylo-li podloženo po šířce.

Vypíchneme jehlu nahoru vždy těsně před protažením kresby po jedné straně čáry obrysné, a přesně za protažením opět ji vpichujeme dolů.

Prvé pravidlo jest, abychom seznámily se se stehy všemi, z nichž vyšívání vypouklé skládá se, a v nich též vycvičily ruku.

Mimo stehy třeba nám znáti, kterak různé figurky vyšívají se, kterak docílíme mdlé půdy, kterak vyzdobujeme vzor.

Stehy vyšívání vypouklého.

Základem vyšívání vypouklého jest steh dlouhý čili pérový.

Jest dvojí:

a) rovný; obraz čís. 43.

b) kosý; obraz čís. 44.

Mimo základní tento steh vyšívání vypouklé ještě skládá se:

a) ze stehův vyplňujících;

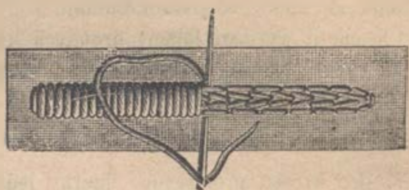
b) ze stehův mdlých;

c) ze stehův ozdobných;

d) ze stehův mřižkovaných.

Rovný steh.

Obraz čís. 43.

Obraz čís. 43. **Steh rovný.**

Steh tento pokrývá podloženou částici vzoru vždy ve směru rovném.

Šijeme těsně steh ku stehu, aby měly všechny vždy jedno a totéž položení, jak obr. čís. 43. naznačuje, přes podloženou figurku vzoru. V podkládání ušijeme 2 neb 3 ztracené stehy pro zapošití nitě, kteréžto pravidlo platí pro vyšívání vůbec.

Pak šijeme. Vypíchneme od dolejška těsně za nití protaženou a vytáhneme jehlu na lícu ven. Pak zase na straně protější rovným položením nitě vpichneme jehlu za niť protaženou, a vytáhneme ji po rubu práce ven.

Stehy klademe stejnoměrně jeden ke druhému, aby jeden přese druhý nevyčníval, ani aby nezůstávaly mezery mezi nimi, sledujíce při práci ustavičně směr obrysův protažených.

Jesti třeba k tomu dobrého oka, vycvičeného v souměrnosti, pevné ruky a velké bedlivosti i opatrnosti.

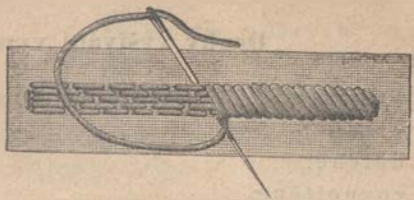
Když jsme takto pokryly jednu figurku nebo jinou podloženou částici vzoru, začneme druhou.

Pamatujmež, abychom nikdy neprovlékaly niť pracovní po ukončení skrze vyšitou část kresby, ani za účelem zapošití nitě, ani za účelem převedení ku jiné části práce; ale hleďmež, abychom, kde to možno, převedly nebo zapošily niť v podkládání vedlejší části, anebo niť táhneme v obrysu nejbližší kresby, a raději ji ustřihněme. Při vyšívání plochém šetříme všech pravidel zde daných, vyjma podkládání.

Steh kosý.

Obraz čís. 44.

Jak nám obraz jasně ukazuje, zakládá se tento steh pouze na položení kosém jednotlivých stehů. Niť totiž běží přes podložení koso.

Obraz čís. 44. **Steh kosý.**

Ostatně dlužno pozorovati pravidla veškera, daná při stehu rovném. Rovněž jako tento, šije se týž steh ve vyšívání plochém, jenom že se nepodkládá.

Šijeme-li kosý steh pouze přes niť taženou, vyšily jsme steh stonkový.

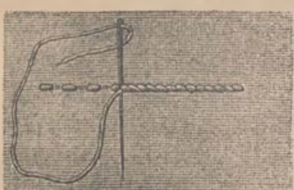
Steh stonkový.

Druhý steh kosý vyšívání v bílém jest steh stonkový.

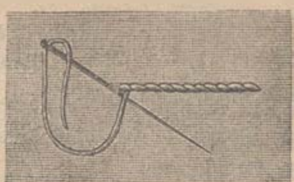
Steh stonkový jest známý nám steh obšívací, již z vyšívání čárkovitého ve svazku VI., i ze šití ve svazku III., a proto netřeba o něm rozepisovati se.

Soudně-li pozorujeme položení nití, shledáme, že stonkový steh není jiného, než drobný steh pérový pouze přes nit taženou vyšitý.

Jest též dvojí: rovný a kosý.

Obraz čís. 45. **Steh rovný.**

Obraz čís. 46. **Steh kosý.**

Provedení rovného stehu stonkového naznačuje obraz čís. 45. a kosého obraz čís. 46. Při bedlivém nazírání na obrazec, a při znalosti téhož stehu ze šití netřeba popisu práce.

Kosý steh stonkový bez předstehování nitě vyšívá se.

Hlavní pravidlo jest, aby stehy jako perličky ku sobě řadily se, a vytvořily rovnou, čistou a úhlednou šňůrku.

Stehem stonkovým, jak už název jeho značí, veškery stonky, snitky, a větvičky vyšívají se. Obraz čís. 47.

Obraz čís. 47.
Vzorek stehem stonkovým.

Druhy vyšívání vypouklého.

Vyšívání vypouklé stehem pérovým jest buď:

a) hladké;

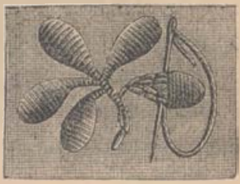
b) dělené;

c) rozpoltěné.

a) Hladké.

Obraz čís. 48.

Hladké vyšívání šijeme přese kresbu po celé šíři její, vpichajíce vždy před a za čárou obrysnou.

Obraz čís. 48. **Vyšívání hladké.**

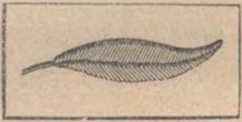
Na obrazci zříme hladké vyšívání znázorněno.

Někdy však figura a tvar její nutně toho vyžadují, aby se povrch kresby vyšité měnil. Pak figurka vzorová buď rozdělí se, buď rozpolťuje. Tak nazvíce se děje při: listech, velkých i malých květech, arabeskách a jiných kresbách význačných.

b) Dělené.

Obraz čís. 49. a 50.

Dělené vyšívání nazýváme onen druh práce, kterým jeden díl kresby ve dva díly rozdělujeme.

Obraz čís. 49. **Vyšívání dělené.**

Dělení bývá již označeno na kresbě a středem tažena jest vždy čára hraniční; avšak zručná vyšivačka, chce-li docíliti účinků ve vyšívání, samostatně pracuje a není-li kde čáry rozhranné, sama si ji načrtne.

Obraz čís. 50. **Vyšívání dělené.**

Protahování jest totéž jako při vyšívání hladkém, jen že též protáhneme čáru hraniční, bychom šily rovně, ač toho není třeba pro zručnou pracovnici. Vyšíváme od špičky listu, nebo od vrcholu figurky a sice vždy nejprve jednu a pak druhou polovici.

Stehy nechť přesně ve středu stýkají se. Obraz čís. 49.

Často každá polovice v jiném spůsobu vyšívá se. Na to sluší nám však dbáti již při podkládání, zdaž oba dva díly podložiti máme, anebo jen jeden.

Dělené vyšívání podporuje totiž účinek světla a stínu ve vyšívání kresby. I vyšíváme pak dělenou figurku buď v obou polovinách s podložením vypoukle, buď jednu vypoukle, druhou ploše, anebo jednu ovroubíme v čáře obrysné stehem stonkovým a vyplníme stehy vvplňujícími, jak ukazuje obraz čís. 50., o čemž dále pojedná se.

Zde nastupuje vlastní bystrý úsudek, vkus umělecký a znalost kresby.

Pro méně nadané pracovnice sluší použiti vzorů, na nichž dělení a vyplňování jasně již naznačeno jest, anebo říditi se předlohou vyšitou. Při tomto spůsobu lze mnoho uškoditi vzoru a zase účinek krásy zvýšiti stiňováním patřičným, nejvíce tam, kde vzor z listoví sestává a různé listy semo tamo kladou se.

c) Rozpoltěné.

Obraz čís. 51.

Mnohé figury vyšívají se tak, že se na nich tvoří zářezy nebo průliny, které tu a tam hladké vyšívání prostupují.

Nazvíce takto vyšíváme větší figury vzorové, aby jednotvárnost hladkého vyšívání osvěžila se, pak arabeskové motivy, písmena, listy kopinaté, široké, květy článkovité, klasy, lupeny kvítkův, drobná kvítečka, poupata a pod.

Obraz čís. 51.
Vyšívání rozpoltěné.

Na rozdíl od vyšívání děleného vyšije se od vrcholku kresby několik stehů hladkého vyšívání, načež ušije se pouze do polovice figurky vzorové několik stehů, aby opět se práce spojila ve hladkou. Vyšívá se takto pouze po jedné straně, načež po druhé straně od hořejška začneme a nevyšité částice pokrýváme stehy. Niť pracovní táhneme skrze podložení. Stehy buďtež kladeny přesně v rozpoltění k sobě.

Vyšívání figurek vzorových.

Různé figurky měřické.

Každá figurka vzorová od vrcholku vyšívá se buď stehem kosým, buď rovným, děleně i rozpoltěně.

Listy a lupeny.

Listy a lupeny vyšíváme vždy od špičky, a kde jsou zubovité zářezy v listu, přesně označí se. Obraz čís. 52.

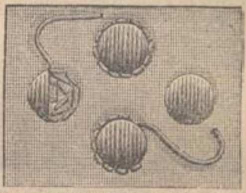
Žilky a stonky.

Žilky v listech vyšívají se stonkovým stehem, a sice vyšíjí se nejdříve. Hlavní žíla listu bývá též vyšita prolamovaně. Stonky a větvičky též stehem stonkovým vyšívají se, jakož i veškeré vroubení figur vzorových.

Kosý steh stonkový je mdlejší rovného, a bývá nazvíce použit pro čárky stínové, pro vroubení figur vypoukle vyšitých, a pro jednotlivé žilky i točené nitky.

Obraz čís. 52. **Listy.**

Obraz čís. 53. **Muška.**

Dirka.

Vyšívání vypouklé provází účinně d i r k a prostá, i vypouklá, která z plného vyšívání průzračně vystupuje. Vyšívá se, jak už pověděno při anglickém vyšívání, ale nikdy nerozstřihuje se, nýbrž bývá bodem propíchnuta.

Z direk skupinky vzorové, kvítka, žilky listné sestavují se i bývají roztroušené poházené ve vzoru.

Muška.

Obraz čís. 53.

Účinnou a vítanou ozdobou vyšívání vypouklého jsou též m u š k y, které i anglické, i madérské, i zoubkovité vyšívání provází.

Vyšívají se jako jiné figurky buď stehem rovným, buď kosým, a také se vroubívají stehem perlovým, velké často také i šikmým stonkovým.

Obraz čís. 53. práci naznačuje.

Nejdrobnější mušky zovou se k n o f l í č k y, nebo t e č k y.

Mušky i knoflíčky vyplňují též mezery mezi dvěma čárama obrysnýma jako dirky, skupinky z nich sestavují se, i bývají jednotlivě roztroušeny.

Též vroubívají hladce vyšité i rozpoltěné figury vzorové.

a) Stehy vyplňující.

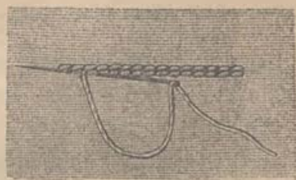
Názvem stehy vyplňující označujeme stehy, jimiž vnitřky obrysův kresby vyšíváme, na místě, abychom figurku vyšily vypoukle, nebo ploše. Těmito stehy docílí se účinků stinování kresby, označují se jimi zvláštní druhy květinek a listů, nazvíce však ve vyšívání jmen, znaků, arabesek a podobných ornamentů umisťují se.

Stehy vyplňující jsou: perlový, pískový, pikový, uzlíčkový, knoflíkový, hřebříčkový.

Steh perlový.

Steh perlový naznačuje obraz čís. 54. Řadíme steh ku stehu, v řadách jimi mezeru vyplňujíce.

Steh perlový znám jest nám už s dostatek, a dává základ i ku jiným stehům.

Obraz čís. 54. **Steh perlový.**

Steh pískový.

Obraz čís. 50.

Stehem pískovým perlové stehy označují se, které jednotlivě házíme po mezeře, již vyplniti hodláme, bez ohledu, zdaž jeden ke druhému řadí se. Za každým stehem jednotlivým zůstavíme tolik nití látky, kolik žádal jich steh.

Steh pikový.

Obraz čís. 55.

Jest to opět steh perlový, který šije se v řadách posuvnutých.

Obraz čís. 55. **Steh pikový.**

Steh uzlíčkový.

Znám jest nám již ze svazku IV. „Uzlovatina," kde popsán byl.

Steh knoflíčkový.

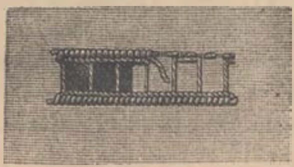
Vyšijeme 2—3 perlové stehy těsně k sobě. Totéž opakujeme v malých mezerách.

Steh hřebříčkový.

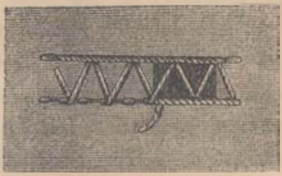
Obraz čís. 56. a 57.

Předstehujeme čili protáhneme obrysné čáry kresby s obou stran a pak dle obrazců čís. 56. a čís. 57. napínáme kolmé nebo šikmé stehy

mezi obrysnýma čárama. Pak čáry obrysné obšijeme buď stehy obšívacími, buď smyčkovacími. Látka pod hřebříčkem pak vystřihne se. Tento steh zdobí průzračně, a vyšívání bývá nazvíce při figurách větších.

Obraz čís. 56. **Steh hřebříčkový.**

Obraz čís. 57. **Steh hřebříčkový.**

Steh mřižkový.

Steh prolamovaný tvoří sloupky a u provedení mříže podobá se. Je buď rovný, buď křivě zatáčený.

Základem jsou nitě tažené anebo stažené. Uprostřed figurky vyšité, kde jím chceme vyplniti, anebo v písmeně vytáhneme 4 nitě z látky po délce.

Pak zabeřeme vždy 4 nitě na jehlu, ušijeme přes ně několik stehů, bychom je obšily, jako šňůrku. Pak o 4 nitě hlouběji vpíchneme, a přes tyto 4 nitě opět šijeme jako dříve. To opakuje se až ku konci, načež obě strany podélné obšijeme hustě stehem obšívacím.

Jsou-li mezery širší, rozdělují se též sloupečky a tvoří klikatinu.

Kde nelze figuře vzorové, bychom nitě z látky tahaly, pracujeme jehlou silnou a nitě tkanivové utahujeme, když šijeme, čímž dirky též vyvodíme stažením nití, jež bychom na rovné čáře byly vytáhly.

Steh guipurový.

Steh hřebříčkový kosý vyzdobíme prošívaným stehem guipurovým. Obraz čís. 58.

Obraz čís. 58. **Steh guipurový.**

Obšívání obrysův pro vyplněni.

Veškeré obrysy, jejichž vnitřky vyplniti chceme, dříve obšijeme stehem stonkovým, čímž je ovroubíme.

Jinak též ovroubiti nám lze figurky vzorové stehem mdlým.

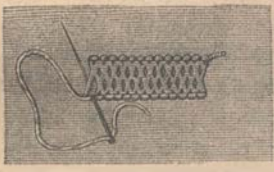
b) Steh mdlý.

Obraz čís. 59. a 60.

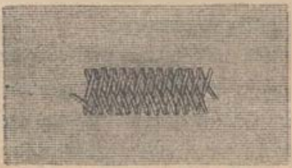
Steh mdlý kryje figurku vzorovou spodem, čímž tato sice vystoupí, ale povrch zůstává mdlý. Šije se stehem perlovým v obrysných čárách kresby, při čemž současně nitě po rubu křižují se.

Steh tento pouze na látkách průhledných vyšívá se, a pak se uvnitř kresba vyplňuje stehy vyplňujícími.

Ušijeme na jedné straně čáry obrysné jeden steh perlový, nit spodem táhneme na druhou stranu obrysu, kdež naproti stehu prvnímu druhý perlový steh ušijeme. Nyní opět táhneme nit ku čáře protější a ušijeme vedle stehu perlového prvního, zase steh nový. Tak střídáme čáry, od jedné ke druhé nit táhnouce, aby se křižovaly, až čáry obrysné pošijeme stehy perlovými, a figurku podložíme stehy křížovými.

Obraz čís. 59. **Steh mdlý.**

Obraz čís. 60. **Steh mdlý.**

Obrazce čís. 59. a 60. znázorňují spůsob práce. Čís. 59. jest lícní strana a čís. 60. jest rub práce.

c) Stehy ozdobující.

Takto nazýváme stehy, jež provází vyšívání v bílém a jednotlivé figury, často celá pole vzoru zdobí. Jsou to stehy krajkové, a sice: (sv. V.) mřížovina, (sv. V.) smyčkované stehy krajkové, šitá guipura. Mimo stehy krajkové zdobí se vyšívání vypouklé též pletaninou vyšívanou (sv. V.) a na tylu prošívanými stehy krajkovými (sv. VI.). Za účelem posledním tylem figura podkládá, a látka hustá vystřihuje se.

Veškery tyto ozdoby umisťují se ve vnitřních částicích figurek, květin, nazvíce růží, arabesek i kalíšků poupat a jednotlivých polí vyšitých.

Stehy krajkové šijeme do mezer prázdných, a proto k tomu cíli látku mezi vyšíváním dříve vystřihneme. Šijí se krajkovou tenkou nití, anebo nití z tylu taženou. Vezmeme kus měkkého tylu asi 50 cm. dlouhý

a z něho vytáhneme nitě osnované opatrně, kterými šijeme. Do otvoru vystřiženého šijeme pak kterýkoliv ze stehů krajkových, nám již známých. Taktéž ozdobuje se vyšívání v bílém stehy mřížkovanými.

d) Stehy mřížkované.

Stehy mřížkované šijí se bezprostředně do látky. Zdobí se jimi vnitřky figurek, ale též celá pole vzoru, a jsou základem krásných a skvostných krajek vyšívaných na plátně, muselínu a batistu. Obrysy velkých figur vzorových vyšily se stehem plochým, částečně stonkovým a smyčkovacím, a v mezerách pak rozmanité stehy mřížkované. Často též veškery mezery látky mezi vzorem vyšitým v bílém vypoukle, ploše, i smyčkovaně, vyplnily se mřížkovanými stehy různých druhů, nikdy jen jedním, nebo dvěma, čímž vznikla bohatá a překrásná krajka vyšívaná. Stehů mřížkových je velice mnoho a velice krásných, že by samy o sobě vyžadovaly knihu s obrazci.

Za našich dnů vyšívaná krajka stehy mřížkovými již vymizela z prací ručních a uschovává se pouze jako skvost v museách a sbírkách rodinných. I ve vyšívání v bílém málo setkáváme se se vzory, v nichž vnitřky vyplněny jsou stehy mřížkovými, poněvadž se za to má, že práce příliš jest namahavá a zraku škodlivá. Tu a tam však jestě i nyní zdobí se jimi kalíšky květin vyšitých a menší vnitřky vzorů, pročež podáváme zde přece některé popisy lehčích a méně pracných stehů mřížkových.

Krajkové stehy mřížkované (à jour) jsou dvojího druhu:

1. mřížky z nití vytažených;
2. mřížky z nití stažených.

Při prvém spůsobu taháme nitě z látky v mezerách v určitém rozpočtu; při druhém nitě stehy přitahujeme a dirky tímto povstalé i bodcem často rozšiřujeme.

1. Mřížky z niti vytažených.

Zde vyskytují se a platí pravidla veškerá, daná při mřížkování, v VI. svazku „Školy“, a taktéž můžeme každou mřížkovanou půdu, nazvíce však čtvercovanou, ušiti v mezeře vyšívané figury, ji vyzdobiti stehy guipury síťové, a pod.

2. Mřížky z nití stažených.

Práce těchto stehův krajkových na počítaní nití, stahování jich, na posouvání řad a na šití stehův zakládá se.

Stehy, jimiž šijeme, jsou: obšívací, křížkový, poloviční křížkový.

Nitě tkanivové stáhneme tím, když stehy silně přitahujeme.

Popíšeme zde některé stehy, které vzaty jsou ze skvostné šité krajky muselínové, starobylé to památky rodinné, jež nám ochotně zapůjčena byla.

1. Mřižovina.

Šije se od pravice k levici.

Nabéřeme 2 nitě vodorovně na jehlu, a všijeme přes ně 2 stehy obšívací. Pak 2 nitě kolmé nahoru přeskočíme a nad nimi opět 2 nitě vodorovné nabéřeme a 2 stehy obšijeme. Tak šijeme řadu až ku konci. Přecházejíce do řady druhé, obšijeme vedlejší 2 nitě kolmé dolů 2 stehy obšívacími, načež opět 2 nitě vodorovné obšíváme a přes 2 kolmé přeskakujeme.

Stehy utahujeme. Když jsme takto celé pole pokryly, obšíváme ostatní hrany čtverečkové, posud neobšité; ale nesmíme nitě táhnouti přese čtverce otevřené!

Do ušité půdy vyšíváme guipuru.

Čtverce můžeme též zvětšiti a obšívati 3—4 nitě.

2. Hráškový steh.

Šije se od pravé ruky k levé.

Zabírá čtverec čtyř tkanivových nití do výšky a do šířky. I rozpočteme si jej, vypíchneme na hoření hraně čtverce v pravém úhlu jeho a nabeřeme na jehlu 4 nitě vodorovně. Jehlu vytáhneme a vpíchneme ji tam, kde jsme byly vypíchly. Odtamtud rubem táhneme niť ku levému úhlu dolení hrany čtverce, čímž na straně rubní jeden poloviční steh křížkový vyvodí se. Vypíchneme jehlu k lícu a ušijeme nyní přese hranu čtverce dolení, totiž přes 4 nitě jeden perlový steh. Jehla takto opět vypíchne se v levém úhlu čtverce a nyní kolmo nahoru přese hranu čtverce; totiž 4 nitě, jehlu vpíchneme a od tohoto vpíchnutí již prvý steh druhého, nového čtverce šijeme. Tak pokračuje se v řadách vodorovných, až mezera vyplněna jest.

Při každém stehu niť pevně přitahujeme, nebo tím dirky tvoří se.

3. Sloupečky.

Steh tento zabírá buď 2 nitě tkaniva do čtverce, buď 3, a šije se jako hráškový, jen že steh perlový přese hranu čtverce dolení vypouští se.

4. Muškový steh.

Šije se v řadách kosých, od pravice k levici.

Rozměříme si čtverec tkaniva, zabírající 8 nití výšky a šířky. Ve středu jeho vypíchneme jehlou a odtamtud z jednoho a téhož bodu vypichujíce, a vždy 4 nitě tkaniva zabírajíce, ušijeme 4 stehy smyčkovací, nebo zaklesací, které do křížku seřadí se tak, že dva kolmo přes nitě tkaniva a dva vodorovně leží. Stehy tyto utahujeme.

Nad tímto čtvercem šije se druhý v položení posuvnutém. Opět odečteme si čtverec 8 nití zabírající; ale k tomuto čtverci připočteme již 4 nitě ze čtverce ušitého, tak že z nití neušitých 4 pouze přibeřeme, čímž čtverce posouvají se.

Vypíchneme u prostřed, a zase ušijeme 4 stehy smyčkovací v udaném položení. Tak pokračujeme, až celou řadu vyplníme. Ukončivše řadu veškery dirky vedle čtverců̊v obšitých a stahováním stehův utvořených bodcem prohloubíme, by zvětšily se.

Přecházejíce ku řadě druhé jest nám dbáti následujících pokynů: odpočítávajíce si čtverec 8 nití pro řadu 2., přibeřeme opět do výšky 4 nitě ze čtverce ušitého řady 1. nad dirkou a přes 4 nitě vodorovné čtverce vedlejšího vedle dirky vypíchneme, nebo tam jest střed stehův smyčkových a nového čtverce. Nejtěžší jest začátek; postupem již práce sama ukazuje, kde vypíchnouti máme, any mušky oddělují se.

Šijíce 4 stehy zaklesací, otáčíme si práci v ruce vždy v tom směru, v jakém steh klademe. Na rámci to arci odpadá; ale stehy ať leží vždy v poloze své určité.

5. Tylový steh.

Obraz čís. 61.

Látku uvnitř obrysův nebo vyšitého květu propícháme silnou jehlou látací, a nitě tkanivové tak současně s tímto propichováním stáhneme, aby nám dirky vytvořily se, jak ukazuje jasně obraz čís. 61.

Kterak potom dirky prošíváme, by mřížka vyvodila se, učí obraz čís. 62. Nit pevně při každém stehu přitahuje se, aby látka mezi dirkami stáhla a tyto zvětšily se.

6. Steh tylový prošívaný.

Obraz čís. 63.

Tato mřížka spočívá na základě mřížky předcházející. Jak obraz čís. 64. ukazuje, opět si především dirky v látce propícháme. Na obrazu čís. 62. vidíme již 1. a 2. řadu stehův. Kterak šíti máme dále v řadě 3., naznačují číslice na obrazu čís. 64., kterým vedení nitě objasňuje se.

Vpíchneme do dirky čís. 2., dolů, u dirky čís. 1. nahoru;
„ „ „ „ 2., „ „ „ „ 3. „
„ „ „ „ 1., „ „ „ „ 4. „
„ „ „ „ 3., „ „ „ „ 5. „
„ „ „ „ 4., „ „ „ „ 6. „
„ „ „ „ 5., „ „ „ „ 7. „

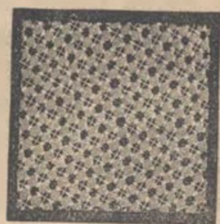
Nyní směr práce změní se, a my obrátivše práci pracujeme zpět.

U puntíku —.— vpíchneme dolů, u čís. 6. nahoru;
u čís. 8. „ „ „ „ 9. „
„ „ 6. „ „ „ „ 4. „
„ „ 9. „ „ „ „ 10. „
„ „ 4. „ „ „ „ 2. „
„ „ 10. „ „ „ „ 11. „ a t. d.

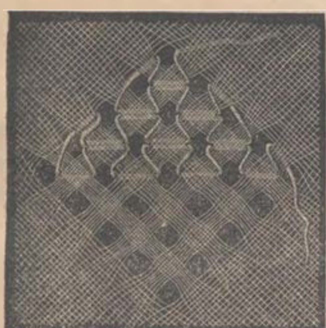
Nyní již další vedení nitě snadně pochopíme.

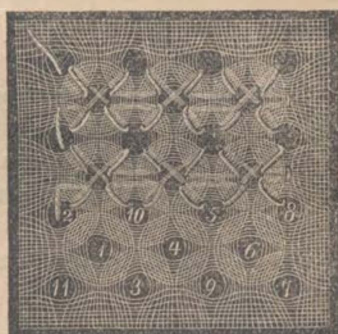
Obraz čís. 61. **Tylový steh.**

Obraz čís. 63. **Steh tylový prošivkový.**

Obraz čís. 62. **Provedení.**

Obraz čís. 64. **Provedení.**

7. Hvězdičky.

Šije se v řadách vodorovných.

Odečteme si čtverec tkanivový na 12 nití výšky a šířky. Ve středu tohoto čtverce vypíchneme, pak jehlu vpíchneme přes 6 nití vodorovných

zpět, jakobychom šily steh zadní, a vypíchneme opět, kde jsme byly vypíchly. Steh nepřitáhneme.

Nyní kolmo nahoru 6 nití takovýmto stehem dlouhým pokryjeme, pak 6 nití dolů kolmo, a naposledy 6 nití v levo. Takto vychází opět jako při předešlém z jednoho bodu 4 stehy, které utvoří rovný kříž. Nyní vypíchneme na konci prvního stehu vodorovného a ušijeme tam kolmý křížek přes 4 nitě výšky a šířky; přes tento kolmý křížek ušijeme jeden obyčejný steh křížkový. Takto ušily jsme opáčný křížek podvojný.

Tak pokračujeme přes celou řadu první.

V řadě druhé opět šije se nad velký kříž kolmý, aby přesně do prostřed zapadl, jeden malý podvojný křížek přes 4 nitě, a nad malým klademe velký, což arci dobře si rozpočteme. Stehy při malých křížkách přitahujeme.

8. Steh řádkový.

Od pravice k levici nabeřeme na 4 nitě výšky ode kraje 4 nitě vodorovně na jehlu, nić přitáhneme a vedeme ji koso ku kraji dolenímu, kde o 2 nitě pouze níželji ode stehu prvého vpíchneme a opět 4 nitě vodorovně na jehlu nabeřeme, vypíchneme a steh přitáhneme. Ostatní 2 nitě tkaniva s výšky zůstanou nepošity.

* Nić vedeme kolmo přes 2 nitě nahoru, vpíchneme do otvoru u stehu prvého, opět nabeřeme 4 nitě vodorovně na jehlu, vpíchneme do otvoru stehu druhého dole 4 nitě vodorovně nabeřeme, steh přitáhneme, a od * pokračujeme, až řada ukončena jest.

Řady stále opakují se, ale mezi každou vždy 2 nitě tkaniva vypouští se.

Takto celou mezeru pokrýváme, anebo pracujeme vzorově. Ušijeme 2 řady tohoto stehu, pak 2 nitě tkaniva vypustíme a ušijeme 1 řadu polovičních stehů křížkových přes 2 nitě tkaniva. Nyní 4 nitě tkaniva do výšky přeskočíme, a opět ušijeme 1 řadu polovičních stehů křížkových přes 2 nitě.

Dvě nitě tkaniva přeskočíme, a šijeme 2 řady mřížky. Tak opakuje se stále.

II.

Škola vyšívání pestrého.

Úvod.

Názvem vyšívání pestré nebo barvité označujeme ornamenty ploch, okolků, lemů, rohů i středu, které jsou vyšity nitěmi barevnými.

V tomto vyšívání tudiž jest barvitosť znakem hlavním.

Barevnou nití vyšívá se též stehem křížkovým, stehy kanavovými, stehy čárkovitého vyšívání i vyšívanými švy, o čemž bylo již povědíno obšírně ve svazku VI.

Zde zůstaveno nám pojednati nazvíce o vyšívání stehem plochým, a o jeho sloučení se stehy výše uvedenými.

Hlavní ráz vyšívání barvitého jest právě barvitosť vzoru, a tím často i při stezích stejných od vyšívání čárkovitého různí se, při kterémž nesmí barva vyniknouti. Vyšívání barvité vyplňuje též vnitřky obrysův, a jest skutečně mosaikou stehův.

Slovanky vyšívají barevnou nití na plátně buď hedbávím, vlnou i přízí. Zvláštní krásné toto vyšívání označuje se též svým stehem, který se klade na ploše, ale odměřeně, a tvoří střed mezi stehem plochým a kanavovým; v celku se vyšívání podobá vzoru propletenému.

Nazývá se vyšívání na plátně.

V Rusku, v Srbsku, v Černé Hoře, v Rumunsku je vyšívání to oblíbeno, a u Černohorců i u Srbův je bohatě vyšívaná košile pestrou vlnou nebo hedbávím hlavní ozdobou. Takto vyšívají se i sukně, plachetky, fěrtochy.

V Karpatech musí i nejchudší žena míti plachetku hedbávím vyšitou, které si sama upředla.

Vyšívání na plátně známo bylo již Egypťanům před 6000 roky. Nejvíce kvetlo a v umění vrcholilo u Číňanů, Turků, Bulharů.

Vyšívání barvité ať stehem plochým, ať křížkovým, jak na látkách hustých tak na čtvercovaných sídlí za našich dnů v Berlíně, odkudž se

zasýlají práce až za oceán. Tisíce žen a dívek se tím živí a zdraví své i vkus ničí. Tam je zárodek onoho zvyku modních dám, tajně vyšívati a veřejně se blýskati nádherou.

V Bavořích kvete také vyšívání barvité.

Celkem lze říci, že se takto vyšívá všady, ale málokde vkusně a umělecky. Bylo by na čase, aby se nějaký spasitel ujal vkusu, krásy a souladu a vyháněl nepovolané i hříšníky z chrámu umění.

Záliba ve vyšívání barvitém přešla k nám od žen maurických s jinými důležitými a krásnými pracemi domácího průmyslu.

Vyšívání pestré žádá, aby pracovnice uměla kresliti, znala se v souladu barev, měla smysl pro ušlechtilé formy, rozuměla pravidlům stehu a pro krásno měla vytříbené oko i cit.

Vyšívání barvité stupňuje se od nejlehčího druhu práce až k vrcholi uměleckému, a roztřiďuje se polohou stehův svých takto:

I. Stehy volné. = **Vyšívání pestré.**

II. Stehy omezené. = **Vyšívání plátěné.**

III. Stehy splývající. = **Vyšívání malebné.**

Poslední nazývá se též „vyšívání atlasové.“

Barvy.

Nechceme-li se minouti s účinkem příznivým, bude nám především při vyšívání barvitém seřaditi vhodně barvy. Při vzorech v časopisech udány bývají barvy, avšak dojista se naskytnou pracovnicím přece jen různé otázky, jež by mnohá sobě ráda zodpovídala. Na př.:

„Jaké pak barvy vzor hodí se k mému nábytku? k mým šatům?“ Nebo: „Kterak bych si barvy přeměnila, aby se k nim hodil? — Kterak bych upotřebila zbytků sukna, hedvábí, aksamitu? — Kterak bych sobě vypomohla, nemohu-li některou barvu dostati? — Které pak skupiny barev budou vypadati vesele, které mi dají modní eleganci? — Zde stojí toliko fialková, zelená . . . jakou to fialkovou, jakou zelenou mám voliti?“

K těm a podobným otázkám chceme odpověděti co možná srozumitelně, slovy co nejkratšími a způsobem co nejprostším. O vědecký výměr se nám nejedná, a proto nebudeme rozebírati, zda různiti máme barev osm, či sedm, ale dostačí nám starý kruh, na šest výseků rozdělený, k vůli své přehlednosti. Chcemeť upozorniti na některé shody a neshody v barvách jen obecně, zůstavujíce ostatní krasocitu a vkusu jednotlivcově.

I. Barvy souzvučné.

Oko naše jest takměř utvořeno jen pro barvu bílou, a kde jí nenalézá, tam si ji z barev skládá. Protož oku našemu vždy lahodí barvy, jejichžto soujem nám dá bílé světlo sluneční anebo, což jest totéž, barvu černou, máme-li před sebou barviva. Účinku bílého světla docíliti můžeme smícháním nebo seřaděním několika barev, aneb také jen dvou, jsou-li to barvy doplňovací, t. j. doplňují-li se navzájem na bílou. V našem kruhu doplňují se na bílou vždy dvě barvy.

Totiž: červeň a zeleň, modř a pomerančová (žlutá do červena, zlať), fialovo a žluť. Jiné doplňovací dvojice podlé toho jsou: červenopomerančová a modrozelená, červenofialová a žlutozelená. Tak, že bezmála můžeme říci: čím více kloní se červeň do žluta, tím více kloní se její doplňovací zeleň do modra, až, přešedši ona ve zlať, vyžaduje čistou modř; podobně: čím jde fialová více do červena, tím více přechází její doplňovací žlutá do zelena, až tam, kde přejde úplně v červeň, vyžaduje zelenou. Z těchže důvodů snáší se tedy velmi dobře žlutozelená (olivová) s červeněfialovou, a podobně zelenavěžlutá s červeněfialovovou sice, avšak s tou, která se již velmi blíží čistě fialové. Modřefialová opět vyžaduje barvu kolísající mezi čistou žlutí a mezi barvou zlatou.

Kdybychom pomerančovou rozdělily v červenou a v žlutou, zelenou pak v modrou a žlutou, z kterýchžto barev se ony dvě ve vidmu skládají, shledáme, že v těchto dvojicích obsaženy jsou vždy: červená, žlutá a modrá. Jiná souhlasná trojice jest: zlať, fialová a zelená. Tolikéž: žlutozelená, modrofialová a červenopomerančová; modrozelená, červenofialová a žlutopomerančová; nažloutlezelená, namodralofialková a červenavěpomerančová.

Dobré šestice nám dají: modrá, pomerančová (zlať), žlutá, červená, fialková a zelená; žlutavěčervená zelenavěžlutá, modravězelená, modrá do fialova, fialová do červena a zlatá poněkud do žluta; červeněpomerančová, žlutěpomerančová, žlutězelená, modřezelená, modřefialová a červeněfialová; červenavěpomerančová, žlutá poněkud do pomerančova, žlutavězelená, zelenavěmodrá, modravěfialová a červená do fialkova.

Dobré čtveryny obdržíme, vybéřeme-li si některé dvě barvy doplňovací a přibéřeme-li k nim prostřední přechodní barvy. Tak:

1. k zelené a červené modrofialovou a žlutěpomerančovou;
2. k modré a pomerančové červeněfialovou a žlutězelenou;
3. k žluté a fialové červeněpomerančovou a modřezelenou;
4. k červenavěpomerančové a zelenavěmodré zelenavěžlutou a červenavěfialovou. Atd.

Podobně možno jest sestaviti výhodně barev osm: přibéřeme totiž opět ke čtyrem těmto barvám barvy přechodní, hledíce k tomu, bychom volily tón prostřední, stejně vzdálený vždy ode dvou a dvou daných barev. I nabudeme: červenou, červenavěpomerančovou, žlutěpomerančovou, zelenavěpomerančovou, zelenavěžlutou, zelenou, zelenavěmodrou, modřefialovou, modravěfialovou;

červenou do pomerančova, pomerančovou, žlutou do pomerančova, žlutězelenou, modravězelenou, modrou, modravěfialovou, červeněfialovou;

červeněpomerančovou, pomerančovou do žluta, žlutou, žlutavězelenou, modřezelenou, modrou do fialova, fialovou, červenou do fialova, atd.

Tím však není vyčerpáno veškeré bohatství shodných barev. Vedle těchto zbývají nám ještě akkordy nové, jichž nabudeme spojováním dvojic s trojicemi, čímž obdržíme pět barev souzvučných; trojic se sedmerkami; pak devítek z dvojic, trojic a čtveryn.

Rovněž tak možno z bohatších akkordů barevných tvořiti akkordy chudší, smísíme-li dva neb více barevných tónů v jeden.

Také možno při akkordech na tóny bohatějších dvě doplňující se barvy vynechati.

I jinak ještě docíliti můžeme akkordů barevných. Určíme totiž libovolně dvě barvy a pak k nim vyhledáme barvy doplňovací. Anebo vyhledáme k dvěma barvám shodnou barvu třetí, která by tyto dvě zastupovala. Na př. k žlutavěčervené a modré přibéřeme zlať a modrozelenou nebo pouze zelenou, k žlutězelené a fialověmodré žlutěpomerančovou a červeněfialovou nebo pouze červenou; k zlaté a modrozelené žlutavěčervenou a modrou nebo červenou.

Také barev jednotlivých užiti možná se zdarem. Velmi pěkně se nese červená na černém a šedivém, ač bývá někdy příliš divoká, ano, ďábelská.

Při okrají vyšívaném nutno jest voliti barvu s tónem vzoru souhlasnou, aby kraj s ním co nejúplněji splynul; odstín ovšem může býti různý.

Mimo zde uvedené čisté, určité barvy, máme však ještě při každém tónu celý temnosvit a kromě toho barvy neutrální a lomené. Výběr barevných sestav jest tedy velmi bohatý.

Naproti tomu však bude se nám vystříhati sestav příliš tvrdých, nejsouli barvy dané odděleny od sebe vydatným obrysem; jako některých barev zelených s některými červenými, čisté modři s čistou žlutí. Pařížská modř (poněkud nazelenalá) a žluť jsou přípustny. Za prohřešení proti krasocitu pokládáme však, dáme-li podlé sebe barvu modrofialovou a červeněfialovou, červenou (jak se říká, velečervenou) a červeněfialovou neb

fialovou, — kterėžto dvě barvy jeden čas dosti se nosily, — a jestliže jich obrysem nezprostředkujeme.

Červená a žlutá vedlé sebe nesou se v některých případech nádherně a vesele.

O modrou a červenou vedl se dlouhá léta spor, mnozí tyto dvě barvy vedlé sebe pokládají za neoprávněné, avšak oko naše si na ně zvyklo, že je móda zavedla. Ano žlutavěčervená s modrou mají vřelé ctitele, jakož naopak ona žlutěčervená, aspoň některé tóny, s modrozelenou za příliš křiklavé platí. Jisto však jest, že červeni a modři trochu žluti neuškodí; na př. k červenému a modrému temnému aksamítu smetanová půda.

Rozumí se, že půdu, není-li zcela neutrální, vždy za barvu považovati dlužno.

Na to však při vyšívání v pestrém a při vyšívání námětkovém, nehledí se, aby loubí a květy nutně zabarveny byly přirozeně, což se vysvětluje zajisté fantastickou povahou květů, avšak tím více to padá na váhu při vyšívání malebném.

Co se týče pojmenování, nezastavuj se nikdo, že jsme užily názvů tak jednoduchých. Jmen, jakých se v obecné mluvě užívá, pomíjíme zúmysla; nebo jednak se jména tato stále mění, zahrnuje v sobě některé jméno kolik tónův, a zase naopak užívá se některých jmen pouze k označení jistých odstínův jednoho a téhož tónu barevného. Proto jen sem tam jsme o ně zavadily a také teď, aby se nám však rozumělo, ukážeme k některým: žlutězelená jmína bývá olivovou; zelenavěžlutá mechovou (?), třešňová a burdegalská červeň jsou názvy pro jednotlivé odstíny čistě červené barvy a potom červené do fialova; růžová jest toliko světlejší červená. Velečervená (hochroth) je červená do žluta, avšak zahrnuje v sobě také několik barevných tónů.

2. Barvy neutrálni a lomené.

Černá, bílá a šedá barva hodí se ke všem ostatním barvám, aniž by soulad rušily. Ovšem původní ráz barev oněch více méně pozměňují, avšak na souhlasnosti jejich nemění ničeho. Proto hodí se také velmi dobře za lem, aby vzor zdvihly, a zvláště tam, kde by se bez nich dvě barvy nedosti souhlasné příliš úzce dotýkaly.

A jako na lem a za barvy prostředkující, tak hodí se výborně za půdu. Ovšem dojem bude zcela rozdílný: na bílé půdě obdrží věc pohled veselejší, jasnější, ušlechtilejší; na černé vážnější, avšak zároveň pošmurnější. Barva šedá jest střední mezi oběma, skládá se z obou.

Avšak často jde šeď do modra, do fialkova atd. Chceme-li tudíž přidati šedivou barvu červené, hodí se k tomu nejlépe šedivá do zelena; k fialové šedivá do žluta a k t. p.

Podobně má se to s barvou hnědou. Hněď jest vlastně smíšenina žluti, červeně a modři, kde červená a žlutá či pomerančová převládá; avšak rozeznáváme též červenohnědou a žlutohnědou.

Také zlato, stříbro a j. pod. jsou neutrální a možno užiti jich za lem při všech sytých, čistých barvách.

Barvami lomenými pak vyrozumívají se takové, jimž šeď přimísena jest, avšak jen do té míry, že vždy ještě barva původní převládá; a užívá se jich výhodně tam, kde by barvy určité působily příliš tvrdě, příliš křiklavě. Dodávají tedy celku rázu přitlumeného.

Temnosvit.

Mnoho záleží na tom, v jakém odstínu barev užijeme. Pravidlo zní: čím jedna barva jest světlejší, o tolik druhá buď tmavší. Je-li však jedna příliš světlá, budiž přechod zprostředkován tóny přechodnými. Máme-li barev více, volme je tak, aby se světlo se stínem vyrovnalo. Ke správnému užívání světla a stínu jest však potřebí dlouhého cviku, nebo k tomu, co zde praveno, druží se také ještě krásno čarové. Což ostatně platí též o seřaďování barev vůbec.

Světlejší čáry a plochy, ovšem především bílé, padají vždy více do oka nežli tmavé, proto chceme-li, aby vzor někde vyniknul, vystoupil, provedeme ho tam v barvě světlé. Vůbec tam, kam chceme soustřediti pozornost, *dáváme barvy světlejší a rozhodné*; na *př. při vzoru kruhovitém*, k prostředku. Také tam užijeme barev světlejších, kde si přejeme větší něžnosti, víc ušlechtilosti; tmavých, kde má vzor ustoupiti více do pozadí.

Barvitosť lemu a půdy.

Lem má zdvihnouti a přesněji označiti vzor; proto jest žádoucno, by nejen ostře hrany vyznačoval, nýbrž také barvu vzorův a půdy účinněji od sebe dělil než samy v sobě to činí. — Při vzorech s okrajem vyšívaným, při vzorech brokátovitých naopak, se vzory v jedno splývá, což výše již jsme připomenuly.

Půdu doporučujeme především neutrální nebo tmavou, při vzorech naopak barvy určité; avšak může půda též býti stejného tónu se vzory položenými, různého však odstínu.

Působení barvy na barvu.

Jinou důležitou otázkou jest, jak máme řaditi barvy podlé sebe. Dvě barvy doplňovací nesou se podlé sebe vždy jasně, čistě; čím je však barva barvě příbuznější, tím nečistěji vedlé sebe vypadají. Proto hodí se velmi dobře blízké sobě barvy ke zprostředkování přechodův, avšak nikoli tam, kde státi mají pro sebe.

To, že dvě barvy, nejsou-li doplňovací, více méně se pozměňují, má do sebe vedlé stránky špatné také svou stránku dobrou. Nezřídka obdržíme takovýmato dvěma barvama krásný kovový lesk, jiskrný vzhled, ano i nový ton na pohled. Máme-li na př. modrá pole vyšita červeně a červená pole vyšita modře a olemujeme-li je zlatem, dá zlato červeným čtvercům tón oranžovéžlutý a modrým modrošedý. Světlá modrozelená a žlutá vedlé sebe lesknou se jako bronz. Červená vedlé modré mění se do fialova; možno jich po případě užiti tam, kde by fialová působila mdle. A jiné jinak.

Dojem barev a jich upotřebení ve vzorech.

Goethe a jiní sepsali pozoruhodné knihy o tom, kterak jednotlivé barvy a jich sestavy působí na pozorovatele. O tom šířiti se nehodláme, tak jako pokládáme za méně důležité pro nás rozepisovati se o působnosti velikých a drobných mas. Avšak, má-li míti věc určitý ráz, má-li tvořiti souladný celek, nutno jest, aby některá barva vždy převládala. A tu shledal zajisté každý, že docela jinak působí věc, převládá-li v něčem barva červená nad zelenou, modrá nad zlatí, fialová nad žlutou, nežli naopak. O červené již v obecném životě říkáme, že je veselá, modrá nás upokojuje, přikládáme jí význam stálosti, zlať činí dojem vznešenosti; každá z barev má jinou povahu. Avšak říkáme také, že červená barva překřikuje zelenou, žlutou, fialovou; rovněž i žluť obrací na sebe pozornost více než tyto. Podobně, jak se samo sebou rozumí, též oranžová Čistě žlutá béře se při vyšívání vůbec více jen za barvu dekorativní a často nahrazována bývá zlatem. Ne vždycky však možno ji zlatem nahraditi.

Určitý dojem působí také jednotlivé sestavy barev. Trojice a šestky, ježto jsme uvedly, působí dojem určitý, veselý, tvrdý; čtveryny a osmice dojem měkký. O některých dvojicích promluvily jsme níže.

Celkem však dvojice vždycky neuspokojují; nebo jednotnost jest sice při nich zachována, avšak scházívá na rozmanitosti.

Abychom pak se u tohoto předmětu zastavovaly déle, zdá se nám zbytečno. Vždy a všude bude míti vždy ještě dost činiti vkus jedno-

tlivcův. My pak vyslechneme snad ještě nejedno pro a proti znalců povolaných, a spokojíme se prozatím, jestliže skutečně jsme krátkým rozborem tímto poněkud někomu prospěly.

I. Vyšívání pestré.

Máme za nejvhodnější pro tento druh práce název vyšívání pestré.

Neníť pestré jedině barvou nití, jimiž vyšívá se, ale též i stehy, ano vůbec celým svým sestrojením, i tím, co zastupuje v oboru vyšívání barvitého. Pestrá to směsice stehův, kresby a fantasie!

Označováno bývá různými názvy jako: orientalní, fantastické, kašmírové, perské, janinské, renesanční, turecké, ruské, slovanské, maurické, čínské, tibetové a t. d.

To nás však všechno nesmí másti. Z labyrintu těchto názvů snadně vyvázneme, pohledneme-li bystře a soudně na tuto různou směs. I uzříme vždy jedno a totéž kladení stehův, leč že nalezneme jiné seřadění barev. Co však označuje jednotlivé druhy tohoto vyšívání, jest kresba, volba barev, jedním slovem rozdílný ornament.

Nejvhodnější název byl by ještě: vyšívání fantastické. Názvy, jimiž vyšívání pestré označováno bývá, patří tudíž výhradně kresbě, totiž slohu jednotlivých ornamentů, jak který a u kterého národa vešel v oblibu.

Karakteristický ráz ornamentu nesmí tudíž převáděn býti na vyšívání samé, které jest vždy jedno a totéž.

Ornament.

Abychom se pouštěly zde do rozebírání jednotlivých známek karakteristických různých kreseb, toho nelze v našem díle. Tato studie zabíhá již za meze našeho díla a otevírá brány nauky ornamentické.

Jen zběžně chceme ukázati ku některým známkám toho neb onoho stehu.

Divoši na příklad libovali si ve tvarech měřických, a umisťovali rádi hvězdice paprskovité, kosočtverce, vůbec špičaté výběžky.

Egypťané palmovou větev a provaz z kory její upletený si oblíbili, kterýžto ornament poslední nazývá se provazový, k němuž též se druží klubko rozvinuté.

V barvách milovali červenou, modrou, žlutou, černou a bílou.

Asyrové opět rádi volili pro své ozdoby všechno hrozné, veliké, fantastické, a zabíhali až do předpotopních dob, nebo skutečnosť už ani nestačila jejich divoké fantasii. Asyrský sloh jest báječný a velice rozšířený.

Řecký sloh jest částečně složen z egyptského ornamentu a asyrského; maurický si libuje ve pletivu, ve čtvercích, v růžicích; ornament perský jest míchaný; arabský přijat od Peršanův miluje skvostnosť; turecký podobá se arabskému, ale vládnou v něm více zelené a černé barvy; pompejanský umisťuje větve a jest těkavý; římský libuje si v různých točeninách; keltický zavrhuje listy, vůbec rostlinné motivy, a zase přibírá rád zvířenu.

Orient liboval si vždy v ozdobách zvláštních, skvostných a fantastických, barev živých i jasných, s přídavkem zlata a lesklých kamenův.

Též orientalním dlužno nazvati ornament prací kostelních, které takměř svůj zvláštní si vytvořily sloh a kresby.

Vzešly z ozdob orientu, ale že měly ráz pouze chrámový, vyvodily zvláštní sloh kostelní.

Indický ornament jest bohatý, skvostný a poetický. Vyšívání indických žen vyniká předně kresbou, pak barvitostí vkusnou. Někdy zříme kresbu tak něžnou, květinovou a listnatou, jakoby byla nadechnuta, a barvy jasné; jinde opět kresba jest velkolepá, která mocně vyniká na půdě barvité, temné. Vůbec jest indický ornament vždy slohově dokonalý a barva se nevtírá oku křiklavým způsobem.

Práce Slovanek vykazují vždy bohatý ornament, který vyniká přerozkošnou stylisací rostlinných předmětů, zvláště květin vějířovitě rozložených, pak růží a jiných velkých květů, jejichž vnitřky bohatě vyplniti se dají.

S části druží se k ornamentu řeckému, s části připomíná na sloh byzantinský; tu tihne k indickému ornamentu, onde opět k maurickému, a všecko vždy se řídí tím, kde který národ slovanský čerpal své poučení a jaké měl vzory před sebou. Nejkrásnější jest ornament slovanských žen, kde fantasie jejich vládne svobodně a příroda jim byla učitelkou.

Pestré vyšívání Slovanek jest znamenité a pozoruhodné, ale z malé části zabíhá v tento oddíl, neboť Slovanky vyšívají nazvíce vyšíváním plátěným.

Oblíbená barva Slovanek jest červená, zlatožlutá, hnědá, modrá a černá. Ve zlaté niti si Slovanky velice libují a druží se v tomto ohledu ku vyšívačkám východních národů, od nichž se asi této zálibě naučili. Zvláště zlatá nit na bílé půdě jest jimi oblíbena.

Nevíme arci, smí-li se obecně mluviti o slovanské kresbě a ornamentu, nebo každý národ slovanský opět má v ozdobě svůj vlastní ráz; ale v celku lze říci, že se ve Slovanstvu soustřeďují ozdoby světové veškery. Jinak arci volí vzor Ruska, jiný Moravanka, jiný Srbka, jiný Bulharka, Chorvátka a Češka! Čistý, neporušený ornament nalezneme v Čechách jedině ve sbírkách starého oděvu národního, a na vesnicích u vyšívaček prostých, které bohužel již jaksi vymírají s kroji národními!

Každý národ světový téměř vtiskne ozdobě svůj znak, ale proto přece zůstává vyšívání jenom jedno jediné, jako kresba a malba.

Co všechno pestře vyšívá se?

Pestře vyšíváme: podušky, koberce, ověsky, pokrývky, koše, desky a jiné předměty ozdobné jak v bytu tak i v oděvu, jako: střevíce, zástěry, šaty, sukně a podobné, hlavně pak okolky a lemy různých ploch. Vyšívání pestré jest velmi bohaté a účinné, a stupňuje se od nejdrobnějšího vzorku, jenž zdobí lem, až ku vynikající ozdobě plochy.

Niť.

Niť musí býti barevná, k níž druží se účinně zlatá a stříbrná ku zvýšení krásy.

Beřeme niť hedbávnou, vlněnou a šenilku. Příze barevná bývá zřídka umístěna.

Volíme vždy barvy živé, veselé, dbáme, aby pestrost barev vynikla, ale vystříháme se křiklavým neshodám.

Taktéž často vyšívá se celý vzor barvou jedinou, nebo pouze dvěma.

Vyšívá se hedbávím otevřeným, krouceným, s Filoselle, a vlnou buď krevelovou, buď obyčejnou rozpůlenou.

Niť řídí se látkou, vzorem a předmětem.

Látka.

Látka může býti jakákoliv, jenom když je dosti měkká, aby propouštěla snadně jehlu a niť. Tak zvolíme: atlas, sukno, aksamit, kůži, damašek, kašmír, různé hedbávné látky i vlněné.

Při volbě látky dbáme jen toho, aby se hodila na předmět, který vyšíváním pestrým zdobiti hodláme.

Novkusné jest, vyšíváme-li pestře na muselínu nebo na tylu.

Stehy vyšívání pestrého.

Hlavní steh vyšívání pestrého jest steh plochý.

Mimo steh plochý, který zde nazývá se též pérový, nebo dlouhý, vyšívá se pestře stehy následními:

a) stehy smyčkovými;
b) „ čárkovitého vyšívání;
c) vyšívanými švy;
d) vyšívanou pletaninou;
e) drhaným vyšíváním.

Z těchto různých stehů, se kterými jsme se již seznámily ve svazcích prvějších, sestává tedy vyšívání pestré. Sloučením stehův vzniká pak pestrý a bohatý celek, kterému vkusu a krásy dodává teprve kresba, volba barev, a vhodné jich umístění. Není totiž kladení stehův tak libovolné, jak by se zdálo! Naopak: zde vládnou zákony, kterých porušiti není ani rádno, ani snadno. Kresba sama určuje si druh stehův, též dlužno šetřiti pravidel o stiňování, ano nutno podrobiti se ornamentu a jeho slohu ve všem. Pročež radíme, by méně nadané pracovnice jakož vůbec všechny, jež se neznají ve kresbě a volbě barev, osvědčenými již předlohami řídily se, na nichž jak druhy stehův, takž i barvy naznačeny jsou.

Těm pak, jež rozumí tajemství ozdoby a mohou samy sestaviti si krásný celek, poskytuje pestré vyšívání mnohý požitek a rozkoš.

Pravidel zde určitých dáti nelze, leč bychom řekly, že steh plochý vyplňuje vzorové figury, čárkovité stehy že tvoří obrysy, pletaninou a uzlíčky že vnitřky figur a obrysův zdobí se.

Někdy se též pokládají některé části kresby vystřiženou látkou, ano také se celá kresba napodobuje pokládáním látky. O tomto posledním spůsobu práce dále pojedná se.

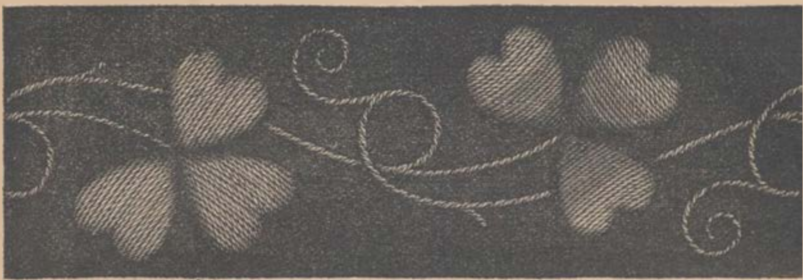
Steh plochý.

Obraz čís. 65.

Steh plochý vyvodí se položením nitě ve směru libovolném a může býti delší i kratší, kolmý, vodorovný i kosý.

Vypíchneme v látce, položíme niť přese látku a vpíchnutím jehly dolů ušijeme dlouhý steh. To jest steh plochý.

Můžeme je klásti v jakémkoliv směru jednotně, podvojně i vícenásobně.

Obraz čís. 65. **Steh plochý. Okolek vyšitý stehem plochým a stonkovým.**

Z jednotlivých a podvojných stehův sestavujeme metličky, hvězdice, křížky, zubovité ozdoby; ze stehův vícenásobných sestavujeme čtverce, kosočtverce a jiné tvary měřické, jakož i pěkné kresby ornamentické, nazvíce listné a květinové.

Steh plochý naznačuje čárku ve kresbě, i můžeme si jej snadno představiti čáráním na papíře. Klademe-li nepřetržitě čárku ku čárce, uzříme vyčárkovanou figurku, kterou naše libovůle načrtala.

Nuže vezmeme-li na místě čárek nitě, a klademe-li je tak k sobě, uzříme nitěnou figurku.

Tím, že nitě kladené připevňujeme, vyvozujeme dlouhé stehy, které ze příčiny, že se kladou ploše na látku, plochými nazývají se.

Šijeme-li takové dlouhé stehy v určitém pořádku, směru a délce, vyšijeme vzorovou figurku. Abychom ji vyšily patřičně, vykreslíme si vzor dříve, a sice táhneme si čáry obrysné každé figurky jednotlivé. V mezích těchto čár obrysných klademe pak stehy, čímž vnitřky figurek vzorových pokryjeme a vyplníme.

Šijeme takto: u jedné čáry obrysné jehlu vypíchneme a táhneme niť přese vnitřek figury vzorové, až ke druhé protější obrysné čáře její, buď kolmo, buď šikmo, buď vodorovně. Tak šijeme, až jsme figurku vzorovou pokryly. Obraz čís. 65. a 66.

Při šití dbáme, aby jeden steh ke druhému přesně a rovně se kladl s veškerou pravidelností, aby stehy netísnily se, aniž zůstavovaly mezi sebou mezery.

Nesmíme také jeden steh přitáhnouti, druhý rozvolniti, ale jeden jako druhý k sobě klásti na látku stejnoměrně, ne příliš volně a zase ne příliš staženě, ale vždy spíše vzdušně, aby stehy na ní vznášely se, což

dodává vyšívání půvabného vzhledu. Přitahováním stehův niť stáhne se, a práce pak vypadá velmi nevkusně.

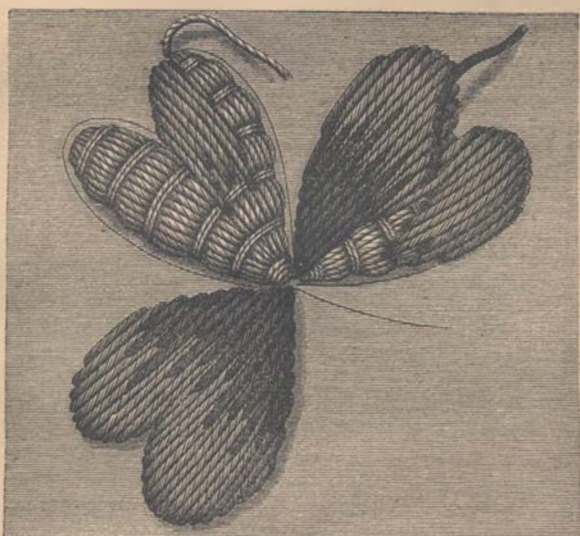
Nalézti tu pravou míru ve kladení stehův jest výsledek cviku, vrozeného vkusu, a lehké, v šití zběhlé i vycvičené ruky.

Klademe-li stehy ve středu figurky poněkud delší, dlužno býti velice opatrnými, aby tento steh dlouhý příliš nevyvstal, kdyby byl volný. Proto se také širší figurky ve středu nazvíce rozdělují, čili rozpolují, anebo šijou se stehy kratší ve více barvách. Viz obraz čís. 66. a 67.

Vyšívajíce beřeme obě ruce ku práci a sice jednou vpícháme dolů, druhou vypichujeme nahoru.

Mnohé vyšívačky v pestrém navlékají si též náprstky na obě ruce za tím účelem; toho však zde netřeba.

Jehlou vpícháme poněkud mírně skloněnou, ať po rubu, ať po lícu vpichujeme.

Obraz čís. 66. **Podkládání svazečky bavlny. Steh plochý rovný.**

Vyšíváme takto z pravidla přímo na látku, aniž bychom obrysné čáry kresby protahovaly. Někdy, avšak mimořádně, obrysné čáry kresby dříve stehem předním prošijou se.

Také při vyšívání pestrém plochým stehem podkládá se kresba, a vyšívání pak jest vypouklé. Roztřiďuje se tudiž jak v ploché, tak ve vypouklé vyšívání.

Méně při pestrém vyšívání však hodí se podkládání figur vzorových, jelikož znak této práce jest právě, že stehy ploše se kladou.

Podkládání.

Podkládáme buď výše, buď méně každou částici vzoru mezi obrysnými čarami jejími, když ušijeme několik stehů s nití pracovní, nebo jí podobnou v barvě, jako při vyšívání v bílém.

Taktéž podkládá se svazečkem bavlny pletací, který několika stehy z nití podvojných přišijeme.

Obraz čís. 66. a 70.

Ostatní pravidla podkládání platí i zde.

Figurky vzorové bývají často vroubeny buď zlatou nití, buď některým ze stehův čárkovitého vyšívání.

Steh plochý jest:

a) rovný;

b) kosý.

Odvozené od něho stehy jsou: stonkový kosý, metličkový, proplítaný, osnovový, smyčkový, ruský, řetízkový.

Steh plochý rovný.

Jest to týž steh jako při vyšívání v bílém.

Práci znázorňujeme č. 65. i 66.

Poslední též ukazuje, kterak se šijí lupeny květův. Začneme vždy od hořejška lupenu, nebo listu.

Nejen vodorovně, ale též i kolmo klade se plochý steh rovný, nazvíce vějířovité květy, hvězdice, růžice, široké lupeny a jiné figurky se takto pokrývají.

Viz obraz čís. 65.

Steh plochý kosý.

Jest to opět známý steh z vyšívání v bílém.

Obraz čís. 67. ukazuje položení stehu ve směru kosém, a učí nás úzké lístky kosým stehem vyšívati. Začneme od vrchu lístku.

Tímto stehem vyšívají se pestře silné větve ve vzoru a vůbec široké pruhy veškery, které mají býti plny.

Obraz čís. 67. **Steh kosý plochý.**

Rozdělený list, anebo jiná figura vzorová.

Obraz čís. 68. a 69.

Pracuje se od špičky listu. Ve středu, kde se list rozděluje, stýkají se stehy. Nejprve vyšijeme jednu a pak druhou polovici listu.

Taktéž rozdělují čili rozpulují se i jiné figurky vzorové, jako: poupata, lupeny květův, tvary vejčité, které často, zvláště jsou-li širší, bývají ve středu svém pletaninou nebo uzlíčky vyplněny. Obraz čís. 69.

Obraz čís. 68. **Rozdělený list.**

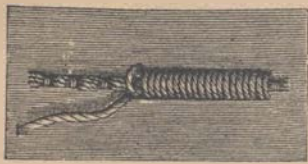

Obraz čís. 69. **Rozdělené poupě. Steh plochý kosý. Vyplnění pletaninou.**

Stonkový steh rovný.

Obraz čís. 70.

Podloží se nití, nebo svazečkem bavlny, dle toho, jak má vystoupiti, a pak se přes podložení šije steh obnitkový, ale arci větší. Stehy mají býti stejnoměrné, a řaditi se k sobě jako na šňůrce.

Obraz čís. 70.
Steh stonkový rovný.

Obraz čís. 71.
Stonkový steh kosý.

Stonkový steh kosý.

Obraz čís. 71.

Vyšívá se v kosých, stejnoměrně dlouhých stezích, které asi n polovičku délky své vedle sebe leží. Vyšívají se po čáře obrysné d délky, aby se čára takto vyšitá podobala dobře kroucené šňůrce. Pi práci vypíchneme vždy za polovici stehu předcházejícího a vpíchnem opět v kosém směru o tolik níženji. Na obraze čís. 71. naznačuje puntí místo, kam se má vpíchnouti pro steh nový a vůbec jasně se tam vy světluje postup práce celé. Tímto stehem vyšívají se ve vzoru snitky stonky a čáry točené, ozdobující. Obr. čís. 65., 68., 69.

Steh metličkový.

Obraz čís. 72.

Ze stehu plochého kosého vyvinul se zvláštní steh, který se na zývá metličkový.

Obraz čís. 72. **Steh metličkový.**

Steh metličkový šije se v řadách posunutých, buď kolmo, buď vodorovně. Stehy musí býti jeden jako druhý. Obraz číslo 72. práci naznačuje. Jak vidno podobá se provedení jedné řady poněkud stehu stonkovému šikmému.

Vyplňují se tímto stehem větší prostory ve vzoru, které mají býti vyznačeny. Obrysné čáry figurek vyplněných stehem metličkovým bývají vroubeny.

Steh proplitaný.

Obraz čís. 73.

Obraz čís. 73. Steh proplitaný.

Kosý steh plochý jest základem také stehu proplétaného.

Vnitřky mezi obrysnými čarami jedné figurky vzorové vyplňují se často stehem proplétaným, čímž dostane se práci vzhledu žebérkovitého.

Šije se všady, kde by se mohl šíti steh plochý, a obrysné čáry bývají vroubeny buď nití význačnější, buď stehem stonkovým v jiné barvě, což na kresbě označeno bývá.

Steh tento žádá si vždy širších lupenů, listů a figurek.

Provedení ukazuje jasně obraz čís. 73.

Sestává ze samých stehů křížových, které se proplétají semo tamo, jako při švu křižovaném.

Steh tento zvyšuje účinek, umístěn-li jest mezi jinými ve vyšívání pestrém, a jest nazvíce oblíben u Slovanek, jejichž zvláštní a původní vyšívání provázívá, a jež si v něm, jakož i vůbec v pletanině vyšívané a křížovaných stezích velice libují.

Kde však se tímto stehem vyšívají celé vzory, jest účinek krásna porušen, nebo sám o sobě u velikém množství má ráz poněkud drsný.

Na obraze čís. 73. jsou nitě zůmyslně řídčeji kladeny, aby se běh jejich snadně mohl sledovati; ale ve práci musí býti nitě těsně při sobě, jako při stehu plochém.

Řídčeji kladen zastupuje pak pletencovou pletaninu vyšívanou.

Osnovový.

Obraz čís. 74.

Tento nově upravený steh jest z nejstarších stehů vyšívání pestrého. Vyšívaly se takto celé obleky ve zlatě a v hedbáví.

Jest to dlouhý steh, který jako osnova klade se kolmo po celé délce, byť i sebe větší figury vzorové, a po útku jest přepásán stehy vodorovnými.

Vyšíváme tímto stehem nazvíce kresby větší a na plochách rozsáhlejších, nebo steh sám o sobě svou délkou vymyká se drobné kresbě, určen jsa pro vzory objemné a význačné.

Obraz čís. 74. **Osnovový steh.**

Především napneme v kolmém směru přes prostoru každé figury vzorové nitě, kladouce jednu těsně ke druhé. Abychom nitě upevnily, uděláme po každém položení nitě jeden steh obnitkový v obrysu a zase vypíchneme těsně při stehu předcházejícím. Nyní opět vedeme nit ku kraji protějšímu, a tak pokračujeme, až prostoru vzoru máme úplně pokrytou takovými dlouhými stehy. Na povrchu leží stehy dlouhé; po rubu však vidíme pouze v obrysných čarách drobné stehy.

Když jsme vyplnily takto jednu vzorovou část, napínáme zase nitě vodorovně přes tyto stehy kolmé, ale nyní každý steh od sebe ve vzdálenosti nejvýše na $^{1}/_{4}$ cm i méně klade se. Tyto nitě vodorovně přešíváme vždy stehy obnitkovými touže nití, a ve vzdálenosti takové, která by mezeře při kladení stehův vodorovných rovnala se. Stehy tyto přešívací v řadách následujících posunujeme, by steh druhé řady zapadl proti mezeře prvé řady.

Při obšívání nití vodorovných upevní se také současně nitě kolmé.

Figurky jednotlivé takto vyšité se ovroubí stehy stonkovými, nebo nitěmi zlatými.

Byť i tento spůsob vyšívání nedostihl tureckého vyšívání proslaveného a burgundského, kde osnova kladena byla ze zlaté a útek z hedbávné nitě, přece jest účinek stehu osnovového krásný a úhledný. Chceme-li dojem zvýšiti leskem, můžeme též klásti zlatou nit kolmo.

Steh osnovový šije se hedbávím otevřeným. Hlavně dlužno dbáti, aby barvitosť byla dobře volena, jelikož skvělý účinek krásy tohoto stehu spočívá nazvíce v b a r v ě o r n a m e n t u.

Steh smyčkový.

Obraz čís. 75. a 76.

Steh smyčkový liší se ode plochého tím, že v jednom kraji čár obrysných jest zadrhnut a tudíž vrouben.

Pracujeme jako při obyčejném smyčkování a sice buď ploše pouze přes látku, buď vypoukle přes podložení nití.

Stehy musí pokryti vždy mezeru kresby mezi čarami obrysnými, jako stehy ploché, a jsou buď delší, buď kratší.

Pracujíce dbáme, bychom jeden steh jako druhý stejně utahovaly, rovně jeden ke druhému kladly, a látku nekrčily.

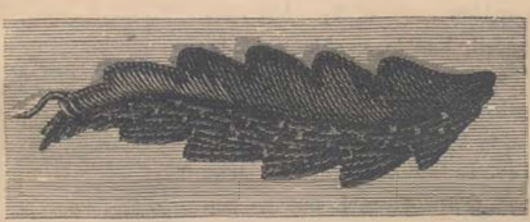
Obrysné čáry si vždy protáhneme, jakož vůbec si toho žádá steh smyčkovací.

Kladení stehův řídí se figurkou vzorovou. Leží vždy tak, aby obrysné čáry měly vroubení smyčkových stehův.

Obraz čís. 75.
Smyčkový steh. Lupen.

Obraz čís. 75. a 76. obraz ukazují práci ve dvou směrech a mohou býti s dostatek rukovětí jak pro vyšívání ploché, tak i vypouklé.

Obraz čís. 76. **Smyčkový steh. List zubovity.**

Vyšíváme vždy nejprve jednu a pak druhou polovici figur rozpůlených.

Steh tento hodí se nazvíce jen pro větší kresby a předměty.

Někdy se též smyčkovaným stehem vyšíjí figurky jednotlivé zvlášť na pevnou, tuhou látku, a pak se na předmět aplikují. Vystřihne se totiž každá z látky a pak se ve vroubení přišije na kresbu.

Lupeny i listy se též příměřeně ozdobují stehy dlouhými.

Steh ruský.

Názvem tímto označují se dlouhé volné stehy, které napodobují volné črtání přímočárné.

Každý steh šije se na celé čárce přímé předkreslené, leč při dlouhých čarách, jež tvoří stonky, šijeme tolik stehů, kolik třeba, aby se pokryly. Délky stehův si rozměříme tak, by stehy nebyly příliš veliké oproti ostatním ve vzoru.

Ruský steh jest dvojí:

a) jednotný;

b) podvojný.

Steh jednotný.

Steh jednotný vykazuje na každé přímce pouze jednu nit, podvojný dvě nitě.

Jednotný steh ruský může se vyšívati buď stehem zpátečním, buď stehovacím.

Stehem zpátečním.

Obraz čís. 77.

Stehem zpátečním šijeme takto ruský steh:

Jehlu vypíchneme a ušijeme přese přímou čárku jeden steh, vpíchneme dolů a opět jehlu vypíchneme tam, kde jsme jí vypichly poprve.

Tento spůsob žádá si, by stehy měly svůj vlastní střed, kde by se sbíhati mohly. Tak na př. na obraze čís. 77. metličky a snitky; jinak též hvězdice ze středu vybíhající se takto vyšívati mohou.

Obraz čís. 77. **Steh ruský jednotný. Zpátečním stehem.**

Hvězdice ve středu, kde se stehy sbíhají, se buď prostě zůstaví, buď se tam vyšije dirka, buď muška plná.

Paprsky, totiž konce stehův dlouhých, se zdobívají do kola kolem jednou řadou stehu kosticového, neb smyčkovaného, jak vzor udává, nebo se každý steh ozdobí křížkem.

Vždycky a v každém vzoru nelze však, bychom ruským stehem takto vyšívaly. Nazvíce při kresbách zubovitých, které se táhnou nepřetržitě, jest nám vypomáhati si jinak při upevnění dlouhého stehu ruského, bychom nevyšly ze řady. I zachycujeme stehy dlouhé stehy drobnými v jejich koncích.

Stehem stehovacím.

Vypíchneme a ušijeme přese přímku steh dlouhý, který ji celou pokryje. U konce čárky ušijeme po rubu jeden malý steh přední těsně u konce stehu dlouhého, a sice dbáme, bychom vypíchly jehlu vždy za nití ku straně vyšité a ne ku čáře nepošité. Pak opět ušijeme jeden dlouhý steh přese přímku následující.

Drobné stehy rubní takto stehy dlouhé upevní a jakékoliv klikatění vzoru připouští. Tak pokračujeme stále, šijíce vždy jeden steh dlouhý a v konci čárky po rubu jeden drobný přední steh.

Tento spůsob není vlastně jiného než pouhé stehování po straně vzorové, ale velkých se tím docílí účinků.

Vzorky pro vyšívání stehem ruským jsou často tak sestrojené, čárky tak semo tamo črtané, kresby tak zamotané, zvláštní a bohaté, že je třeba k tomu trpělivosti, má-li se práce provésti čistě a úhledně.

Steh podvojný.

Obraz čís. 78.

Zvláště krásný, účinný a oblíbený jest steh ruský, provedený do smyčky.

Malý steh, a sice dosti viditelný, zadržuje dlouhé dva stehy, jež tvoří zde steh podvojný, na konci přímky. Steh tento nazvíce jest oblíben pro hvězdice a paprskovité figurky vzorové.

Tento steh vlastně jest nejhezčí z vyšívání ruského.

Vypíchneme u jednoho konce přímky, položíme práci koncem druhým k sobě, nit pracovní stočíme do smyčky, přidržíme ji palcem u druhého konce čárky a opět vpíchneme tam, kde jsme byly vypíchly.

Obraz čís. 78. Steh ruský podvojný.

Nit rubem vedeme zpět nahoru, vypíchneme před nití mezi oběma nitěma smyčky a sice tam, kde končí přímá čárka vzoru, načež přepíchneme nit a ušijeme přes ni přední steh. Počínáme si tudíž, jakobychom smyčkovaly, jenže nit pracovní nevedeme po stáhnutí ku druhé smyčce, nýbrž ušijeme steh přepásající.

Obraz čís. 78. ukazuje hvězdici, vyšitou ruským stehem jednotným i podvojným.

Podvojná nit stehu leží zcela prostě na čárce a jest zadržena nahoře stehem předním.

Podvojným stehem ruským vyšívají se vkusné, zvláštní a bohaté vzory.

Vyšívání ruským stehem.

Přesně vzato neměla by se tato práce nazývati vyšíváním, ale prostým protahováním. Uvádíme ji zde proto, že se druží ku vyšívání pestrému, kde si dobyla skutečně práva domovského, jelikož velice zdobí

a kresbám vyšívání pestrého dodává rázu zvláštního svým přímočárným ornamentem.

Druhé, proč jej uvádíme teprve zde, jest, že ruský steh, neprovází-li jiné stehy vyšívání pestrého, žádá a volí si pro sebe vzory bohaté a zvláštní svými přímkami, které nelze vřaditi ani ku vyšívání čárkovitému, ani pruhovému.

Mimo to dlužno čítati steh ruský ku stehu plochému.

Sestavují se jím pěkné okolky, ano i větší ornamenty plochy.

Vzory sestávají ze samých přímých čárek a poskytují dosti rozmanitostí.

Vyšívá se ruským stehem na každé látce, na barevné i na bílé.

Ve volbě barev jsme opatrny, abychom se vystříhaly křiklavostem a omezujeme se buď pouze na dvě, nebo na tři barvy, když vzor sestaven jest výhradně ze stehu ruského. Barvy nechť jsou rozdílné, ale spřízněné souladné a živé.

Provází-li steh ruský pestré vyšívání u velkém vzoru s jinými stehy podřizuje se volba barvy celku.

Vyšíváme buď vlnou, buď hedbávím, buď bavlnou i přízí, dle toho jak si látka toho žádá. Při předmětech, jež se perou, dbáme by ni byla stálá v barvě.

Na bílých látkách vyšíváme buď přízí, buď bavlnou barevnou, buď hedbávím. Hedbáví jest nejstálejší v barvě černé.

Pro práci napneme látku, na níž vzor máme předkreslený, na voskované plátno zelené. Která je zručná, nechť šije i prostě v ruce.

Vzory pro vyšívání stehem ruským přinášejí časopisy módní.

Steh řetízkový.

Obraz čís. 79.

Známý steh řetízkový z vyšívání čárkovitého bývá též i vyplňujícím ve vyšívání pestrém. Nepošijou se totiž pouze čáry obrysné, ale vyplní se stehem řetízkovým celé figurky, až se pokryjí.

Obraz čís. 79. **Steh řetízkový.**

Práce není arci cenná, když jest takto, což se zhusta děje, vyšíván celý vzor, ale ve velkém ornamentu byv umístěn s rozmyslem, může působiti dosti účinně. Provedení jest totéž jako při čárkovitém vyšívání.

Pracuje se též nití podvojnou, jak obraz čís. 79. vysvětluje. Pracujeme od levice ku pravici a vpichujeme jehlu vždy od pravice ku levici skrze látku, a do středu mezi podvojnou niť, kterou jsme byly rovně na čáru kresby položily. Tak se pracují v malých a zcela stejnoměrných mezerách pravidelné stehy. Špička jehly se položí vrchem na steh předcházející.

Vyšíváme-li v rámci, vpíchneme jehlu v malých mezerách do látky a vytahujíce ji na líc, dbáme, by přišla mezi niť podvojnou ušitého stehu.

Nejúčinnější jest steh řetízkový ve vyšívání pestrém, když vroubí figurky vzorové, vyplněné drhaným vyšíváním.

Provedení práce.

Látku pro vyšívání pestré napínáme vždy do rámce. Vyšíváme v obrysech kresby, pročež si především nakreslíme na látku vzor.

Jehlu zvolíme dobrou anglickou, dosti silnou, by propíchala látku, polodlouhou, se špičkou a dlouhým uchem, které niť snadně propouští, aniž by látka jím příliš rozpichovala a rozvolňovala se.

Jehlu nevpícháme do látky zpříma, ale poněkud šikmě, sice by látka snadno při stezích rozpíchala se.

Obrysy kresby zde neprotahují se ale pouze uvnitř stehy pokrývají. Kresbu vyšíváme čistě a stejnoměrně stehy přiměřenými. Přísně toho dbáti dlužno, by látka při vyšívání nestahovala se, což nazvíce při dlouhých, plochých stezích snadno státi by mohlo se. Pročež nesmíme stehy utahovati, avšak též nesmí volně klásti se, ale pevně a rovně přiléhati ku látce.

Ukončivše práci, potřeme vyšitý vzor po rubu opatrně po nitích roztokem arabského klí, a sundáme vyšívání s rámce, když natřená místa dobře uschla. Tím zabráníme, aby se látka neskrčila a docílíme, by vyšívání rovně leželo.

Vyšívání pestré napodobíme pokládáním pestrých, květovaných, i barevných látek na půdu hladkou.

Pokládání (applikace).

Pokládání barevnými látkami dobylo sobě v uhlazených domácnostech občanského práva. Nebo jak bohatě a malebně zdobí okraje šatů, kde se to hodí, rovněž tak hodí se k ozdobě nábytku: stolic, podušek, stínidel, větších předmětů toiletních, na pokrývky a t. p. To rozhodně líp, nežli

pestré vyšívání na kanavě, jehožto se již tak často zneužilo a dosu[illegible] zneužívá, a nežli postřihované práce z vlny.

Jest, abychom tak řekly, dvojencem mosaiky, kterážto podle vš[illegible] pravděpodobnosti pochází z východu, dle jeděch z Egypta, dle jiných z Persie. V dobách před Kristem i později byly na východě v oblib[illegible] podlahy mosaikové, odkud přešlo jméno mosaika postupem času také na jiné práce podobného způsobu.

Mosaika, o níž psáno ve III. svazku při šití, z částic a kusů všech tvarů a látek sešívá se při pokládaném vyšívání pak tyto částice na látku přišívají se. Mosaika ve svých švech zdobena bývá švy ozdobnými a lemovkami ze zlatých i různobarevných šňůr, lýček a pod.

Taktéž i při pokládaném vyšívání přišití jednotlivých kousků na půdu označeno a vyzdobeno bývá rozmanitým spůsobem.

Pokládání barevné má jeden a týž základ s vyšíváním námětkovým v bílém; totiž: dvě látky buď stejného vlákna, buď nestejného, ale souhlasného na sebe se kladou, přišívají, z nichž jednou ornament vyvozuje se, druhá půdou zůstává.

Pokládání barevné žádá si však, bychom vzorové částice z látky druhé dříve vystřihly a na půdu přišily.

Toto vystřihování různých figur připomíná na mosaiku šitou, jíž pokládané vyšívání barevné v mnohém podobá se.

Pokládání barevné dělí se ve více druhů práce, a sice: 1. látkou pokládanou; 2. lemováním, čili přešíváním kusů a částic k látce půdové.

Z prvého spůsobu rozeznáváme:

a) pokládání látkou hladkou jednobarevnou;
b) „ „ „ ve dvou i více barvách;
c) „ látkou květovanou, nebo jinak vzorovanou;
d) „ květin vystřihaných ze sukna;
e) „ vyšitých květin a figur;
f) „ květin z rybích šupin.

Ze druhého spůsobu opět rozeznáváme:

a) lemování švy ozdobnými;
b) „ stehem smyčkovacím;
c) „ šňůrou zlatou, hedbávnou, vlněnou;
d) „ vyšíváním plochým.

Volba vzorů.

Pokládání libuje sobě ve vzorech fantastických. Stylisované květy, idylické nebo humoristické scény ze života zvířat i lidí a symbolické znaky jsou jako stvořeny pro pokládání, ač geometrických vzorů nikterak nevylučuje; také někdy spatřujeme mosaiku s pokládáním na jednom a témže předmětu, při čemž vzory obojího druhu sloučeny bývají.

Material práce.

Potřebný material ku práci jest:

1. Látka, na níž pokládati chceme = půda.
2. Látka, kterouž pokládáme, = ornament.
3. Nit, nebo jiná lemovka, kterou pokládané částice k půdové látce přišíváme = spojidlo.
4. Nůžky na vystřihování.
5. Jehla šicí.
6. Arabské klí na přilepování.

Provedení pokládání pestrého.

1. Pokládání látkou jednobarevnou.

Obraz čís. 80. a 81.

Na látku, kterou pokládáme, nakreslíme vzor, vystřiháme jednotlivé jeho figury a přilepíme rozředěným klí na látku, kterou do rámce napnuly jsme, a na níž vzor též jest nakreslen.

Je-li půda z aksamitu, vystřihají se částice vzorové z papíru, který na látku položí se na místě kresby. Kde má býti vzor vypoukle vyvýšen, tam papír ještě podloží se vlnou, nebo vatou.

Vystřihané částice přesně položíme na obrysy vzoru. Obraz čís. 80.

Není-li vzor příliš sestrojený, můžeme dle našeho vlastního vkusu bez předkreslení částice vystřihané na látce seřaďovati.

Barvou pokládané látky zvolíme přiměřeně k půdě. Sukno pokládáme na sukno; též pokládáme aksamít na sukno, na aksamít opět hedbáví a pod. Zvolíme-li látku k pokládání jiného vlákna, než jest půda, vždy dbáme při tom, by obě k sobě hodily se, a pokládaná část vzoru vynikla.

2. Pokládání látkou dvou- i vícebarevnou.

Práce jest tatáž jako při předešlé, ale zde větší opatrnosti třeba, bychom nesestavily nějakou strakatinu. Jest nám zde říditi se pravidly o vyšívání pestrém.

Přišívání, čili lemování obou druhů pokládání.

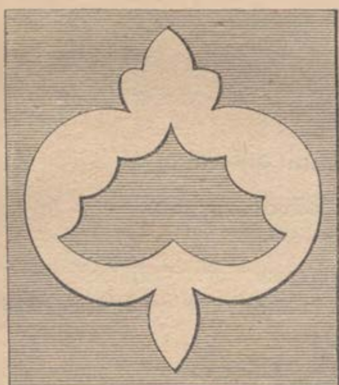
Obraz čís. 81.

Když nalepené částice vzoru na látce uschly s dostatek, přišíváme je k půdě.

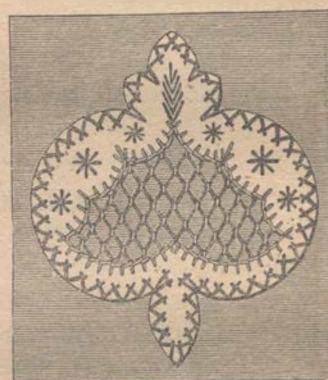
Toto přišívání jest rozmanité.

Buď je přišíváme některým stehem ozdobným, jako: mexickým, smyčkovacím, a t. d. Také přišívají se některým švem okrasným. Též připevňujeme jich stehem řetízkovým, nebo háčkovacím, jako při pokládání v bílém.

Vnitřky vzorových částic pak i v pestrém vyšívají se přiměřenými vzory, nebo zdobí pletaninou, uzlíčky a pod. Někdy i plné mušky a jiné ozdůbky vyšívají se na kusech pokládaných.

Obraz čís. 80.
Pokládání vystřihaných částic.

Obraz čís. 81.
Přišívání a pokládání částic lemovaných.

Často vzorové částice dříve vyšívají se, než jich pokládáme, aby propichování při látkách podvojných, silných nebylo tak obtížné.

Na místě stehův okrasných přišívají se částice vystřihané též šňůrou nebo prýmkou na látku.

Při tom vždy nám sluší dbáti, aby niť nebo šňůra, jíž lemujeme, byla v souhlasu s látkou pokládanou, i s látkou půdy. Někdy volívá se niť téže barvy, jaké jsou částice vystřihané.

Vyšíváme-li na vystřihané kresbě pestře, dbáme všech pravidel o vyšívání.

Niť nazvíce volí se hedbávná, v síle látce přiměřená, méně přezná, ale též někdy vlněná.

Vyšívání buď vlnou, buď hedbávím provedeme, jak vzor a předmět toho žádají.

Obrysy jednotlivých figur nazvíce šňůrou zlatou, řídčeji šňůrou jiné barvy, anebo prýmky lemují a přišívají se.

Šňůru nebo lýčku na kraje částic nalepených přišijeme buď stehem předním, buď některým z okrasných stehův. Zlaté šňůry, která celku dodává skvostného a bohatého rázu, užívá se hojně i za tyčinky do květů, za žilky v listech a na ohraničení a vyznačení svalů zvířecích. Velmi krásně se nese pletanina ze zlatých šňůr, provedená mezi jednotlivými skupinami vzorův, jimiž půda lahodně prokmitá. Také bůstky lesk zvyšují, vhodně-li se umístí.

Drobnější vzorky ve vzorech (figurách), jež mezi vzory jednotlivými vyšívají se plně, a také ty zlatou nití olemovány bývají.

Nikterak nehodí se však šňůry zlaté na látky bavlněné, protože povaha těchto jest v přímém odporu se stkvělostí oněch.

Sem tam lemovány jsou také tkané vzory zlatým řetízkem neb kovovým prýmkem; o těchto applikacích však pomlčíme. Vypočtěny jsou na dálku neb na večerní světlo.

Při lemu třeba šetřiti správného provedení hran.

Pro každý případ jednotlivý nelze nám dáti pokynu; upozorňujeme na vzorové předlohy, jakýchž dosti přinášejí módní listy.

3. Pokládáni látkou květovanou.

Práce tato požaduje ruky sběhlé a s vyšíváním obeznámené, avšak jinak velmi snadná, zábavná a velice vděčná jest.

Hlavní podmínkou při ní jest — vkus, a to nejen co do harmonie barev, nýbrž i co se týče celkového sestavení.

A právě toto sestavování jednotlivých květů, listů ba i stonků do rozličných skupin, ať do kytic věnců, věncoví, a květových pruhů neb drobných větví a květů semo tamo hozených, činí práci tu zajímavou, odnímajíc tím temnou stránku, jež vytýká se ručním pracím — totiž pouhou mechaniku.

Applikace této dá se použiti na polštáře, na lemy oděvů, na ochranné pokrývky, na koberce stolní, lambrekýny, záslony a t. d.

Květovaná látka (kreton, lépe ještě silná látka, jež kupuje se na potahování nábytku), z níž chceme jednotlivé květy neb listy upotřebiti, podlepí se celá hedbávným papírem, při čemž hledíme, by se nám ani látka, ani papír nenakrčily. Necháme látku uschnouti, a není-li kus velký, dobře jest dáti jej do knihy, kterou potížíme. Pak se jednotlivé květiny,

listy, ano celé větve, věncoví a pod. ostrými nůžkami z látky vystřihnou, jak jich potřebujem k naší práci. Někdy ze dvou i tří rozličných látek listy, květy a jiné vzorové figury si zvolíme, vystřihujeme a z nich ornament půdy sestavujeme.

Takto připravené květy a částice vzorové na dobře napnutou látku, na niž je chceme přenésti, nyní vkusně seřaďujeme, ale nepřilepujeme jich, dokud nevíme, zdaliž naše smýšlené sestavení jest také vkusné.

Když jsme květy vkusně seřadily, uvidíme-li, že práce podaří se, teprve je dobře klím k látce přilepíme a necháme opětně uschnouti.

Když dobře uschly, přešíváme okraje květin i listů hedvábím filoselovým, jež rozdělíme na jednotlivé nitě (nejvýš vzít dvě) vhodným co do barvy toho kterého předmětu, které však též stupňujeme a stinujeme buď temnější neb jasnější nití, jak si toho přejeme a vystřižená figura požaduje.

Vyšíváme stehem plochým, šikmým, hustě vedle sebe kladeným, směřujícím vždy ku středu listu, tak jako při malebném vyšívání. Stonky a žebra listů vyšíváme stehem stonkovým. Květy mohou se z části vyšívati malebně ve středu jednotlivých lístků, aby plastičtěji vystoupily, což ovšem zůstaveno jest dovedné ruce a vlastnímu vkusu pracovnic.

Čím více stinujeme květy uvnitř obrysů, tím krásnější a bohatší jest práce.

Nejúčinněji působí toto pokládání na plyšu. Pak na aksamitu a hedbáví.

Jako květy pokládáme a přišíváme též jiné kresby, na př: ovoce, fantastické ornamenty, i ptáky a pod.

Práce tato nahradí, je-li krásně provedena, i vyšívání malebné.

4. Pokládané květiny ze sukna.

Applikované květiny ze sukna jsou velmi známé a rozšířené, avšak neuspokojují krasocit docela. Provedení jich jest dosti primitivní: nastříhají se totiž podle papírových vzorů jednotlivé lupeny květin ze sukna přiměřené jim barvy a potom se na spodní látku přišijí obyčejným šicím hedbávím; květy připichují se sem tam co možná neznatelně, a žilky, též tak.

Žilky v listech, tyčinky ve květech a t. p. vyšívají se dlouhým stonkovým stehem.

Také se jednotlivé květy dlouhými stonkovými stehy přibarvují, k čemu se ovšem zvolí přiměřená barva hedvábí, na př. při maceškách

žlutá neb fialková a p. Jinak se loubí žilkami na půdu zrovna přišívá, anebo se loubí, stopky, klasy atd. na látku vyšívají plně.

Od pokládání v užším slova smyslu liší se soukené květiny tím, že se nepřišívají ploše a tudíž také se nepřilepují, aniž vzor si kreslíme, nýbrž hledí se jim dáti poloha co nejpřirozenější. Také tvar jejich není tak fantastický, ale jeví snahu napodobovati rostlý květ. Rovněž i co do barvy nutno při nich šetřiti přirozenosti: pomněnku zabarvíme vždy modře, loubí zeleně atd.

Při sestavení kytic, věnců a podobných ornamentů buď vlastním vkusem vedeme si, anebo malovanou předlohou.

5. Pokládáni vyšitých květin a figur.

Jednotlivé lupeny, listy, i celé květiny a skupinky vzorové pestře, nazvíce ploše vyšijeme, vystřiháme, a na látku jich přišíváme, aby z nich pěkný a slušný ornament sestavil se.

Vhodné jsou takové figurky vyšité stehem smyčkovaným. Obraz čís. 75. a čís. 76.

6. Květiny z rybich šupin.

Podobny pokládání květin ze sukna jsou květiny ze šupin rybích. Při těchto se také jednotlivé listy a květy ze šupin vystřihují a potom se na látku přišívají hedvábím, anebo, což lépe jest, stříbrem i zlatem. Také zlaté a stříbrné bůstky a dracoun nejsou tu od místa. Nádherně nesou se květiny ze šupin, zlatem přišívané, na červeném aksamítě, anebo, což velmi milý dojem činí, na modrém. Ovšem hodí se také velmi dobře na zelený neb fialkový aksamít, jako se zlato a průsvitná bělost šupin snáší se všemi barvami.

Nežli se šupiny upotřebiti mohou, nutno zvypírati je ve slané vodě a potom zvolna usušiti. Zvláště výhodné jsou šupiny z taranta, protože jsou větší nežli z kapra; v krámích pak prodávají se šupiny okouní, se zoubkovitým krajem již k šití připraveny.

II. Vyšívání plátěné.

Názvem tímto pestrého vyšívání krásná haluze označuje se, která jej odvozuje od toho, že nazvíce vyšívalo se jím na plátně silném, na němž nitě počítati bylo lze.

Na plátně vždy hedbávím vyšívalo se, a od toho též druhý název této práce: „Vyšívání hedbávím na plátně.“

Vyšívání toto z části vpadá v obor vyšívání kanavového, a tvoří střed mezi stehem plochým, dlouhým a stehem gobelinovým.

Stehy jsou přímky, dlouhé i kratší, které buď kolmo, buď vodorovně jeden ke druhému kladou se. Ze stehův teprve tvoří se vzorové figurky, a sice vždy výhradně tvarův měřických.

Vyšívání hedbávím na plátně v celku tkanému, nebo pletivovému vzoru, nazvíce z pletaniny podobá se, a z téže příčiny snad stehu jeho dán název: steh tkalcovský.

Přímé kladení stehův napodobuje pletaninu. Vzory jsou vždy měřické a sestávají ze čtvercův, kostek, obdélníčků, pravoúhelníků, trojúhelníků, které stýkají, slučují a proplétají se, z nichž skupiny různé skládají se do hvězdic, křížů a pod. Oblíbená a účinná jest maeandřina a routy.

Též velké, vějířovité květiny s lupeny širokými a růže stehem vyšívání plátěného vyšívají se. K těmto figurám vzorovým přidružují se stehy pletaniny vyšívané veškery, kterážto krásná práce s vyšíváním plátěným jest spřízněna a je vždy provázívá; též uzlíčkové nebo drhané vyšívání, tu a tam také ruský steh provázívá je.

Nejúčinější jest vyšívání plátěné, když zdobí krajku vytahovanou.

Vyšívání plátěné za dob našich vymizelo z oboru ženských prací ručních, s plátnem domácím silným a čistě lněným, s hedbávím ve stálých barvách, a s národním krojem.

Která chcete seznati tuto krásnou práci, jdětež do průmyslového musea páně Náprstkova v Praze, a tam naleznete mnoho takových skvostů starobylých ve krojích národních. I po našem venkově, nazvíce však na Moravě a v Slezsku, nalezti lze mnoho takových památek vyšívání plátěného. Pravé skvosty téhož umění uschováváme ještě tu a tam ve chrámích.

Vyšívání plátěné jest nejstarší známé vyšívání pestré. Jesti příbuzné a podobné nejstaršímu vyšívání divochův travou, stébly slámy, sítím a jinými vlákny rostlinnými.

Též s pletivem lze vyšívání plátěné srovnati, a je z umění onoho odvozovati.

Egypťané byli v této práci mistry již před 6000 roky. Vrchole svého dostoupilo vyšívání plátěné na sklonku středověku, když na plátně hedbávím roucha oltářní a mešní vyšívala se.

Nejvyššímu výkvětu těšilo se však u Číňanův, kteří umělecky takto vyšívali lemy, vázanky a okolky. Soulad barev ve vyšívání jest u Číňanův

na slovo vzatý, a tak lze nám diviti se kráse kreseb, živosti a souladu barev na pracích čínských žen, kdekoliv v musejích s nimi setkáváme se.

Turci též libují si ve vyšívání plátěném, ale nade všechny vynikají v této práci Slovanky, nazvíce Rusky, Srbky, Bulharky. Vyšívají takto lemy rukávů, košil a oděvu vůbec. Oblíbené barvy Slovanek jsou: červená, modrá, hnědá, zlatožlutá niť hedbávná a niť zlatá. Zlatá niť na plátně jest slovanský ornament.

V době nejnovější, kdy v obchod uvádí se tkaniny pěkné, silného přediva, ale vkusně utkané, názvem kanav lněných a gazů, přichází vyšívání plátěné opět ku platnosti; avšak jest to pouze slabý stín bývalé krásy. Na tkanině řídce utkané, na níž nitě čítati lze, nebo na takové, jejíž nitě dosti silné jsou, vyšívá se stehy dlouhými kanavovými.

Vyšívání toto označuje se v listech módních názvy: vyšívání srbské, jihoslovanské, bulharské, a pod.

Vzor jest asi vzat od toho kterého národa, ale vyšívání jest napodobením vyšívání plátěného.

Nyní arci pouze přízí a bavlnou pestrou vyšívá se, nebo vlnou, méně hedbávím.

Co volby barev a seřadění jich se týče, platí zde pravidla veškerá, jimiž při vyšívání kanavovém řídíme se.

Vyšíváním plátěným buď celé plochy vyplňují se, buď jimi jednotlivé části, okraje a pruhy zdobí se.

V prvém volíme vzor mosaikový, ve druhém nastoupí ornament měřický.

Stehy těsně jeden ke druhému kladou se v rozpočtu nití, jako na kanavě. Vzorových předloh voliti nám lze ze vzorův gobelinových, pro kanavové vyšívání určených.

III. Vyšívání malebné.

Úvod.

Nejprvější místo v řadě ženských prací ručních přisluší bez odporu vyšívání malebnému.

Ono vytvořilo a zůstavilo nám skvosty cenné ve vyšívaných předmětech, které ve mnohém rovnaly se obrazům malovaným. Nazvíce vynikala škola flanderská, která proslavila se kobercem malebně vyšívaným a darovaným Jakobě holandské při sňatku jejím s vévodou brabantským.

Každé pole jednotlivé na tomto koberci jest obrazem vyšitým, kte představuje nějaký historický děj.

Není kněžny v dějinách světových, která by nebyla proslavila se a svého jména vyšíváním malebným. Nebylo kláštera, v němž ženy nebyly vyšívaly malebně velkolepé obrazy, čalouny, koberce a rouch

Ve století XVIII. úpadek začal a stále pokračuje.

Nejslavnější práce vyšívání malebného jsou z Číny, kde bychom sn mohly hledati kolébku tohoto vyšívání, nebo minulosť zastírá nám mlh původ a začátek vyšívání malebného.

Mimo Čínu jest to Indie, kde vytvořovaly se skvosty této prá cenné. V Evropě nejstarší památky jsou z Východu, z Flanderska, země Frankův a ze zemí slovanských.

Čím více snažíme se, abychom vnikly do tohoto uměleckého v šívání, tím více shledáváme jak nesnadno jest, o malebném vyšívá tak pojednávati a tímtéž způsobem je probírati, jako některý jiný odb ženských prací ručních.

Ono jest jaksi vrcholem, korunou všech ostatních druhů vyšívá a vybírá sobě z každého, co mu příhodno, ono neváže se téměř žádný pravidly, takže neustále vymyká se z obyčejných kolejí popisů jiných druh

Malebné vyšívání — jaký to pěkný, ano pochlebný název pro jede odbor prací ručních! Maně připadá nám, zda-li právem zaslouží si takéh zvučného jména? Troufáme si tvrditi, že si ho již dávno, dávno byl vydobilo, dříve ještě než my jsme žily. Bohužel však, že naše žijí pokolení k tomu nepřispělo ničím, aby vyšívání rozšířilo a ušlechtilo s Ano, zdá se skorem, že učinilo opak toho.

Práce nynější z oboru toho nejsou tak dokonalé, by názvu vyšívá malebného si zasloužily. To snad také zavdalo v poslední době tu a ta příčinu, že se o tom rozpřádají debaty, nenašlo-li by se pro ně příhoc nějšího názvu; ano, to též přimělo nás, že jsme i vyšívání, nyní zobecně a barevnou nití prováděné, které jaksi jest padělaným vyšíváním malebným zahrnuly v název: vyšívání pestré.

Každý soudný pozorovatel, nechť již jest znatelem neb ne, pi prvním pohledu na některé z dřívějších dob nám zachované práce ma lebného vyšívání pozná, že obraz vyšitý nahražuje úplně malbu i c do seskupení, harmonie barev, odstínování i perspektivy, vůbec celéh provedení. Proč by takovéto vyšívání nezasloužilo si názvu „malebného? Že ovšem není vše malebné, co malebným vyšíváním často nazývá se toť na věci samé ničehož nemění. My ženy české bychom toho však měly býti v prvé řadě dbalé, abychom lépe rozeznávaly rozdíly různých

vyšívání co do druhů i co do provedení. Tím pak, jakož i vždy reservovaným, skoupějším užíváním názvu toho, vyhneme se velmi často, namnoze i zaslouženým poznámkám a výtkám, jež nazvíce mužové nám činí. Proti názvu „malebné vyšívání“ není právem ničehož co namítati; přijde vše jen na to, jaké jest práce provádění.

Podmínky zdaru vyšívání malebného.

Již název sám „malebné vyšívání“ praví nám, co jím vlastně chceme docíliti, nebo napodobiti. Zajisté vždy malbu, a to asi si přejeme vždy pěknou malbu. Jaká tedy as jest nutně první podmínka k pěknému malebnému vyšívání? Odpověď zajistě ta nejpřirozenější bude, „že poněkud máme se znáti v malování, aneb alespoň v nutných, hlavních podmínkách malby, jako: barev, perspektivy a t. d.; co však přímo musíme žádati, jest znalosť v kreslení. Nezná-li se pracovnice v tomto poslednějším, nemůže to přivésti k žádné dokonalosti a zůstává vždy, byť i zručnou a dovednou, přece jen pouhou diletantkou, a lépe nahradí-li uměleckou práci pouhým vyšíváním pestrým.

Druhá hlavní podmínka jest, aby malebnému vyšívání předcházela znalosť a umělosť ve všech ostatních odborech vyšívání, protože se namnoze dle nich řídí, nebo si z nich vybírá. Tedy znalosť co možná všech odborů vyšívání, dále pak nejen znalosť, ale i zručnost alespoň v jednom druhu vyšívání, hlavně pak vyšívání v bílém jest nutná, druhá podmínka k malebnému vyšívání.

K těmto dvěma podmínkám řadí se pak ta, by pracovnice měla vždy oko bystré t. j. zdravé, dále pak by se vyznačovala zvláštní čistotou práce. Nebo jest-li že je všady a při všech pracech velké čistoty přáti, jest toho zde nevyhnutelná potřeba, protože nejčastěji pracujeme nití hedbávnou, na půdě taktéž hedbávné, a pozbyde-li jedno neb druhé lesku, což snadno se stane, jest práce přímo pokažena.

Druhy malebného vyšívání.

Rozeznáváme dva druhy malebného vyšívání a to: ploché a vypouklé.

Ploché jest vyšitá malba, vypouklé plastika. Druhým spůsobem se tudíž poměrně odchylujeme od určení původního malebného vyšívání.

Oba dva druhy vyžadují stejné péče, stejných znalostí, stejného cvičení, neboť co u druhého vyznačeno jest vypouklostí, musí u prvého

nahraženo býti ostřejším odstinováním barev, jenom že poslednější j
ovšem právě pro svou vlastnost vypouklostí ztíženo co do provádě
t. j. šití, jest tedy mnohem obtížnější prvého. Za druhé pak vyžadu
vypouklé vyšívání větší soudnosti pracovnice, by nepodložila namno
více, než právě třeba, aneb docela naopak, kdežto u plochého vyšívá
jest se jí jen říditi barvou obrazu.

Obraz, totiž kresba, určuje si sama, jakým druhem vyšívání pr
covati máme.

Obrazy velkých rozměrův, nejumělejší vyšívané to malby, jsou vesm
provedené plochým vyšíváním, kterýžto druh vyšívání malebné
jest vlastní, steh jeho původní a prvotní.

Vypoukle vyšívají se v malebném nazvíce květiny, men
kytice, větvičky a pod. Ve velkých obrazech snad tu a tam jedn
tlivé partie, které zvláště vystoupiti mají, a my jich vyznačiti chcem
Radíme při vyšívání malebném méně zručným vyšívání ploché, a
vypouklé vyšívání vyžaduje více času, a snadno pokazí se nepromyšlen
podkládáním.

Účel malebného vyšívání.

Odhodlaly-li jsme se ku provedení malebného vyšívání, musíme m
především na zřeteli účel, pro který má práce ta zhotovena býti. Ú
pak sám nebo-li předmět určuje nám volbu obrazu, tento pak druh v
šívání. Pak teprve můžeme voliti: druhy stehův, barev i materialu.

Účelem malebného vyšívání jest jako všech ostatních způsobů v
šívání pouze ozdoba, ať již jakéhokoli předmětu, jehožto některou ploch
stranu chceme zvlášť ozdobenu míti. Zdá se, že nechybíme, řekneme
že jedině tento účel má nynější doba na zřeteli; avšak ne tak bylo vž
před námi. Malebné práce vyšívané provádívaly se hlavně za účel
čistě uměleckým, by právem důstojně mohly řaditi se k jiným ozdob
téhož druhu, jako: obrazům, sochám a t. p.; ne, by zdobily pouze nějak
maličkosť, ale sály a síně hradů a kostelů.

Ne, aby ve vlně vyšité křiklavě vtíraly se oku na zástěře, a
aby zdobila se vyšíváním malebným roucha kostelní, knížecí, kněžsk
ano i královské korunovační obleky.

Nejskvostnější toho druhu práce vyšívání malebného vyšly z ruk
čínských žen, a uschovávaná v musejích roucha a obleky čínský
velmožů jsou překrásná jak v provedení, tak i v malebnosti své. A
veškery skvosty malebného vyšívání nám zachované z doby staré, js
práce ceny umělecké.

A protože dnes jen za účelem ozdoby předmětů menších vyšívá se malebně, obrácívá se zřetel vždy více k tomu, by co možná šla práce od ruky rychle, lehce, ano hravě; tím však klesá to pravé, v pravdě krásné vyšívání malebné.

My žasneme, pohledneme-li na některou z uchovaných nám památek, nad mravenčí pílí a nekonečnou trpělivostí, s kterou ruka ženy vytvořila pomocí jehly a nití tak dokonalé dílo.

Možno, že snad tu a tam snad v cizině věnuje se větší pozornosť tomuto krásnému odvětví prací ženských, ale bylo by si zajisté přáti, by alespoň školy průmyslové a odborné i u nás více si ho všímaly a pěstovaly, by nekleslo hlouběji.

Budiž nám povinností, abychom jedině za účelem uměleckým, za účelem vznešenějším vyšívaly malebně, ale pak skutečně malebně, ne strakatě! Předměty pro denní a všední potřebu nehodí se pro vyšívání malebné, jako nehodí se vyšívati v pestrém rychle a hravě, chceme-li někoho poctiti, nebo zůstaviti po sobě památku.

Prvé okamžikem stvořené, zaniká okamžikem; druhé přetrvá věky, a nikdy ceny neztratí.

To mějmež na zřeteli, když chceme vyšívati malebně.

Kresba nebo obraz.

Shora praveno, že účel nebo-li předmět určuje volbu obrazu, tento pak zároveň druh vyšívání.

Dokud mívalo malebné vyšívání čistě umělecký požitek za účel, mělot sloužiti za obraz, a to mnohdykráte v úžasných rozměrech. Obrazy a kresby vyšívání malebného předváděly nazvíce velké scenerie, různé výjevy dějinné, krajiny, zjevy idyllické, mythologické i přírodní, ať již motivu náboženského nebo světského. To bylo v zlaté době, kdy kvetlo, v době, kdy jakožto umění v úkrytu a ochraně klášterův vždy víc a více zdokonalovalo se.

Později, když zobecnělo a rozšířilo se, sáhlo se i k menším krajinkám a t. d.; čím však více vystupovalo z úkrytu svého v proud světový, čím více obecnělo a přecházelo i do rukou nepovolaných, tím více klesalo, až bylo jest mu souzeno, aby zdobilo i titěrky doby, oblíbené hříčky a menší předměty, ano bylo jest mu uspokojiti se s jednotlivými, případnými vzory. Dnešní dobou volíme nejčastěji buď jen jednotlivou květinu, buď kytice, větve a skupiny jedněch nebo rozličných květů, tu a tam nějakou snad krajinku, avšak na tom dosti: to úplně vyhovuje duchu doby.

Ať zvolíme však tu neb onu kresbu, dobře učiníme, vyhlídneme-li si k tomu malovaný obraz, bychom jej měly v každé chvíli před očima, což zvláště doporučujeme těm, jež nemají zběhlosti u vyšívání malebném. Mylně soudí se, že snadno jest vyšívati na bůhzdař a spoléhati se výhradně na své vlastní okamžité vnuknutí.

Vždyť i malíř, byť i nejtalentovanější, než-li dospěl tak daleko, že se mohl s vlastními komposicemi před soud obecenstva odhodlati, pilně a dlouho dle jiných dobrých vzorů řídil se a je studoval.

Malujeme-li, můžeme stále zkoušeti, barvy sestavovati, opravovati a t. d., kde toho vidíme potřebu; zda-li pak nám jest to však tak snadně možno, nití a jehlou pochybenou jednou práci přiopraviti? Kdo jednou jen pracoval v malebném vyšívání, ví, jak nesnadná, ano nemožná to věc, pročež neopomeňme nikdy se říditi vzorem dobrým.

Steh malebného vyšívání.

Steh malebného vyšívání jest plochý. Hlavní znak stehův jest, že do sebe splývají, zapadají, čímž právě malebnosti docíliti lze. Stehy vyvodí se povrch atlasovitý, který vyšité kresbě dodává rázu zvláštního a slavnostního.

Známe několik druhů stehů vyšívání malebného, které polohou označují a dělí se.

Druhy stehův.

Zde by vším právem mohlo se užiti všeobecně známého hesla: „úče posvěcuje prostředky,“ neboť nezáleží ani tak na stezích, jako na celkovén pojmutí a provedení věci.

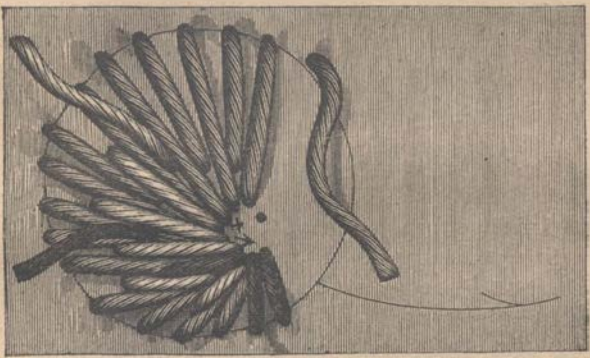
Viděly jsme obraz, kde byla obloha, skály, stromoví, květy, an i člověk se svým rozumným okem, vše to a více pracováno stehy vodo rovnými, jedině rozličný vlas a srsť zvířat byly provedeny stehy sem tamo přes sebe kladenými. A přece byl to celek překrásný!

Protože pak dnešní doba více na květenu jest odkázána a květin se vše jak známo, symetrické a přímé protiví, nezbývá také i nám, ne abychom sáhly po tazích volných, měkkých, tedy křivkách, jimiž lze lép vše plastičtěji napodobiti.

Steh plochý zastupuje čárku. Jsou to tudíž vesměs vyšité čárky čili čárkovité tahy.

Ovšem, právem se dá namítnouti, že nelze stehem nití libovolný, obloukovitý tah udělati, jako snad můžeme tužkou, pérem nebo štětcem jedním rázem učiniti, ale provésti se to dá, rozdělíme-li jeden taký tah ve více kratších.

Tu arci v prvé řadě jest nutno, aby každý následující steh zakončení od stehu předcházejícího kryl, jakož aby při vypíchnutí stehu od rubu k lícu látky vznik nového stehu vždy pod hotovým stehem ukrýval se, což nejčastěji najdeme při stonečkách. Viz obraz čís. 82.

Obraz čís. 82. **Splývání stehův.**

To platí pro každý tah jednotlivý. Právě však tak tomu jest i při vyšívání lupínků, listů i květů s tím jediným rozdílem, že zde stehy mnohem volněji jedny do druhých zapadají a se ukrývají, obraz čís. 82., anebo vzorová figurka třeba samými křivkami těsně vedle sebe kladenými pokryta jest.

Avšak čím jest nám říditi se při volbě směru stehů, když může list nebo květina jakkoliv položena býti, a vždyť i tvar sám jest u květin přerozmanitý?

Zde platí jednoduše povšechné pravidlo: „Řiďme se při volení a kladení stehů jen tímtéž způsobem, jako jsme se učily tužkou při stinování květin ve škole jednotlivé tahy vedle sebe klásti;“ to nám postačí.

Proto také bylo již předem praveno, že nelze se při malebném vyšívání bez kreslení obejíti.

Pro ony práce, které v naší době označují se též názvem vyšívání malebného, dostačí skorem, když pracovnice osvojí si zručnost v plném

vypouklém vyšívání v bílém a obeznámí se poněkud v harmonii barev. Nechť vede si při práci tímtéž způsobem, jako při podkládání i přešívání vypouklého vyšívání v bílém, šetříc při tom patřičných barev. Protože se však nepřihází často, bychom ku vyšívání v bílém volily květy nebo listy většího druhu, kdežto právě naopak ku vyšívání malebnému lépe se hodí, může to tedy platiti jen pro práce menší, drobné.

Co nedocílíme stehy, doplníme barvami a odstíny patřičnými.

Praveno, že se hodí lépe květiny, vůbec předměty větší, k malebnému vyšívání, a to také vším právem. Zde možno nám lépe ovládnouti stehy v každém libovolném směru, možno lépe rozvinouti stupnice jednotlivých barev na každém lupínku, i pestrost i harmonii barev v celku; zde nevadí, že povrch práce jest kratšími nebo delšími stehy přerýván, jen když tyto pěkně do sebe zapadají nejsouce pochybeny co do polohy i barev.

Jinak to jest při vyšívání v bílém, kde povrch práce každým přerušením stehův ihned na svém atlasovitém rázu utrpí, a proto tedy nelze nikdy větších předmětů s prospěchem k bílému vyšívání odporučiti, protože musí povrch případného předmětu býti pokryt stehy jedním rázem příčně nebo podél vedle sebe těsně ležícími, vyjma kde chceme vytvořiti nějakou žilku v lístku.

Tedy volba směru stehů závisí jak vidno od kresby a polohy jednotlivých figur.

Nejčastěji najdeme, že květiny, lupení, rozmanité obleky a t. d. jsou pracovány v libovolných, napodobených křivkách, — tělo lidské, zvířata, skály, domy, voda a j. v různých přímkách, stromoví pak obyčejně uzlíčkovými stehy.

Jak shora praveno, možno však i v jediném směru stehů některé práce malebného vyšívání provésti n. p. ve vodorovných, můžeme jim však dáti také směr jiný, jako šikmý.

O barvách.

Malebné vyšívání vyžaduje, jak snad žádná druhá ruční práce ženská a jak již předem bylo praveno, velkou soudnost pracovnice ve volbě barev.

Mám-li však míti dobrý vzor malovaný ku pomoci, jaká jest v tom obtíže voliti barvy dle obrazů nebo vzorů? Tak může se nám namítnouti.

Obraz, čili předloha malovaná, může nás poučiti arci, kterak jednotlivé částice obrazů nebo vzorů barvami krýti máme, též může nám býti rukovětí pro drobné práce, nikoli však pro celek prací větších.

Nikterakž nelze nám však slepě pracovati dle obrazu namalovaného, bez rozmyslu vlastního, nebo by práce naše klesla na ceně.

Na rozdíl od pestrého vyšívání, které může celou velkou ploch u pestrobarevně krýti, jen když souladu barev jest šetřeno, musí při malebném vyšívání oko pozorovatele hlavně jen na jistou část, mnohdykráte jen k jedinému místu upoutáno býti, jest tudíž nutno, aby toto místo zvláště v práci vyniklo a aby žádná vedlejší část dojem tento neseslabovala. Toto vyniknutí hlavních částí práce podmíněno jest dobrou volbou barev, řádným, ostrým rozdělením světla a stínu, a udržením vedlejších, podřízenějších částic v poněkud mdlejším odstínění barev. Malíř může tento dojem třeba jen jediným tahem štětce docíliti, při vyšívání však nemožno jest příliš živě provedenou část nějakým závojem oslabiti, nače hned při volbě barev pamatovati nám sluší. To jest právě největší chyba, které naše dámy při této práci dopouštějí se, že chtí by, n. p. v kytici každý květ i kvíteček stejnou silou vynikl, za kterouž příčinou volívaj barvy třebas i správné, ale příliš živé, stejně stín i světlo rozdělujíce, a zapomínají, že právě tím nejvíce své práci ublížily; neboť nemůže oko pozorovatele nikde s klidem spočinouti, ana pozornost jeho jest rozptýlen a Druhá pak nemenší chyba jest, — máme zde na zřeteli ovšem květiny, protože se nejčastěji vyšívají, — že pranic neohlížejí se na přirozené seskupení a položení květin, bez milosrdenství veškerá kvítka tváří neb z plna k sobě obracejíce.

Má-li tedy malebné vyšívání, jako každý obraz, mile působiti, musí vždy jen jistá část, tedy v menší kytici třebas jen jediný květ, zvláště vyniknouti; ten pak budiž ovšem z plna vzat, dobře jak zbarven, tak i odstíněn a ostatní mu podřízeno.

Ve vyšívání pestrém stehem plochým umisťuje se též dvou i více barev souladných v listech, květech a jiných figurách, jež obrazce čís. 66., čís. 67. a 68. ukazují; avšak toto kladení dvou i více barev v listu a pod. není malebností. Tím pouze pestrost vzoru dociluje se

Šířeji o tomto předmětu rozhovořiti se není zde od místa, neboť jest to pole příliš rozsáhlé; vždyť beztoho každá pracovnice, chce-li se na větší práce odvážiti musí osvojiti si nějakých vědomostí o malířství vůbec.

Co podáno pak v VI. svazku ručních prací o harmonii barev a v VII. svazku s předu při vyšívání v pestrém, postačí úplně pro začátek malebného vyšívání, neboť každá pracovnice začínejž od nejlehčího po-

stupně k těžšímu, čímž během času jak oko, tak i krasochuť jejich s zbystří a vytříbí.

Přihlédněme pak blíže ku barvám, jak nám je dnešní dobou průmys podává. Nelze upříti, že docílilo se barev co do krásy i živosti od stínův a stupnic přímo překvapujících. Chceme-li však jednoduchou, menš práci z malebného vyšívání řádně provésti, seznáme s želem, jak velké citelné jsou tu mezery, v každé jednotlivé stupnici té neb oné barvy A což teprvé, přály-li bychom si přechodní tóny z jedné barvy do druhé jako n. p. šedohnědé a j., to jest skorem přímo nemožné.

Bohužel jest nám doznati, že současně s úpadkem tohoto umělec kého odvětví ručních prací kleslo i barvení hedbáví k tomuto vyšíván potřebného. Kde ještě nalezneme v starých zásobárnách rodinných nějak zbytky hedbáví, jímž vyšívaly naše prababičky, žasneme nad bohatost odstinování různých stupnic barev a častokráte i nad příbuzností jedn barvy s druhou, že nejsme ani rychle s to, abychom vynašly bod, kd se počnou odchylovati.

Nedůstatek u vyrábění hedbáví pro vyšívání malebné jest převelikou obtíží, která se nám při práci staví v cestu, a kterou i při nejlepší vůl není lze nám odstraniti, a to tím více, že neznáme se samy v barvení. přibarvování nebo seslabování barev potřebného materialu, jako naše pra-pramatky. Čím menší výběr, tím větší opatrnosti jest nám ve volbě barev šetřiti.

Stesk náš, který pronesly jsme o barvách, vztahuje se částečně i ku materialu, k němuž tuto přecházíme.

Material.

Potřebný material k malebnému vyšívání sestává:

I. z půdy nebo-li látky, na nížto má se vyšívati, po případě i z podlože;

II. nití, jimiž se má vyšívati;

III. případné jehly;

IV. rámu ku napnutí látky.

O půdě, nebo-li látce ku vyšívání.

Dokavád půda pokrývala se z úplna vyšíváním, nezáleželo ani tak na její barvě, ani jakosti, jako na její pevnosti; jinak jest to však nyní. Půda kolem vyšívání zůstává nejčastěji nepokryta; má-li tedy vzor na ní vyniknouti, žádoucno, bychom především dbaly na vhodnou barvu půdy.

Barva půdy má býti vždy v souhlasu se vzorem; nejčastějí volívá se z barev vyplňujících, jako: bílé nebo jiné zcela světlé, černé, méně šedé, za to však nejčastěji hnědé.

Půda nepokrytá vyžaduje si látek pěkných, ano i předrahých. Volíváme dle účelu práce buď látky vlněné, jako: sukno, kašmír a pod., nebo hedbávné, a to od lehčích až k nejtěžším druhům, jako: grosgrainu, damašku i brokátu, ano též aksamít, ačkoliv poslednější ku práci dobře nehodí se. Rozhodně však nevolmež látku lesklou, jako: atlas. Když atlas zvolíme, dbejmež, aby byl jedině buď v barvě bílé, buď v černé.

Látky hedbávné, zvlášť hebčí, pokládají se ještě jednou látkou spodní, nejčastějí širdingem, protože by se snadno při šití buď stáhly neb i rozvlékly. Tato podložka budiž vždy hustě tkaná a tuhá.

O volbě nitě k malebnému vyšívání.

Toto odvětví ručních prací oblíbilo si ode dávna především niť hedbávnou, a teprvé později zavládla niť vlněná. Nelze upříti, že nití vlněnou pracuje se mnohem snáze než-li hedbávnou, a proto zvláště začátečnícím odporučuje se.

Niť vlněná nešpiní se tak snadno při práci, jest poddajnější i pružnější hedbávné a tím následovně stehy lépe jedny do druhých zapadají.

To jsou pěkné vlastnosti nitě vlněné, pro které ji můžeme pro začátky vyšívání malebného odporučiti; avšak že opačně jest opět niť vlněná, jak v obchodu přichází, u porovnání k hedbávné mnohem tlustší a žádného lesku nemá, vyhlíží pak práce hrubší, mohutnější i mrtvější. Lze jí tedy pracovati s prospěchem jen při vyšívání podřízenějších předmětů, jako: rozličných polštářů, pokryvek nebo koberců, kteréžto předměty již za svým účelem nazvíce půdu soukenou mají (viz VI. svazek r. p. o slohu práce), na níž se jednak vyšívání vlnou lépe hodí než hedbávím, za druhé pak volíváme tu beztoho předměty rozměrů větších.

Důkaz toho, že práce hedbávím nabývají jaksi síly, života, slovem většího účinku, jest ten, že dámy i při jakémkoli vyšívání vlnou berou pro nejvyšší tón v stupnici barvy, t. j. nejsvětlejší, niť hedbávnou.

Niť hedbávná především opanovala pole malebného vyšívání. Troufáme si tvrditi, že to byly dvě vlastnosti, pro které jest tak oblíbenou; za prvé krásná lesknost nitě i u vlákna surového, za druhé její pevnota, neboť i nejtenčí niť, dobře spracovaná, jest pevná, následovně i trvalá. To jest velikou výhodou, nebo čím tenčí niť zvolíme si pro malebné vy-

šívání, tím krásněji i v každé maličkosti podaří se nám docíliti odstínění barev, aby vyšitý obraz malbě podobal se.

Ovšem, že nit hedbávná, ať již kterákoli, jak nyní do obchodu přichází, nikterak účelu našemu nevyhovuje. Jsoutě veškery druhy nití hedbávných příliš silné. Zde nezbývá, než utéci se ku rozdělování nití hedbávných, což jest skutečně nad míru obtížné, protože při ssoukání nití nebylo na dělení pomyšleno, a vlákno roztočené se pak rádo trhá.

Zde opět jest nám odvolati se, jako již předem při barvách, k našim pramáteřím. Bylyť ony i v tomto ohledu šťastnější nás.

Uschované nám památky jejich píle i dovednosti z malebného vyšívání jsou toho nejlepšími důkazy. Zachovalé nám z toho oboru práce vykazují vyšívání provedené nití síly vlasové. Zda-li naše pramatky samy tyto nitě si předly nebo průmysl jim je upravoval, nesnadno určiti. Že však i v obchodu přicházívalo a snad, jak jistotou domýšlíme se, tu a tam posud vyrábí se hedbáví k malebnému vyšívání jakosti, síly i barev vhodných, uspůsobilých, dosvědčují zbytky materialu po našich babičkách, v rodinách uschované. Poptávaly jsme se v některých závodech po hedbáví k vyšívání malebnému, a tu nám bylo řečeno, že se vyrábí do dneška, ale do obchodu nepřichází. Nežli si průmysl tohoto nedostatku u nás povšimne, nezbývá arci, než vzíti za vděk tím, co nám v obchodě podává. Beřeme tudíž při pojednání o niti hedbávné zřetel pouze k tomu, co v obchodě za našich dob dostati lze.

Druhy nití hedbávných.

Druhy nití hedbávných, jež za rozličným účelem k malebnému vyšívání beřeme, jsou:

I. hedbáví otevřené,

II. hedbáví z více nitek silně skroucené, zvané cordonette, obé čistě hedbávné;

III. hedbáví z více nitek volně skroucené, zvané „Filoselle,“ jen polohedbávné.

Ačkoliv se hedbávím „Filoselle“ dnešní dobou nejen nejčastěji, ale i nejlépe pracuje, protože se dá dle potřeby až i šestkráte děliti, a jest k tomu i nejlevnější, nelze však nicméně, abychom ho ku pěkným pracem odporoučely, protože velmi snadno a záhy jak jeho barva, tak i jeho lesk ztrácí se.

Rozhodně nejlepší a nejtrvanlivější jest nit hedbávná kroucená. Škoda, že jest však příliš silna, tak že skroucením pak vypadá povrch

práce neuhlazený. Dále pak jsou jednotlivé stupnice jejích barev chudé na odstíny, a pro silné skroucení své je příliš nepoddajná, tak že stehy pěkně jedny do druhých nezapadají. I volíváme raději, kde nám na atlasovitém rázu práce záleží, hedbáví otevřené. Práce však nití kroucenou zhotovené jsou mnohem trvanlivější.

Kdyby nit kroucená měla alespoň polovičku své nynější síly, a méně kroucena byla, byla by rozhodně nejlepší; děliti ji však nijak nemůžeme, neboť je pak vlnitá. Nezbývá tedy jiného, chceme-li míti malebné vyšívání něžněji provedeno, nežli zvoliti hedbáví otevřené, kteréžto se dá alespoň děliti. Jest to práce ovšem velice obtížná, která vyžaduje největší opatrnosti. Předně, krásný lesk této nitě jest docílen jen pěkným urovnáním vlákének v niti i dostačí jen vzíti ji neopatrně do ruky, jen o dost málo jí zavaditi, a již jest její krása porušena. Jakž teprvé při rozdělování jest nám největší opatrnosti dbáti, by nebyla poškozena! Z té příčiny jí nelze nikterakž doporučiti ku prvním v tomto odvětví pokusům. Mimo to jest i práce nití rozdělovanou proto obtížna, že se náramně snadno vlakénko přetrhne.

Slovem, jest to práce nad míru nesnadna provésti malebné vyšívání s hedbávím, jaké nám obchod podává, by vyhovovalo původnímu účelu, a napodobovalo malbu.

Vlna.

Rozeznáváme dva druhy vlny, jež se k malebnému vyšívání beře a to:

1. vlna krevelová a
2. vlna zefirová.

Jehla.

Dle toho, jakou nití pracujeme, volíme: pro vlnu jehlu s ouškem dlouhým, zvanou „jehla pro vlnu“, ale vždy s ostrou špičkou; pro nit hedbávnou jehlu obyčejnou, polodlouhou. Musíme však vždy k tomu hleděti, by nám nit ouškem volně procházela, sice již tím se cuchá; za druhé pak proto, že se nám při propíchnutí jehlou i tou nejhustší půdou udělá dostatečný průchod pro nit, kdežto, kdyby byla jehla nepoměrně tenká a nit v ní stěsnaná, by pak tato velmi při vytahování trpěla a se cuchala; říkáme tomu, že nit praská.

Rám i napnutí.

Rám jest obyčejný, pro vyšívání určený.

Pravily jsme, že látky tenčí podkládáme podložem. Poněvadž na tomto napnutí jak jedné tak i druhé látky mnoho záleží, přihlídneme k tomu blížeji.

Nejčastěji brává se za podlož širding, jelikož vyhovuje nejlépe účelu, by podložka byla hustě tkaná, tuhá i pevná.

Hustá má býti proto, by při hustém kladení stehů k sobě nevypichovala se třebas několikráte jedním a tímtéž průchodem v půdě, pevností svou musí pak svršek před poškozením chrániti, který by zajisté sám o sobě takovému vypnutí neodolal a snadno popraskal. Tuhá budiž již proto, že na ni dříve napíná se svrchní látka, než-li obé společně k liště přišíváme.

Na správném napnutí i vypnutí záleží velmi mnoho, protože velmi snadno půda hustým vyšíváním stáhne, nebo-li skrčí se. To tím více na váhu padá, chceme-li vypoukle vyšívati, jelikož podložka již vyžaduje nesmírné množství stehů.

O výkresu vzoru.

Dříve, než si látku na rám napneme, vykreslíme si zvolený vzor na ni; avšak kreslíme jej pouze v konturách, totiž obrysné čáry.

K tomu beřeme barvu bílou pro látky temné, barvu tmavě modrou pro látky světlé. Na namíchání této barvy velmi mnoho záleží, by se nám po látce neroztékala, nebo nerozžírala. I štětička budiž nejmenší a nejjemnější!

Ovšem že nám výkres vzoru ve větších městech působí malých starostí, neboť za velmi mírný peníz v ústavech k tomu cíli zřízených dle udání se předkreslují.

Protahování obrysův kresby.

Obrysy protahujeme touže nití, jakou vyšíváme. Zde platí, co řečeno bylo o protahování při vyšívání vůbec.

Podkládání.

Podkládání též řídí se pravidly při vyšívání pestrém udanými.

Některé pokyny pro začátky malebného vyšívání.

Z předchozího vidno, čeho všeho jest nám šetřiti, i čeho se vystříhati, jakých vědomostí si máme osvojiti, nežli smíme odvážiti se ku vyšívání malebnému.

Jako všady i zde povinny jsme šetřiti pravidla, začíti od nejjednoduššího a nejlehčího, a stoupati znenáhla až k nejtěžšímu. Začněmež vždy cvičiti na vzorovém pruhu, nebo kusu, a zvolme si pro prvé začátky vlnu.

Vezmeme větší čtverec sukna buď černého, nebo temně hnědého, a na tomto kusu začneme vlnou vyšívati nejjednodušší lupínky, lístky, až postupně přejdeme ku kvítkům. Totéž můžeme pak v hedbáví opakovati, načež přejdeme ku větším větvičkám, dále ku seskupení kvítků v kytici, kde by již nám nadešlo dbáti na rozdělení světla a stínů, perspektivy i souladu a odstínů barev. Takové pruhy nezbytné jsou, začíná-li se na škole vyučovati vyšívání malebnému; ovšem že máme tím na zřeteli pouze školy odborné, průmyslové a vyšší dívčí ústavy.

Nazvíce nese se poučení naše též pro školy soukromé i pro jednotlivé paní a slečny, jež umělými pracemi rády zabývají se, a povolány jsou postavením svým ve společnosti, by šířily umění prací ženských.

Pro poučení a prvé pokyny přihleděnmež blížeji k jednotlivému lupínku, jak bychom si při vyšívání vésti měly.

Velice stižuje nám popis vyšívání malebného, že nelze nám připojiti ihned obrazců. Pokusíme se o to, bychom dle možnosti naznačily průběh práce.

Provedení lístku jetelového nití vlněnou i hedbávnou způsobem plochým i vypouklým.

Vezměme si za předlohu obraz čís. 66. z vyšívání pestrého, na němž podložení kresby naznačeno jest, a při čemž současně seznáme, kterak vyšívání pestré od malebného různí se, i přes to, že prvě jmenované vyšívání též ve dvou a více barvách provádí se. Neníť malebné, co jest pestré!

Jest to list jetelový.

Jak z obrazce čís. 66., jenž jest ve dvou barvách vlnou proveden, zcela zřetelně vidíme, není ani podložka, ani vyšívání samo tak těžké.

Vyšívání provedeno jest stehy podélnými, jež vesměs ku středu trojlístku směřují. Stehy každou jednotlivou barvou provedené jsou délek

nestejných, takže do nich stehy barvy druhé rovněž nestejných délek dobře zapadají a barvy v těch místech jedna do druhé lépe splynou.

Toť by byl tak stručný náčrt o vyšívání lístku, na nějž jsme zde hlavně jen k vůli snadnému pochopení věcí upozornily. To jest list vyšitý pouze pestře.

Týž list proveden ve vyšívání malebném hedbávím vyžaduje již mnohem více pozornosti.

Již v podložce samé si pamatujme, že vždy je s velkým prospěchem, je-li provedena v opáčném směru ku stehům vyšívání samého. Dále pak je-li předmět jako tento list jetelový ve velkých rozměrech, že nesmíme dělati stehy jedním rázem příčně po celém listu (t. j. při podložce), sice by se nám pak při vyšívání od sebe rozstupovaly a mezery tím povstalé na nemalou ujmu práce by byly. Proto nutno, aby i podložka pro vyšívání malebné z delších i kratších stehů skládala se a tyto pěkně do sebe zapadaly, by povrch její nebyl hrbolatý, nebo přes takovouto podložku by pak vrchní stehy nestejně kladly se. Při vyšívání počínejme si s první barvou t. j. světlejší právě tak, jak obrazec čís. 66. ukazuje.

Při druhé pak barvě, a kdyby jich tuto i více bylo, tedy při každé následující dlužno vždy na zřeteli míti předně: bychom vždy ze spodu na líc vypichovaly do zhotovené právě části předposlední barvy, nikdy však nepíchaly do prázdné půdy, aniž shora, t. j. z lícu na rub, do hotové práce dolů (viz obrazec), neboť by přitáhnutím nitě každý steh zapadl. Za druhé hleďme vždy, by při vypichování ze spodu na líc čelila jehla špičkou proti nám k nedohotovené ještě části a také tak i niť vytahujeme, ne však jak leží na obrazci. Toto zdá se býti maličkostí, ale jest to důležité. Za třetí pak dejmež pozor, bychom nevpíchly nikdy do nitě svrchního stehu, nýbrž vždy mezi nitě stehův dvou, protože by se případný hotový steh vytahnutím nitě snadno poškodil. Toho všeho pilně dbejme, bychom si práci zbytečně nekazily.

Vraťme se však k našemu lístku zpět. První barvu máme hotovou i začneme, šetříce uvedených pravidel, barvou druhou, ale s úchylkou od obrazce. Nezakončujme pokrajní stehy, jak tam vidno, každý sám pro sebe, takže jest pak okraj lístku jaksi zubovitý, musíme hleděti se dostati s pokrajními stehy rychleji ku špičce dolů. Tím ovšem se nám pak všechny prostřední stehy jaksi k sobě srazí, když vesměs mají dole zakončiti; tomu se však snadno odpomůže, když ob každý druhý steh uděláme jeden krátký, pak zase dlouhý až dolů, takže ten delší kratší

kryje. Že musíme, chceme-li pěkné, přesné okraje u vyšívání míti, přesně po čáře obrysné steh ku stehu klásti, rozumí se samo sebou.

Týž list ve vypouklém vyšívání. Při tomto vyšívání musíme především dbáti podložky. Pracuje se sice jak již praveno, jen že dbáme toho, bychom, kde které místo má zvlášť vypouklé býti, tam též vícekráte vždy podél a zase příčně vnitřek obrysův přešívaly. Povrch podložky při posledním přešívání zvláštně pozorně pracovati sluší, téměř jako vyšívání samé. Vypouklá místa podložme nejprvé vlnou, přes to pak přešívejme hedbávím „Filoselle," ano jest měkší i levnější než jiné. Co do barvy musí souhlasiti s hedbávím, jímž vyšíváme. Klademe-li více vrstev, dbáme zvláště při prvních, by volně ležely, protože pak tím mnohonásobným propichováním zkracují se, a práce by již podkládáním mohla býti pokažena. Pokraj kolem obrysných čar budiž vždy nejméně třikráte obtažen, by pak list nebo květ nad půdu vystupoval, což ovšem také záleží na vyšívání samém.

Má-li při vypouklém malebném vyšívání případná figurka vzorová nad půdu vystupovati, aby se takořka zdálo, že tam jest jen položena, vždy dbáti sluší, bychom předně:

přesně stehy těsně jeden ku druhému kladly, by žádný z řady nevystupoval a okraj byl jak oříznut;

za druhé: stehy vy- i zapichujmež až pod podložkou po čárách obrysných, by pod vyšíváním ukrytými býti se zdály a začáteční vpíchnutí jejich ztrácela se.

Co se kladení i provedení stehů při vyšívání dotýče, děje se tímtéž způsobem, jak u předchozího lístku praveno.

Přestáváme s návodem pro vyšívání lístku jetelového hlavně z příčiny, že jsme v něm zahrnuly mnohé pokyny pro další vyšívání, a že nechceme napínati trpělivost pracovnice, kdyby i při dalších popisech dočítala se více méně vždy toho samého. Doufáme, že stálým a postupným cvičením, šetřiti-li bude všech uvedených pravidel, s dostatečným, předběžným vzděláním a vlastním přičiněním může každá vyšívačka vyšinouti se v tomto oboru nad obyčejnou všednost. Dostihnouti oněch dávných velikolepých prací malebného vyšívání nebude arci tak snadno, nebo již material nestačí k této úloze.

Kdyby však ani toho nebylo, jsoutě požadavky ducha doby časové i pro ženu nyní rázu docela jiného.

Dokavad se výše cenívaly práce rukou ženskou zhotovené, dokud průmysl nenahradil jich strojovými, byly mnohým ženám výdatnou výživou, a pochopitelno pak, že jim celý život svůj věnovaly.

Mimo to zabývaly se vyšíváním malebným nazvíce dámy z vyšších kruhů, ano, známo jest, že i dcery královské vyznamenávaly se pilným pěstováním všech odvětví prací ženských, především pak vyšíváním všeho druhu.

Tu ovšem se nám zcela jednoduše vysvětlí, čím to bylo, že byly práce ty tak dokonalé. Bylyť to výtvory důkladné, všestranné vzdělanosti, spojené s láskou k umění; bylť to vlastní svět, který si dámy ty kolem sebe vytvořily, a v němž častokráte celý věk svůj ztrávily. Že jich pak velká část v klášteřích život svůj prožila, odtud přichází, že od nepaměti hlavně v klášteřích se pěstovávaly pilně veškery odbory vyšívání a v prvé řadě vyšívání malebné. Dnešní dobou, alespoň u nás, nejsoutě ani hledány, ani podporovány, jako dříve, a mnohé ruční práce ženské, zvláště pak odbor malebného vyšívání jsou v úpadku. Avšak není to jedině odbor malebného vyšívání, kde průmyslu a pokroku činily se ústupky; staloť se tak namnoze i jinde, ano i v malířství samém; za druhé pak nyní nevěnujíce se pracím, které mnohdykráte více roků ku provedení vyžadovaly, uspoříme na čase, který můžeme mnohem vydatněji, blahodárněji užitkovati ve prospěch společnosti a sice ve směru tom, jak si toho naše doba od nás žádá. Avšak pracujmež, podporujmež i pěstujmež, pokud nám jen možno ze všech svých sil ruční práce ženské; jsouť ony nejen častokráte zřídlem výživy pro chudší dívky, ale i základem ku blahobytu každé rodiny, poněvadž se jimi pěstuje pracovitost, vytrvalost i trpělivost, kteréžto vlastnosti jsou zvláště pro ženu neocenitelné.

III.

Škola vyšívání čili krumplování zlatem a stříbrem.

Úvod.

Vyšívání zlatem a stříbrem složeno jest z vyšívání pestrého stehem plochým, a z vyšívání v bílém.

Vyšívání zlatem jest nádherné, žádá ruky zručné, jelikož kovová nić tak snadně nepoddává se, a čistoty v provedení, jelikož vyšívá se nazvíce na látkách drahých. Vyšívati zlatem může jedině vyšívačka obratná, v šití a vyšívání obeznalá.

Účel vyšívání zlatem jest lesk, nádhera a vyznačení hodnosti. Proto nemáme nikdy zlatem plýtvati na úkor krásy a vkusu. Zlatem vyšívejmež jedině tam, kde předmět snese těžký, nepoddajný kov a účel s nádherou vyšívání kovového spojiti se dá.

Vyšívání umělecké v bílém jest něžné, vyšívání malebné krásné, vyšívání zlatem skvostné.

Vyšívání zlatem a stříbrem kvete za našich dnů nazvíce v slovanských zemích.

Mistryně tohoto umění jsou jmenovitě Srbky a Rusky. Červený fes vdaných Srbek bývá tak bohatě vyšit zlatem a stříbrem, že základní barva jeho zanikne.

Valašky jsou taktéž znamenité vyšívačky zlatem, jak dosvědčují vyšívané jejich košile, plachetky a fěrtochy. Mají zvláštní přirozený vkus a samy si také kreslí vzorky.

Zlatem pokrývati půdu bílou, jest ráz čistě slovanský.

Mimo zlato libují si Slovanky také ve vyšívání pestrém.

České vyšívání zlatem bylo proslulé, ale bohužel bylo! Jako pohřbila moda zlaté čepce našich matek i se šněrovačkami, pohřbila také umění vyšívání zlatem. Ještě se jako vzdech labutí zachytilo na vyšívaných pověјkách rozličných praporů, ale české vyšívačky ve zlatě již vymírají.

Vyšívání zlatem jest původu starého a děkuje vznik svůj nádherymilovnosti národů východních. Zlatý lesklý kov, jímž člověk rád zdobí se, byv upředen v nit, stal se vítanou pomůckou ku vyšívání. Nitě pestré, hedbávné a vlněné zaměnily se zlatými i stříbrnými, ku zvýšení lesku a nádhery.

První vyšívání lesklé bylo pouze ve zlatě provedeno, a stříbrem teprve později pod řeckými císaři krumplovalo se. Attalas z Pergama prý byl prvý, jenž v oděv zlatem krumplovaný odíval se.

Vývoj krumplování zlatem a stříbrem, k čemuž i perle a jiné drahokamy přidružují se, v podstatě jest asi týž, jako vyšívání stehem plochým. Zde jedině nastupuje zlatá a stříbrná nit, šňůrka, výdutka (Cantilla), penízky, lýčky na místo hedbáví, vlny a ostatních vyšívání pomůcek.

Co vyšíváme čili krumplujeme ve zlatě?

Zlatem krumplují se veškeré předměty, jež slouží domácnosti, veřejné okázalosti, ano i oděvy a různé věci ozdobné. Všady, kde můžeme vyšívati pestře, můžeme též vyšívati zlatem a stříbrem. Avšak nicméně určuje vkus, abychom zlatou nití neplýtvaly a umisťovaly ji s rozvahou. Koberec zlatem vyšitý do pokoje obytného a ku nábytku skromnému nehodí se, a tak podobně se to má i s ostatními věcmi.

Mimo to již sama cena zlaté nitě uvádí nás na míru žádoucí, a úspora, jež káže, neplýtvati zlatem, jest nejlepší vůdkyně při umisťování kovových nití. Vyšíváme zlatem nazvíce víka různých skříní, plochy předmětův ozdobných, desky knížek modlících, alb a jiných vzácných knih, oltářní roucha, ověsky a podložky, kostelní roucha, prapory, oděvy pro divadlo, slavnosti okázalé a stejnokroje, méně arci oděvy obyčejného života, ač jest-li že si tento přepych královna móda předpisuje, pokryvky na stůl, ověsky, záslony, podušky, střevíce, čepičky domácí, rohy šátků, a podobně.

Ve zlatě nazvíce též vyšívají se jména, písmena a znaky.

Vyšívání znaků bylo v největším rozkvětu ve století 14. a 15., v době, kdy rytířství bylo na výši slávy, měšťanstvo se šlechtou zápolilo u veřejnosti, a heraldická věda pěstovala se se zálibou. Ve století 14. nazvíce bylo mnoho vyšívaček, ano i mužských vyšívačů, již jedině vyšíváním znakův zabývali se.

Znaky původně jen ve zlatě, stříbře a pestrých nitích vyšívaly se, a teprve pak i v bílém, když nádherymilovnosť prádlo zdobiti jala se.

Látka.

Látka pro vyšívání zlatem a stříbrem budiž vždy pevná; nazvíce jest to: kůže, aksamít, hedbávná tkaniva těžká a hladká, jako: atlas, moire, taffet a pod. Též kašmír a jiné podobné látky vlněné hodí se, pak sukno, plátno, ale vždy mějmež na zřeteli tíži vyšívání kovového.

Při látce aksamitové, anebo lehčího druhu hedbávné, lépe jest, když látku na plátno přilípneme, by netrhala se tíží kovu. Též radno jest vyšíti vzorové figury na plátno, pak je vystřihati kolem obrysných čár, a na předmět, kam patří, zvláště položiti a přišiti.

Přípravy a pomůcky.

V prvé řadě jest nám nejpotřebnější pomůckou niť zlatá a stříbrná, kterou vyšívá se.

Avšak krumplování zlatem a stříbrem má ještě jiných pomůcek mimo niť, kterými zvyšuje účinek krásy, a při jedné a téže jakosti kovové různých změn v jednotlivých figurách kresby dociluje.

Máme totiž pro krumplování zlatem a stříbrem:

1. niť zlatou a stříbrnou hladkou, lesklou, jež názvem niť spředená též označuje se;
2. niť kroucenou, mdlou;
3. zlaté výdutky, zvané běžně: cantilla nebo bouillon;
4. lýčka zlatá a stříbrná, buď mdlá, buď lesklá, hladká i vzorovaná;
5. šňůrky zlaté a stříbrné;
6. penízky v různé velikosti.
7. žluté hedbáví šicí pro zlato, bílé pro stříbro.

Zlatá niť.

Zlaté nitě jsou dvojí: předené a kroucené, a rozeznává se pravé i nepravé zlato. Prvé jest dražší; ale druhé rádo brzy zčerná.

Předené nitě zlaté.

Jest to zlatem opředená niť, buď lesklá, buď mdlá, která jako jiné nitě navléká se. Obraz čís. 83.

Kroucené nitě zlaté.

Jest to opět nit zlatá, ale kroucená čili sesoukaná. Též jest buď lesklá, buď mdlá. Obraz čís 84.

Obraz čís. 83.
Předené nitě zlaté.

Obraz čís. 84.
Kroucené nitě zlaté.

Šňůrka.
Obraz čís. 95.

Šňůrka zlatá šňůrkám z jiného prediva podobá se. Obraz čís. 95.

Lýčka.
Obraz čís. 94.

Lýčka jest asi na stéblo široký kovový zlatitý proužek. Obraz čís. 94. ji naznačuje.

Penízky.
Obraz čís. 96.

Penízky vyobrazuje obraz čís. 96. Jsou to malé zlacené plíšky, různé velikosti, které uprostřed mají otvor, skrze nějž navlékají se.

Výdutková šňůrka.
Obraz čís. 85.

Výdutková šňůrka, zvaná: cantille, bouillon, jest drát zlatitý, kotoučovitě kroucený, by uvnitř šňůrky dutina vyvodila se. Obraz čís. 85. naznačuje ji. Tato výdutková šňůrka jest zvláštností ve vyšívání zlatem a dává mu s penízky a s lýčkou ráz bohatý i účinný.

Obraz čís. 85.
Výdutková šňůrka.

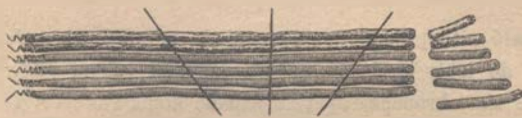
Výdutková šňůrka jest: mdlá, lesklá, vzorkovaná.

Výdutková šňůrka vždy pouze přes podložení na kresbu přišívá se, a za tím účelem ji na kusy i malé kousky jako perle velké rozřezáváme.

Rozřezávání výdutkové šňůrky.
Obraz čís. 86.

Výdutkové šňůrky rozřezáváme na kousky různé velikosti, tak že máme po ruce větší i menší výdutky zlacené a stříbřené, které pak uschováváme ve škatulce jako perličky. Nesmíme tyto výdutky však klásti na flanel nebo vatu a podobné látky, poněvadž zlato tím rádo zčerná.

Při rozřezávání vedeme si jak obraz čís. 86. učí nás, a rozdílíme vždy několik šňůrek najednou, střídavě jednou řezem rovným, podruhé kosým. Velikosť takových výdutků úpředkem nelze určiti; ale poněkud si oko vycvičené přece může stanoviti délku jednotlivých kusů.

Obraz čís. 86. **Rozřezávání výdutkové šňurky.**

Mimo niť a pomocné její přívěsky jest nám třeba: jehly, pichátka, cívky, na niž zlato navijíme.

Též jest dobře, míti po ruce nožík, kdybychom chtěly samy vyřezávati figury vzorové z tuhého papíru a kovovou hůlčičku, jíž hladíme vyšité figury vzoru.

Jehla.

Jehlu zvolíme vždy co možná tenkou, by látky nepropíchala. Na obraze čís. 89. jehla i s nití navlečenou jest vyobrazena.

Pichátko.

Pichátko jest silná jehla v podobné držátko zasazena, v jaké bývá též jehla háčkovací připevněna.

Tato jehla má vpíchnutí jehly od dolejška ku hořejšku usnadňovati, nazvíce v látkách silných. Propíchneme touto jehlou pro každý steh zpříma od hořejška k dolejšku skrze látku, a připravíme si takto dírku pro steh. Tím máme výhodu, že jistěji a snadněji jehlou od dolejška ku hořejšku vypíchneme, a docílíme stejnoměrnosti obrysův kresby. Avšak zručná vyšívačka se bez této pomůcky snadně obejde, a upotřebí jí pouze tam, kde jí jest jehlu vpíchati i skrze tuhý papír, i skrze látku současně.

Cívka.

Obraz čís. 89.

Na cívku navijíme zlatou niť, by s ní pohodlně stáčela se ku práci.

Cívka jest z pravidla na 14 ℅ dlouhá, a rukověť její jest ze dřeva; neníť nikdy kulata, by cívka nemohla dále kutáleti se, ale vždy hranami opatřena. Na druhém konci cívky jest vidlice buď z téhož dřeva vysoustružená, buď koštěná. Na místě cívky můžeme též upotřebiti kus papíru tuhého, kartového, na nějž zlato navijíme.

Nožík.

Jest to nožík ostrý v podobě srpu, zasazený ve dřevěnou rukověť.

Navlékání zlaté nitě.

Se zlaté nitě předené na konci jednom poněkud setřeme zlatý kov, prve než ji do jehly navlékáme, čímž snadněji uchem jehly projede.

S nitě zlaté kroucené opět na jednom konci kus na 8 % rozkroutíme, s každé nitě též opředený kov setřeme a hedbávnou niť pak do jehly navlékáme.

Začínání.

Vyšíváme-li zlatou nití jako hedbávnou, vedeme si při začínání tak, jako při vyšívání pestrém. Přišíváme-li nitě zlaté pouze na vrchu látky přes podložení, připevníme konce několika stehy na podlahu, a pak dbáme, by při prvých stezích již pokryly se.

Ukončení.

Ukončení jedno a totéž při vyšívání zlatem jest jako při každém jiném; zapošijeme niť po rubu ztraceně a konečky ustřihneme. Poněkud obtížnější jest ukončení při pošívání zlatem, by nitě čistě ukryly se a na rub protáhly. Pomáháme si při tom smyčkou z hedbáví krouceného, do které zlaté nitě vstrčíme a dolů protáhneme. Vypíchneme totiž jehlu těsně u nití zlatých ustřižených nahoru, jehlu opět do téže dírky vpíchnutím jehly vytvořené vpíchneme dolů, zlaté konečky mezi niť a jehlu vložíme, a rázným, silným trhnutím jehlu protáhneme ke rubu. Tím smyčka opět rozvolní se, a zlaté konečky s ní projdou na rub práce, kde připevní se.

Navíjení zlaté nitě kroucené na cívku.

Kroucené zlaté nitě podvojně navíjíme na cívku.

Jinak též na vidlici nitě od polovice navlékáme, a na cívku natáčíme. V 1. spůsobu propouští se niť z vidlice, v druhém z cívky. Obraz čís. 89.

Provedení práce.

Provedení vyšívání zlatem a stříbrem jest postupně toto:

1. napínání do rámce pro vyšívání;
2. „ vzoru;
3. pokládání kresby;
4. sestavení zlata a stříbra;
5. vyšívání.

Při práci vedeme si jako při vyšívání pestrém.

Kde jmenujeme v popisu nyní pouze zlato, vyrozumívá se též i stříbro.

Při rámci sedíme rovně, jehlu vpícháme zpříma od dolejška ku hořejšku a opět od hořejška k dolejšku.

1. Napínáni do rámce.

Pro vyšívání zlatem z pravidla každou látku, nazvíce však aksamít a hedbáví, podkládáme buď plátnem, buď silným, pevným širtingem, by zlato ji tíží svou neprotrhlo. Tato látka spodní se totiž dříve do rámce napne, a látka vrchní na ni připevní. Látka spodní beře se k tomu ve krajích podvojně, a vkládá se do kraje motouz, přes nějž se pak utahuje při napínání. Hlavní pravidlo jest, by látka spodní ve krajích byla vždy po niti střižena.

Napínání jest totéž, jak popsáno v tomto svazku pro vyšívání vůbec. Budiž toho každá pracovnice pamětliva, by látka byla hodně z tuha napnuta, nikde se nerozvolňovala, šikmě natáhla, nebo na látce volné, jež prohýbá se, nelze provésti čisté a úhledné vyšívání zlatem.

Látku, na níž vyšíváme dvojím způsobem, připínáme ku látce spodní čili k podšívce.

Některé vyšívačky přišijí látku na podšívku přesně po niti, a z tuha ji napínajíce. Podšívka budiž vždy o 2 %m nejméně ve všech stranách větší látky pro vyšívání. Jiné opět napnou dříve podšívku z tuha do rámce a pak teprve na ni přišívají látku pro vyšívání. K tomu cíli napnutou podšívku po rubu potrou hustým mazem, který tupým nožem stejnoměrně po celé ploše rozetře se. Když maz byl vsákl do látky a tato naskrze zvlhla a promočila se, opět veškerý maz setře se, by látka zůstala pouze jemně pokryta tenkou, sotva viditelnou vrstvou. Když látka opět uschla úplně, připínáme nyní teprve látku pro vyšívání.

Látky hedbávné a vlněné přišíváme stehy obšívacími.

Kůže na podšívku přilepuje se. Namažeme mazem podšívku po lícu velmi tence a stejně, na ni položíme kůži suchou, a opatrně ji ku mokré podšívce přilepujeme, by obě látky k sobě přiléhaly těsně, nikde nevyduly se a nekřivily. Pak zatížíme látky, až úplně uschly.

2. Vzory.

Vzory pro vyšívání zlatem jsou tytéž jako pro vyšívání pestré a malebné, i lze tudiž každý vzor z vyšívání stehem plochým upotřebiti při vyšívání zlatem. Snadno arci zde na rozum vstoupí, že tu nazvíce v prvé řadě volíme vzory rozměrův větších.

Všechno, co pověděno bylo o vzorech pro vyšívání vůbec, platí i pro vyšívání zlatem.

Při zlatě a stříbře docilujeme účinkův světla a stínu tím, že vyšíváme střídavě zlatým předivem mdlým i lesklým.

Částice vzoru, vyšité zlatem lesklým, jsou jasnější; vyšité zlatem mdlým opět jsou temnější. Mimo to i druh přediva zlatého a přívěskův jeho směňuje vzhled a účinek kresby. Též velká úloha připadá zde podkládání kresby.

O přenášení kresby na látku.

O přenášení kresby na látku platí pravidla veškerá, daná pro vyšívání vůbec.

3. Podkládáni kresby.

Některé figury vzorové pouze na kresbu vyšívají se, což platí nazvíce o stonkových obrysech, drobných muškách, točeninách závitkových a pod.

Ostatně z pravidla kresba vždy podkládá se, by vystoupila plasticky.

Podkládáme buď:

a) silnou, podvojnou a navoskovanou bavlnou, a sice volívá se č. 20;
b) tuhým kartovým papírem;
c) tuhým papírem i bavlnou;
d) vatou.

Spůsob podkládání řídí se vždy vzorem a tím, kterak jednotlivé figury více méně vystoupiti mají.

a) Podkládání bavlnou.

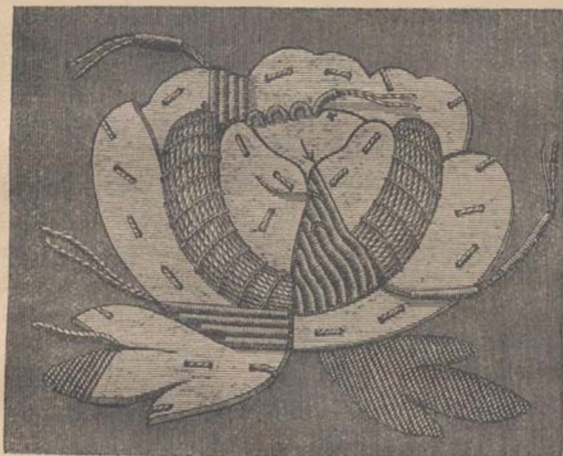
Mezery kresby podkládáme bavlnou tímže spůsobem jako při vyšívání pestrém nebo malebném. Zde odpadá však naprosto protahování čar obrysných. Podkládáme stehy dlouhými, jejichž poloha vždy budiž přispůsobena kresbě. Stehy jsou vždy po lícu dlouhé a spodem krátké. Obraz čís. 90. i 87. vysvětluje názorně podkládání bavlnou.

b) Podkládání tuhým papírem.

Obraz čís. 87., 88., 89.

Z tuhého, silného papíru kartového vyřežou se jednotlivé částice a figury kresby, které vyvýšeně vyšity býti mají. Takové vyřezané figury můžeme buď samy vyřezati nožíkem, buď si je vyřezané opatřiti v závodech knihařských.

Chceme-li vyřezati figurky kresby, nakreslíme si na tuhý papír hlavní obrysné čáry každé figurky vzorové, jakož i čáry mezní, vnitřní a rozdělující. Pak každou částici vedlejší, v čárách obrysných vyřízneme, a vnitřní čáry rozdělující zařízneme.

Obraz čís. 87.
Steh šupinový. Podkládání tuhým papírem.

Skrze zářezy tyto poslední jehlu vpichujeme při vyšívání, a můžeme je poněkud též zvětšiti, totiž rozšířiti, když v krajích zářezův něco málo odřízneme.

Takové vyřezané figurky pak přišijeme na kresbu látky přesně kam která patří. Nejprve přistehneme každou částici vzorovou v jejích krajích zevních několika stehy, a pak ve středu jejím. Viz obraz čís. 93., který práci vysvětluje. Ku práci té používáme pichátka. Papír tuhý barvívá se též pro vyšívání zlatem na žluto šafranem, by nikde bílý papír neprokukoval, ač by se na to vlastně nemělo ani pomýšleti, nebo jen při špatném vyšívání papír vykukuje.

c) **Tuhým papírem a bavlnou.**

Některé částice vzoru, ano i jednotlivých figur, žádají si ještě vyššího podkladu než tuhý papír, mají-li býti vysoké. Tu pokládáme na přistehnutou figurku vyřezanou ještě svazečky bavlny, které jako při pestrém vyšívání vypouklém přišíváme. Nazvíce takto podkládá se při růžích, poupatech, vyvýšených kalíškách a jiných figurách vzoru. Obraz čís. 87. práci znázorňuje.

d) **Vatou.**

Vatou podkládáme vzor pod vystřiženou figurkou z papíru tuhého, anebo pod vyšitě částice jednotlivé, které na kresbu přišívají se.

Přišívání jednotlivých figur kresby.

Některé částice vzoru, které značně vyniknouti, výše klenouti a ode druhých různiti se mají vysokou polohou, vyšíjí se zvláště na plátně silném a pak teprve již vyšité na kresbu přišívají se. Ostatní figury vyšívají se přímo hned na látku.

Taktéž lze veškery částice vzoru, jednotlivé květy, ratolesti, skupiny, ano i velké, celistvé vzory vyšíti na silném plátně zvlášť a pak tytéž přišívati čili aplikovati na látku, na kteréž vystupují pak vypoukle. Po vyšití totiž veškeré částice vzoru vystříháme kolem obrysův jejich, bychom nezastřihly při tom pamatujíce. Tyto jednotlivé figury pak seřaďujeme na půdě a přišíváme jich silnou nití hedbávnou.

4. **Sestaveni zlata a stříbra.**

Než začneme pracovati, sestavíme si dle kresby a vzoru veškery druhy zlata, stříbra a pomůcek. Každý druh si oddělíme a srovnáme, aby byl po ruce, když jej bude třeba. Nezabalíme však zlato do hedbávného papíru, by nezčernalo.

Vyšívání.

Ukončivše takto práce předběžné začneme vyšívati.

Vyšívání samo rozpadá se:

a) ve vyšívání zlatou nití;

b) ve přišívání krouceného zlata;

c) ve přišívání zlatých výdutků;

d) v pošívání lýčkou zlatou;

e) ve přišívání šňůrek zlatých;
f) ve přišívání penízků.

a) Vyšívání zlatou nití.

Stehy vyšívání zlatem jsou známé nám stehy ploché z vyšívání pestrého, rovné i kosé, které jeden ke druhému kladou se, anebo jeden do druhého splývá a stýká se.

Spůsob vyšívání jest týž, jako při vyšívání pestrém nití hedbávnou, neb vlněnou.

Takto však méně vyšívá se a vždy jen tehdáž, když kresba jest jemnější. Zlaté předivo dražší jest hedbávného a vlněného, i třeba šetřiti, vyšíváme-li ve zlatě. Též zlatá nit ráda třepívá se.

Vyšíváme plošc, totiž bez podložení, anebo vypoukle, totiž na podložení bavlny.

Vyšívání stehův plochých.
Obraz čís. 88.

Do jehly přiměřené navlékneme zlatou nit, buď opředenou, buď kroucenou, a jí šijeme jako jinou nití stehy ploché. Při vyšívání dbáme, bychom nit vytahovaly skrze látku velmi pozorně, určitě a rovně, nebo jinak by zlato s nitě setřelo se. Vypíchneme vždy před podlohou nahoru a za ní vpícháme dolů. Stehy klademe hustě a stejnoměrně jeden ke druhému, a vedeme si při tom tak, jako při vyšívání pestrém a malebném.

Obraz čís. 88.
Vyšívání stehův plochých.

Kosé stehy vyšíváme ve zlatě méně šikmě než hedbávím. Na obraze čís. 88. jest místo, kde vypíchnouti máme, pro steh následní označeno šipkou, a kde vpíchnouti máme opět křížkem. Kde je puntík, vpíchne se dolů, by steh začatý ukončil se. Při každém stehu nit opatrně přitahujeme, a ve krajích nikdy nesmíme vpíchnouti do podlohy, nýbrž pouze těsně při ní do látky. Pakliže na vyšité kresbě některé hrbolky vystupují, nebo zlatá nit nepřiléhá ku podložení rovně, nikdy nesmíme stehy jehlou šicí srovnávati a hlatiti, ale raději prstem, nebo jinak by zlato snadno poškodilo se.

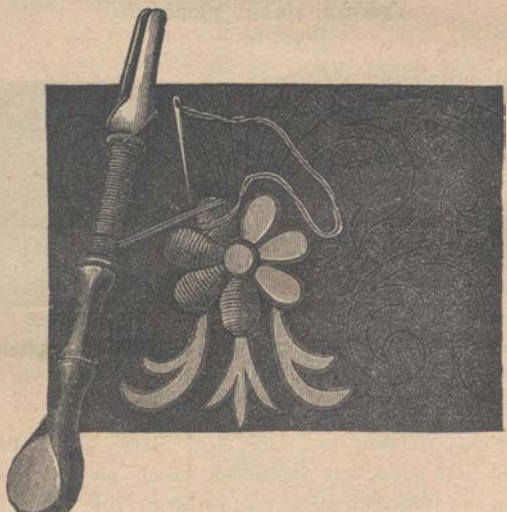
Tímto spůsobem nazvíce na plátně vyšívá se, pro ozdobu šátků, plachetek a pod. částí oděvu; zde zastupuje pak vyšívání v bílém. Podloha jest pak pouze z bavlny. Tento druh jest u Slovanek oblíben a často umístěn. Na látkách hedbávných a vlněných též vyšívá se zlatou nití na místě pestrou, nejen stehem plochým, ale i jinými druhy, což na vzorech označeno bývá.

b) Přišívání zlaté nitě na kresbu.

Obraz čís. 89.

Chceme-li zlaté nitě přišívati, jest prvou podmínkou, by podložení bylo vysoké a vždy z tuhého papíru.

Zlato přišíváme nití hedbávnou, pevnou, kterou do jehly navlékneme podvojně; viz obraz čís. 89. Obraz čís. 85. též znázorňuje, kterak podvojně navlečenou niť zlatou vedeme přes podložení z tuhého papíru. Nitě zlaté klademe tak, jakobychom šily steh plochý, ať rovný, ať kosý.

Obraz čís. 89. **Navíjení nití. Jehla. Přišívání nitě.**

a klademe je stejnoměrně i rovně k sobě, připevňujíce jich vždy na konci figury těsně u čáry obrysné stehem obšívacím, který nesmí však nikdy na vrch vystoupiti, ale pod zlatem a papírem zmizeti. Tyto stehy buďtež přitaženy a rovně ušity! Levou rukou niť zlatou pevně a stejně

utahujeme, při čemž vždy rukovětí cívky si pomáháme. Zlaté nitě musí celou figurku z papíru úplně pokryti, by nikde nebylo průlin, a opět aby nikde zlato na zlato nevystupovalo.

Přišívání výdutků zlatitých.

Obrazy čís. 87., 90. a 91.

Výdutky navlékají se na jehlu (viz obraz čís. 90.), do níž jsme navlékly pevnou, navoskovanou nit hedbávnou, pro zlato žlutou, pro stříbro bílou. Každý výdutek budiž tak velký, by zakryl šíři kresby a zaujal délku stehu. Dokud oko častým navlékáním výdutků není s dostatek vycvičeno, by nalezlo z rozřezaných kusů patřičný, vedeme si tak, že nabeřeme výdutek na špičku jehly a měříme, zdaliž délka jeho s délkou stehu souhlasí.

Výdutky přišívají se:

a) přes podložení;
b) bezprostředně na kresbu.

a) Přes podložení.

Obraz čís. 90.

Výdutky přes podložení přišívají se takto:

Vypíchneme v obrysu jedné figury od dolejška k hořejšku hedbávnou nití, navlékneme na nit výdutek, a opět jehlou od hořejška k dolejšku vpícháme, jakobychom šily steh plochý. Obraz čís. 90. Při podloze pevné, beře se nit podvojně. Obr. čís. 87.

Obraz čís. 90.
Přišívání výdutků přes podložení.

Lze tudiž prostě říci, že vyšíváme stehem plochým, navlékajíce při každém stehu na nit po jednom vždy výdutku. Výdutky položí se na podloženou kresbu ploše jako steh, buď přímo, buď koso, čímž stehy kolmé, vodorovné i kosé vyvodí se. Obraz čís. 87. a 90.

Nit hedbávná rubem opět až ku vypíchnutí vede se. Klademe tak jeden ke druhému, až kresba pokryta jest, navlékajíce vždy přiměřený

a potřebný kus na jehlu, jaký šířka kresby žádá si. Když steh, tc položený výdutek jest příliš dlouhý, že by snadno odestávati mohl, p pevňuje se několika drobnými stehy ztraceně po délce výdutku. (' obr. čís. 87.)

Tímto spůsobem vzorové figury veškeré pokrývají se. Stehy tě řadí se jeden ke druhému.

b) **Bezprostředně na kresbu.**

Bezprostředně na kresbu přišívají se výdutky ve spůsobu:

1. stehu stonkového a šňůrkového vyšívání pestrého;
2. v podobě šupin;
3. napodobíce uzlíčky vyšívané;
4. při vroubení figur vzorových;
5. při vyšívání mušek, kteréž však též přes podlohu přišívají se.

Steh stonkový.

Obraz čís. 91.

Steh stonkový takto šije se: navlékáme stejnoměrné výdutky na jehlu vždy jednu po druhé jako perle a pak přišíváme je na kresbu, jakobychom šily steh stonkový kosý. Obraz čís. 91. práci znázorňuje.

Obraz čís. 91. **Steh stonkový.**

Puntík značí místo, kam vpíchne se dolů.

Steh šňůrkový.

Steh kroucený opět kroucením nitě vyvodí se.

Navlékneme na niť tolik výdutků, kolik třeba, by polovina ta navlečené šňůrky výdutkové délce čáry, jíž tímto stehem pošiti chce rovnala se. Pak jehlou vpíchneme do látky v malé vzdálenosti od píchnutí jejího, a smyčku dlouhou, jež nám tímto vyvodila se, skrout do šňůrky. Tuto šňůrku upevňujeme, čili přišíváme ku látce stehy šívacími ztraceně, začínajíce od hořejšího vždy konce šňůrky.

Účel obou těchto stehův ve vyšívání zlatem.

Stehem stonkovým i šňůrkovým obrysné čáry, stonky, žilky lis a pod. figurky vyšívají se. Prvý jemnější čáry naznačuje, druhý silně Pro oba druhy stehův nutno, by výdutky byly jedné a téže velikos

Steh šupinový.
Obraz čís. 87.

Stehem šupinovým vnitřky obrysův vyplňují se, nazvíce při květinách. Obraz čís. 87.

Šije se takto: navlékneme jeden výdutek na jehlu, a vpíchneme opět do látky v nejmenší vzdálenosti od vypíchnutí jehly od rubu ku lícu práce. Výdutek utvořil smyčku malou stojatou. Takto pokračujeme, až prostora úplně kryta jest takovými smyčkami stojatými. Na obraze čís. 87. označuje křížek místo, kam jehlou vpíchnouti se má, což budiž vodítkem pro stehy toho druhu veškery.

Šupinovým stehem přišívají se též, jak už výše uvedeno, penízky, a zastupuje se jím ve zlatě oblíbený uzlíčkový steh ve vyšívání pestrém.

Šupinovým stehem pošívá se kresba buď bezprostředně na látku, buď na podložení.

Uzlíčky vyšívané zlatem napodobené.
Obraz čís. 92.

Obraz čís. 92. **Uzlíky.**

Uzlíčky vyšívané napodobují se výdutky tak, že jich přišíváme podobně jako steh šupinový na látku.

Vypíchneme jehlou od dolejška ku hořejšku v látce, kde kresba naznačuje puntíčky, navlékneme na jemnou, hedbávnou nit malý výdutek, a opět vpíchneme do téhož stehu zpět od hořejška k dolejšku. Výdutek se stočí a utvoří na látce perličce podobný kroužek.

Takové puntíky šijí se všady, kde ve vyšívání pestrém uzlíčkový steh vyšívá se.

Vroubeni figur vzorových.

Zde volívá se silnější šňůrka výdutková, a nazvíce též vzorovaná. Pro tento spůsob pokládá se na kresbu jako šňůrka obyčejná zlatá, a též stehy ztracenými nití hedbávnou přišívá se. Zde si arci odměříme šňůrky tolik, kolik třeba, by čára vroubící pokryla se.

Tímto spůsobem též žilky v listech vyvozují se. Byl-li list vyšit výdutky, beřeme na žilky a žebra vzorovanou šňůrku výdutkovou.

Vyšiváni mušek.
Obraz čís. 93.

Mušky jako puntíky šijí se, jenže ve větším rozměru. Sestávají ze stehův dvou. První jest puntík, ušitý ve středu kruhu, druhý kolem

něho rozloží se. Druhý vyšíváme jako při puntíku udáno bylo, ale navlékáme na nit výdutek delší, by pokryl celý kruh. Vpíchnuvše do vypíchnutí stehu prvého zpět, přitáhneme výdutek na čáru do kruhu, uspořádáme jej v souměrnou polohu a připevníme ztraceně stehy obšívacími. Obraz čís. 93. práci jasně učí nás.

Obraz čís. 93. **Vyšívání mušek.**

Aby muška více vynikla, béře se dvojí druh výdutků. Vyšívají-li se mušky vypoukle, tož dříve kruh jako při vyšívání v bílém vyplní se bavlnou a teprve přes ni přišíváme výdutky. Zde třeba však pozornosti veliké, by podoba kruhu nezměnila a kulatost neporušila se. K tomuto spůsobu mušek třeba již velké zručnosti.

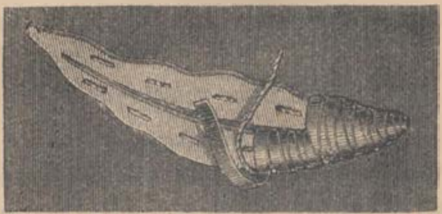
Mušky tyto na kresbě ve vzoru z husta penízky nahražují se, jakož i perlemi nebo jinými kameny.

Mušky plné, vypouklé vyšíváme s účinkem střídavě se mdlou a s lesklou výdutkovou šňůrkou.

d) **Přišívání zlaté lýčky.**

Obraz čís. 94.

Lýčka přišívá se týmže spůsobem jako zlatá nit přes podloženou kresbu vyřezanými figurkami z tuhého papíru. Pozorujeme taže pravidla, jen s rozdílem, že zlaté nitě klademe těsně jednu ke druhé a lýčky opět částečně jednu přes druhou.

Obraz čís. 94. **Přišívání lýčky zlaté na kreslení.**

Jak obraz čís. 94. jasně znázorňuje, zakrývá se lýčkou novou vždy připevňující steh lýčky předešlé. Položení lýčky jest volnější, by práci bylo lze pozorovati. Puntík určuje, kde jehlu vpíchnouti máme pro upevnění lýčky. Lýčku natočíme na dřevěnou lištu v podobě malého pravídka, které jest potíženo olovem, což zabraňuje, by větší kus lýčky, než třeba pro několik stehův, nevytočil se.

Lýčku opatrně utahujeme, by se nepřelomila; když nicméně přece lýčka přelomí se, ustřihneme ji as na stéblo od stehu posledního, konec lýčky dovnitř přeložíme a, kde patří, opět přistehneme.

e) Přišívání šňůrek.

Obraz čís. 95.

Obraz čís. 95. Přišívání šňůrek.

Přišívání zlatých šňůrek jest práce nejjednodušší při vyšívání zlatem. Šňůrka přišívá se, když na kresbě různé závitky, snitky, žilky, žebra a čárkovité figury naskytují se. Též ze šňůrky často pletanina na vyšité již půdě zlaté vyvozuje se.

Obraz čís. 102. vyobrazuje, kterak šňůrka zlatá přišívá se. Přišíváme ji tak, by stehy zapadly do kroucení jejího, které velmi snadně roztočí se, a též ve kroucení zmizely.

f) Přišívání penízků.

Obraz čís. 96.

Penízky přišíváme na kresbu nazvíce čárkovitou a vyvozujeme jimi žilky v listech, stonky a stonkové figury, vroubíme jimi jednotlivé částice kresby, přišíváme je též na místě mušek vyšitých, ano i při vyšívání pestrém s účinkem jich upotřebujeme.

Přišívají se se zlatou výdutkou, jak obraz čís. 96. jasně učí nás. Každý penízek klade se na druhý tak, by kryl polovinu předešlého, a sice otvor jeho, kterým na látku přišívá se.

Obraz čís. 96. **Přišívání penízků. Penízky.**

Navlékneme pro začátek na podvojnou nit hedbávnou a navoskovanou jeden penízek, jeden kousek výdutku a zase jeden penízek. Nyní první navlečený na niti penízek položíme na kresbu, kam patří, přidržíme jej rukou levou, načež přímým vpíchnutím jehly skrze otvor penízku a skrze

látku jej připevníme. Tím i druhý penízek připojil se a nyní navlékáme, jak vidno na obraze čís. 96, vždy jeden penízek a jeden kousek výdutku na jehlu, a přišíváme je, jak nás obraz čís. 96. učí.

Výdutky střiháme tak velké, by na penízkách ploše kladly se a nevyvstávaly, aniž mezer zůstavovaly.

Penízky přišívají se též různé velikosti, od nejmenšího ku většímu. Pak začíná se vždy tím nejmenším.

Takto penízky v přímém položení výdutků přišívají se; avšak přišívati jich lze i ve směru kosém.

Začíná se jako při položení přímém, jenže výdutek musí býti delší. Taktéž po připevnění prvého penízku vypíchneme od dolejška k hořejšku jehlou ven skrze látku pro penízek nejblíže příští, a sice tak daleko od penízku přišitého, co obnáší polovina jeho průměru. Pak na niť navlékneme jeden penízek, pak kus výdutku delšího, a propichujeme jehlou opětně skrze otvor prvého přišitého penízku. Tím výdutek položí se šikmě. I vidíme již, jak velký kus výdutku pro druhý steh nám třeba. Každý kus výdutku zasáhne tudíž penízky dva a šikmě klade se.

Prvý nejbližší penízek přeskočíme a vpícháme jehlu do otvoru předešlého, totiž předposledního penízku a sice pod přišitý výdutek, který jej připevňuje.

Též penízky přišívají se tím spůsobem, že z výdutku smyčka utvoří se, která penízek připevní.

Navlékneme jeden penízek a jeden kus výdutku na niť, načež jehlu opět skrze otvor penízku provlékneme, čímž z výdutku smyčka vyvodí se.

Takto nazvíce vnitřky vyplňují se a pak penízky zastupují vyšívané uzlíčky.

Stinování kresby.

Stinování ve zlatě střídáním prediva zlatitého, mdlého a lesklého vyvozuje se. Při šňůrce výdutkové též vzorování její účinkův dociluje.

Stinování nesmí se prováděti bez rozmyslu, a radno říditi se potud, *pokud není oko vycvičeno, předlohou vyšívanou. Při listech stinuje se buď jedna celá polovice listu, buď se střídá mdlé a lesklé zlato již* ve stehu.

Poslední spůsob nazvíce při výdutkách provésti lze a při vyšívání nití zlatou. Obraz čís. 87. označuje navlékání výdutků dvou.

Při prvém navlékneme dva výdutky na jehlu: jeden lesklý, druhý mdlý, a ušijeme takto jeden steh. Při každém stehu však délku výdutků střídáme, sice by tmavá část příliš náhle od lesklé, a opáčně též, odrážela se.

Vyšíváme-li nití zlatou, řídíme se pravidly vyšívání malebného.

Při listech velkých stinujeme polovice, drobné lístky vyšijeme v jednom tónu, při květinách střídáme mdlé a lesklé zlato, jako při kresbě stinované.

Pravidla práce.

Při práci vedeme si tak, bychom začínajíce šily vždy od sebe, ale nikdy k sobě. Obraz čís. 89.

Velké, dlouhé a rozpůlené listy začínáme vždy od špičky. Při malých, zakulacených a jinak i zubovaných listech můžeme po libosti vyšívati buď s dola, buď od špičky. Květiny a hvězdice vyšíváme od středu.

Výdutková šňůrka ráda roztahuje se, čímž vzhled její jest porušen. Byla-li příliš dlouhá pro určený steh, vyvstává opět na kresbě. V obou případech přitlačíme kovovou hůlčičkou hlazenou na širší obrys kresby pevně, čímž výdutek srovná se a ku podkladu přitlačí.

Kde ve vzoru perle, granáty a jiné kameny přišíváme, vedeme si jako při vyšívání perlemi. (Svazek VI.)

Ssundávání s rámce.

Ukončivše práci, potřeme vyšívání po rubu rozředěným klím, a teprve když rozředina tato uschla, ssundáme látku s rámce.

Práci nikdy nesmíme zakrývati papírem hedbávným, poněvadž zlato rádo pod ním černá; ale beřeme k tomu buď papír rostlinný, buď čistý bílý šat.

Doslov.

Sešitem tímto končí „Škola ženských prací ručních," jež byla roztříděna na sedm svazků.

Jest nám však s potěšením, že podařilo se rozšířiti ji na svazkův osm, ve kterémžto VIII. svazku podáme Methodiku ženských prací ručních.

I vznášíme zde snažnou prosbu ku všem, jež o rozkvět nauky průmyslové na školách dívčích starají se, by přispěly, byť i sebe menším příspěvkem, radou, příklady ze školního života, avšak čerpanými ze skutečnosti, ku sepsání díla důležitého a velice potřebného, nazvíce pro síly začátečnické, kterým často s velkou obtíží zápasiti jest, v začátcích povolání svého.

Ku závěrku sedmého svazku prosíme ctěné učitelky, příznivkyně a přátele naše, by shovívavě soudili o díle, které, byť i nebylo tak dokonalé, jak by snad ten a onen si přál, sepsáno jest s láskou k věci a s upřímnou snahou pro zvelebení dívčího vyučování průmyslového.

Jest to dílo druhu svého prvé v literatuře české, a vždy zůstane aspoň základem jiných prací podobných.

Vedly jsme si při sepisování, aby vyhovělo dílo naše jak účelům školy, tak i domácí práci, by ušlechtil se vkus dívčí, i ustavil určitý postup a rozpočet v pracích.

Opakujeme též již dříve pronešené prosby, aby ctěné čtenářky naše chyby, jichž by nalezly, a opravy nám zasýlaly, názory, pokyny a rady *své s námi sdílely a ku zdokonalení dalších vydání tím přispívaly.* Po tu dobu nepodala nám žádná ze ctěných čtenářek ani opravy, ani rady, ač víme, že tu a tam buď tiskové, buď spisovní chyby naskytají se, kterých za příčinou práce pilné o dalších svazcích nebyly jsme s to opraviti.

I chceme ve zvláštním svazečku, který by buď k „Methodice" buď ke 2. vydání připojil se, vydati opravy, a uveřejniti veškery pokyny nám dané.

Při sepisování takového díla, nazvíce svého druhu prvého, které od základu staví se, a k němuž pracně každý kousek pomocného materialu se shání ve spisech, jenž nejednají ani o pracích ručních, ve výstavách, v museích, ve chrámích, v rodinách a starých skvostech národních krojů, nelze vyhnouti se tu a tam omylům, nelze pamatovati na všechno, a proto, jest-li že něco bylo opomenuto, anebo kde jsme se zmýlily v náhledech svých, prosíme za shovění a za pokynutí přátelské.

Srdečné a vřelé díky vzdáváme všem milým příznivkyním v Čechách, na Moravě, i ve Slezsku, které v dopisech slovy srdečnými děkovaly nám za to, že jsme staraly se o vydání „Školy ženských prací ručních," za uznání jejich nám velemilé, i za veškerou přízeň nám věnovanou, která sílila nás ku práci, že jsme ji dokonaly i přese všechny obtíže.

Nemáme vřelejšího přání, než aby „Škola ženských prací ručních" na každé škole byla schválenou a vítanou pomůckou učebnou, aby v každé rodině byla milou rádkyní!

To bude odměnou naší největší.